Saddharmapundarika
Saddharmapundarikasutram

PK
4591
S34
1908
v.2

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUṆḌARĪKA.

EDITED BY

Prof. **H. Kern** and Prof. **Bunyiu Nanjio.**

2.

ST.-PÉTERSBOURG, 1909.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:

J. Glasounof et **C. Ricker** à St.-Pétersbourg,
N. Oglobline à St.-Pétersbourg et Kief,
N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna,
N. Kymmel à Riga,
Luzac & Cie. à Londres,
Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à Leipsic.

Prix: 1 Rbl. = 2 Mrk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Avril, 1909. S. d'Oldenburg, Secrétaire Perpétuel.

PK
4591
S34
1908
v.2

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

सत्कायदृष्टिश्च घनास्य भोति उदीर्यते क्रोधबलं च तस्य।
संरागु तस्यातिभृशं च भोति तिर्याणयोनीषु[1] च सो सदा रमी ॥ १३४ ॥
सचेदहं शारिसुताद्य तस्य परिपूर्णकल्पं प्रवदेय दोषान्।
यो ह्यी ममा एतु क्षिपेय[2] सूत्रं पर्यन्तु दोषाण न शक्य गन्तुम् ॥ १३५ ॥
संपश्यमानो इदमेव चार्थं त्वां संदिशामी[3] अहु शारिपुत्र ॥
मा हैव त्वं[4] बालजनस्य अग्रतो भाषिष्यसे सूत्रमिमेवरूपम् ॥ १३६ ॥
ये तू इह व्यक्त बहुश्रुताश्च स्मृतिमन्त ये पण्डित ज्ञानवन्तः।
ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिं तान्श्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३७ ॥
दृष्टाश्च येह्यी बहुबुद्धकोट्यः कुशलं च ये रोपितमप्रमेयम्।
अध्याशयश्चा दृढ येष[5] च स्यात्तान्श्रावयेस्त्वं परमार्थमेतत् ॥ १३८ ॥
ये वीर्यवन्तः सद मैत्रचित्ता भावेन्ति[6] मैत्रीमिह दीर्घरात्रम्।
उत्सृष्टकाया तथ जीविते च तेषामिदं[7] सूत्र भणेः समीक्षम् ॥ १३९ ॥
अन्योन्यसंकल्प सगौरवाश्च येषां च बालेहि[8] न संस्तवो[9] ऽस्ति।
ये चापि तुष्टा गिरिकन्दरेषु तान्श्रावयेस्त्वं[10] इद[11] सूत्र भद्रकम् ॥ १४० ॥

---

1) हि A. B.
2) क्षिपेत O. B. K. क्षिपेय A. W. क्षिपित्व Cb.
3) संधितस्याम्यहु Cb. संदिशामि O.
4) मार्षो हे ख त्वं A. मा खे हु त्वं B. मा ह्वो खु तं Ca. मा खा हु त्वं Cb. मा खो हु त्वं K. मा खो हु त्वं W. मा त्वमिद O. Our reading conjectural.
5) ष K. O. षु the others.
6) भवेन्ति Cb. K. भवन्ति B. भावेन्ति O. भवित्वा A. W.
7) मं B. K.
8) षु A. Ca. Cb. W. न O.
9) सम्भवो K.
10) यस्व O.
11) म A. B. K. W. द Cb. O.

कल्याणमित्रांश्च निषेवमाणाः[1] पापांश्च मित्रान्परिवर्जयन्ताः ।
यानीदृशान्पश्यसि बुद्धपुत्रांस्तेषामिदं सूत्र[2] प्रकाशयेसि ॥ १४१ ॥

अच्छिद्रशीला[3] मणिरत्नसादृशा वैपुल्यसूत्राण परिग्रहे स्थिताः ।
पश्येसि यानीदृशबुद्धपुत्रांस्तेषाग्रतः[4] सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४२ ॥

अक्रोधना ये सद आर्जवाश्च कृपासमन्वागत सर्वप्राणिषु ।
सगौरवा ये सुगतस्य अन्तिके तेषाग्रतः[4] सूत्रमिदं वदेसि ॥ १४३ ॥

यो धर्मु[5] भाषे परिषाय मध्ये असङ्गप्राप्तो वदि[6] युक्तमानसः ।
दृष्टान्तकोटीनयुतैरनेकैस्तस्येद सूत्रं उपदर्शयेसि[7] ॥ १४४ ॥

मूर्धाञ्जलिं यश्च करोति बद्धा[8] सर्वज्ञभावं परिमार्गमाणः ।
दिशो दश[9] यो ऽपि च चङ्क्रमेत[10] सुभाषितं भिक्षु गवेषमाणः ॥ १४५ ॥

वैपुल्यसूत्राणि च धारयेत[11] न चास्य रुच्यन्ति[12] कदाचिदन्ये ।
एकां[13] पि गाथां न च धारये ऽन्यतः[14] संश्रावयेस्त्वं वरसूत्रमेतत् ॥ १४६ ॥

---

1) ना A. B. Cb. W. नां K. नाः O.

2) त्रं K. तेषाग्रतः सूत्रमिदं भणस्व O.

3) ला A. Cb. K. O. W. लात्म B.

4) षामग्रतः W. भाषाहि तेषाग्रत एत सूत्रम् O. But तेषाग्रतः सूत्रमिदं भणाहि vs. 143.

5) धर्म A. B. Cb. W. O. धर्मु K.

6) वदि for वदे (वदेत्).

7) दर्शयामि O.

8) वधा in all MSS. except O., which has करित्व तिष्ठेत्.

9) दिशोदशो B. K. O. has दिशा च विदिशापि. दशो दिशो the others.

10) ते A. W. तत् B. तं Cb. त K.

11) यानि A. येत् B. K. येन Cb. येत W. यत्तो O.

12) रोदंति A. W. रुच्यंति B. Cb. K. O.

13) एका A. B. Cb. W. एकां K.

14) येन्यतः A. येत्तत् B. येतः Cb. येत्ततः K. येन्यंतं W. रेत अन्यम् O.

तथागतस्य यथ धातु धारयेत्तथैव यो मार्गति कोचि तं नरः[1] ।
एमेव[2] यो मार्गति सूत्रमीदृशं लभित्व[3] च मूर्धनि[4] धारयेत ॥ १४७ ॥

अन्येषु सूत्रेषु[5] न कदाचि चिन्ता लोकायतैरन्यतरैश्च शास्त्रैः[6] ।
बालान एतादृश भोन्ति गोचरास्तांस्त्वं[7] विवर्जित्व प्रकाशयेरिदम्[8] ॥ १४८ ॥

पूर्णं पि[9] कल्पं अहु शारिपुत्र वदेयमाकारसहस्रकोट्यः ।
ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिं तेषाग्रतः सूत्रमिदं वदेसि[10] ॥ १४९ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय औपम्यपरिवर्तो नाम तृतीयः ॥

---

1) कोविते नरः A. कोविडं नरः W. कोविदन्यः B. Cb. केचिदन्यः K.

2) K. adds व.

3) Sic O.; लब्धा the rest.

4) मूर्ध्नारिह A. मूर्ध्नेनि च B. मूद्धेति च Cb. मूर्ध्नेर्द्ध च K. मूर्द्धि इह W. मूर्धनि O.

5) अन्येभि सूत्रेभि न तस्य O. Corrupt; perhaps to r. अन्येह्नि सूत्रेह्नि न तस्य.

6) लोकायतं नैव कदाचि चिन्तयी O.

7) रान् ते त्वं A. W. राः तास्त्वं B. रा एवं Cb. रास्तांस्त्वं K.

8) °शयेदिदम् all but O., which has °शयेसि.

9) पूर्णापि A. W.

10) सोति A. Cb. K. भणाह्नि O.

IV.

अथ खल्वायुष्मान्सुभूतिरायुष्मांश्च महाकात्यायन आयुष्मांश्च महाकाश्यप आयुष्मांश्च महामौद्गल्यायन इममेवंरूपमश्रुतपूर्वं धर्मं श्रुत्वा भगवतो ऽन्तिकात्संमुखमायुष्मतश्च शारिपुत्रस्य व्याकरणं श्रुत्वानुत्तरायां सम्यक्संबोधावाश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता औद्बिल्यप्राप्तास्तस्यां वेलायामुत्थायासनेभ्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्[1]नुपसंक्रम्यैकांसमुत्तरासङ्गं[2] कृत्वा दक्षिणं[2] जानुमण्डलं[2] पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणामयित्वा[3] भगवन्तमभिमुखमुल्लोकयमाना अवनतकाया[4] अभिनतकायाः[5] प्रणतकायास्[6]तस्यां वेलायां भगवन्तमेतदवोचन्॥

वयं हि भगवञ्जीर्णा वृद्धा महल्लका अस्मिन्भिक्षुसंघे स्थविरंसमता जराजीर्णीभूता[7] निर्वाणप्राप्ताः स्म इति भगवन्निरुद्यमा[8] अनुत्तरायां सम्यक्संबोधावप्रतिबलाः स्माप्रतिवीर्यारम्भाः स्म। यदापि भगवान्धर्मं देशयति चिरं निषण्णश्च भगवान्भवति वयं च तस्यां धर्मदेशनायां प्रत्युपस्थिता भवामः। तदाप्यस्माकं भगवन् चिरं निषण्णानां भगवन्तं चिरं पर्युपासितानामङ्गप्रत्यङ्गानि दुःखन्ति संधिविसंधयश्च दुःखन्ति[9]। ततो वयं भगवन्भगवतो

---

1) उपसंक्रामन् left out in K. उपसंक्रमी पसंक्रमित्वा O.

2) °सङ्गानि° दक्षिणानि °मण्डलानि.

3) Sic O.; प्रणाम्य the rest; correct would be प्रणम्य or प्रणामय्य.

4) अभि K.

5) वि K. O.

6) A. adds प्रणष्टकाया.

7) All but O. जीर्णाभूता.

8) रुत्सुका A. B. W. रुद्यमाना Ca. Cb. रुद्यामः O.

9) दुःख्यंति A. Ca.

धर्मं देशयमानस्य शून्यतानिमित्ताप्रणिहितं सर्वमाविष्कुर्मो(1) नास्माभिरेषु बुद्धधर्मेषु बुद्धक्षेत्रव्यूहेषु वा बोधिसत्त्वविक्रीडितेषु वा तथागतविक्रीडितेषु वा स्पृहोत्पादिता(2)। तत्कस्य हेतोः। यच्चास्माद्भगवंस्त्रैधातुकान्निर्धाविता निर्वाणसंज्ञिनो वयं च जराजीर्णाः(3)। ततो भगवन्नस्माभिरप्यन्ये बोधिसत्त्वा अववदिता अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधावनुशिष्टाश्च(4) न च भगवंस्तत्रास्माभिरेकमपि स्पृहाचित्तमुत्पादितमभूत्। ते वयं भगवन्नेतर्हि भगवतोऽन्तिकाच्छ्रावकाणामपि व्याकरणमनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ भवतीति श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्राप्ता महालाभप्राप्ताः स्म भगवन्नद्य सहसैवेममेवंरूपमश्रुतपूर्वं तथागतघोषं श्रुत्वा महारत्नप्रतिलब्धाश्च(5) स्म भगवन्नप्रमेयरत्नप्रतिलब्धाश्च(5) स्म। भगवन्नमार्गितमपर्येष्ट(6)मचिन्तितमप्रार्थितं चास्माभिर्भगवन्निदमेवंरूपं महारत्नं प्रतिलब्धम्। प्रतिभाति नो(7) भगवन्प्रतिभाति नः(7) सुगत॥

तद्यथापि नाम भगवन्कश्चिदेव पुरुषः पितुरन्तिकादपक्रामेत्(8) सोऽपक्रम्यान्यतरं जनपदप्रदेशं गच्छेत्। स तत्र बहूनि वर्षाणि विप्रवसेद्विंशतिं वा त्रिंशद्वा चत्वारिंशद्वा पञ्चाशद्वा। अथ स भगवन्महान्पुरुषो भवेत्स च दरिद्रः स्यात्स च(9) वृत्तिं पर्येषमाण आहारचीवरहेतोर्दश दिशः(10) प्रक्रामन्नन्यतरं जनपदप्रदेशं गच्छेत्। तस्य च(11) स पितान्यतमं(12) जन-

---

1) ष्करोम Cb. ष्क्रामः K. मनसि करोम O.

2) हो प्यु A. B. हाप्यु Ca. हामु Cb. हा उ K. होत्पा W. O.

3) जराव्याधिकीर्णा A. जराभिभूता O.

4) शास्ता Cb.

5) श्चा A. B. Ca. Cb. W. चा K.

6) पर्यन्विष्ट A. B. Ca. W. पर्येष्ट Cb. K. पर्येषित O., better.

7) प्रतिलाभिनो °नः A. Ca. W.

8) क्रा Cb. K. W. क्र Cb. O. का प्रका A. सान्तिकादपक्र O.

9) च in Ca. only.

10) दिशविदिशः A. B. W. दिशोविदिशः Ca. दिशोदिशः Cb. दशोदिशः K.

11) In Ca. Cb. O. only.

12) तम left out in Ca. Cb. O.

पदं प्रक्रान्तः स्याद्बहुधनधान्य[1]हिरण्यकोशकोष्ठागारश्च भवेद्बहुसुवर्ण[2]रूप्यमणिमुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडजातरूपरजत[3]समन्वागतश्च भवेद्बहुदासीदासकर्मकरपौरुषेयश्च भवेद्बहुहस्त्यश्वरथगवेडकसमन्वागतश्च भवेत्। महापरिवारश्च भवेन्महाजनपदेषु च धनिकः स्यादायोगप्रयोगकृषिवणिज्य[4]प्रभूतश्च भवेत्॥

अथ खलु[5] भगवन्स दरिद्रपुरुष आहारचीवरपर्येष्टिहेतोर्ग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीषु पर्यटमानो[6]ऽनुपूर्वेण यत्रासौ पुरुषो बहुधनहिरण्यसुवर्णकोशकोष्ठागारस्तस्यैव पिता वसति तन्नगरमनुप्राप्तो भवेत्। अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्य पिता बहुधनहिरण्यकोशकोष्ठागारस्तस्मिन्नगरे वसमानस्तं पञ्चाशद्वर्षनष्टं पुत्रं सततसमितमनुस्मरेत्समनुस्मरमाणश्च न कस्यचिदाचक्षे[7]दन्यत्रैक एवात्मनाध्यात्मं संतप्येदेवं च चिन्तयेत्। अहमस्मि जीर्णो वृद्धो महल्लकः प्रभूतं मे हिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारं संविद्यते न च मे पुत्रः कश्चिदस्ति। मा हैव मम कालक्रिया भवेत्सर्वमिदमपरिभुक्तं विनश्येत्। स तं पुनः पुनः पुत्रमनुस्मरेत्। अहो नामाहं निर्वृतिप्राप्तो भवेयं[8] यदि मे स पुत्र इमं धनस्कन्धं परिभुञ्जीत[9]॥

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुष आहारचीवरं पर्येषमाणोऽनुपूर्वेण येन तस्य प्रभूतहिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारस्य समृद्धस्य[10] पुरुषस्य[11] निवेशनं तेनोपसंक्रामेत्।

---

1) धान्य in K. only.

2) रूप्य left out in A. W.

3) रजत left out in K.

4) वाणिज्य P. वणिक् O.

5) खलु is left out in B. Ca. Cb. throughout this chapter.

6) Sic P. अनुहिण्डमानः O. पर्येषमाणो the rest.

7) चक्षेयाद्° O.; an instance of wrong Sanskritisation of an original आचक्खेय, Skr. आचक्षीत.

8) भूयो Ca. Cb. K. भूयां P. भवेद्द O. भूयां for भूयासं.

9) त् A. Cb. त Ca. यात् K. P.

10) In Cb. only.

11) In Cb. K. only.

अथ खलु भगवन्स तस्य दरिद्रपुरुषस्य पिता स्वके निवेशनद्वारे महत्या ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्र[1]परिषदा परिवृतः पुरस्कृतो महासिंहासने सपादपीठे सुवर्णरूप्यप्रतिमण्डित उपविष्टो हिरण्यकोटीशत[2]सहस्रैर्व्यवहारं कुर्वन्वालव्यजनेन वीज्यमानो विततविताने पृथिवीप्रदेशे मुक्तकुसुमाभिकीर्णे रत्नदामा[3]भिप्रलम्बिते महत्यर्द्ध्योपविष्टः स्यात्[4] । अद्राक्षीत्स भगवन्दरिद्रपुरुषस्तं स्वकं पितरं स्वके निवेशनद्वार एवंरूपयर्द्ध्योपविष्टं महता जनकायेन परिवृतं गृहपतिकृत्यं कुर्वाणम् । दृष्ट्वा च पुनर्भीतस्त्रस्तः संविग्नः संहृ[5]ष्टरोमकूपजात उद्विग्नमानस[6] एवम[7]नुविचिन्तयामास । सहसैवायं मया राजा वा राजमात्रो वासादितो नास्त्यस्माकमिह किंचित्कर्म । गच्छामो वयम् । येन दरिद्रवीथी तत्रास्माकमाहारचीवरमल्पकृच्छ्रेणैवोत्पत्स्यते । अलं मे चिरं विलम्बितेन । मा हैवाहमिह वैष्टिको[8] वा गृह्येयान्यतरं वा दोषमनुप्राप्नुयाम् ॥

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो दुःखपरंपरामनसिकारभयभीतस्त्वरमाणः प्रक्रामेत्पलायेन्न तत्र संतिष्ठेत् । अथ खलु भगवन्स आढ्यः पुरुषः स्वके निवेशनद्वारे सिंहासन उपविष्टस्तं स्वकं पुत्रं सहदर्शनेनैव प्रत्यभिजानीयात् । दृष्ट्वा च पुनस्तुष्ट उदग्र आत्तमनस्कः[9] प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो भवेदेवं च चिन्तयेत् । आश्चर्यं यावद्यत्र[10] हि[11] नामास्य[11] महतो हिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारस्य परिभोक्तोपलब्धः । अहं चैतमेव पुनः पुनः समनुस्मरामि । अयं च स्वयमेवेहागतः । अहं च जीर्णो वृद्धो महल्लकः ॥

---

1) विटच्छू A. K. गृहपतिपर्षदा B. Cb. गृहपतिपरिषदा O.

2) शत in Ca. Cb. O. only.

3) रत्नवितान A. B. K. W. P.

4) स्यात् left out in K.

5) संहर्षित Cb. संहृष्ट O. The others संहर्षित.

6) Left out in Cb.

7) अनुवि left out in A. Cb. K. O. P.

8) विष्टीकारको O. 9) मनाः B. O.

10) यावत् यस्य A. यत्र (without यावत्) Ca. Cb. O.

11) Left out in K. नामेमस्य for नामास्य O.

अथ खलु भगवन्स पुरुषः पुत्रतृष्णासंपीडितस्तस्मिन्क्षणलवमुहूर्ते[1][2][3] जवनान्पुरुषान्संप्रेषयेत्[4][5]। गच्छत भणे एतं पुरुषं शीघ्रमानयध्वम्। अथ खलु भगवंस्ते पुरुषाः सर्व एव जवेन प्रधाविनास्तं दरिद्रपुरुषमध्यालम्बेयुः। अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तस्यां वेलायां भीतस्त्रस्तः संविग्नः संहृष्टरोमकूपजात[6] उद्विग्नमानसो[7] दारुणमार्तस्वरं मुञ्चेदारवेद्विरवेत्। नाहं[8] युष्माकं किंचिदपराध्यामीति वाचं भाषेत। अथ खलु ते पुरुषा बलात्कारेण तं दरिद्रपुरुषं विरवन्तमप्याकर्षेयुः। अथ खलु स दरिद्रपुरुषो भीतस्त्रस्तः संविग्न[9] उद्विग्नमानस[10] एवं च चिन्तयेत्। मा तावदहं वध्यो दण्ड्यो भवेयं नश्यामीति। स मूर्च्छितो धरण्यां प्रपतेत्। विसंज्ञश्च स्यादासन्ने[11] चास्य स पिता भवेत्। स तान्पुरुषानेवं[12] वदेत्। मा भवन्त एतं[13] पुरुषमानयन्त्विति[14] तमेनं शीतलेन वारिणा परिसिञ्चित्वा न भूय

---

1) ष्णायां B. ष्णाया O.

2) Cb. O. add तस्मिन्समये.

3) B. Cb. read क्षणे तस्मिं लवे तस्मिं मुहूर्ते. O. has क्षणे लवमुहूर्ते.

4) Sic O.; जविनान् the rest.

5) संप्रयच्छति K.

6) MSS. संहृषित.

7) From सो till उद्विग्नमान (before एवं चिंतयेत्) left out in Cb. मना Ca. O.

8) रवेन्नाहं in all MSS.

9) O. has समुद्विग्नमना एवं च. After संविग्नः MSS. except Cb. O. add संहृषितरोमकूपजात.

10) मना A. Ca. K.

11) विसञ्ज्ञश्च भवेद्वा O. विपर्णाश्च स्या A. B. K. W. विषणाश्च सा Ca. निषण्ण स्या Cb.

12) स च तावत्पु Cb.

13) एवं A. K. W. एन Ca. एतं Cb.

14) नायिस्त्विति A. नयतस्तमेन B. नयतेति Ca. नयंतु Cb. नययुरिति K. नयेयुरिति P. नयस्त्विति W. नयथ A. घ घाद्यपुरुषस्त O.

आलपेत्। तत्कस्य हेतोः। जानाति स गृहपतिस्तस्य[1] दरिद्रपुरुषस्य हीनाधिमुक्तिकतामात्मनश्चोदारस्थामतां जानीते च ममैष[2] पुत्र इति॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिरुपायकौशल्येन न कस्यचिदाचक्षेन्ममैष पुत्र इति।[3] अथ खलु भगवन्स गृहपतिरन्यतरं पुरुषमामन्त्रयेत्। गच्छ त्वं भोः पुरुष। एनं दरिद्रपुरुषमेवं वदस्व। गच्छ त्वं भोः पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसि। एवं वदति स पुरुषस्तस्मै प्रतिश्रुत्य येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेदुपसंक्रम्य तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत्। गच्छ त्वं भोः पुरुष येनाकाङ्क्षसि मुक्तो ऽसीति[4]। अथ खलु स दरिद्रपुरुष इदं वचनं श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्राप्तो[5] भवेत्। स उत्थाय तस्मात्पृथिवीप्रदेशाद्येन दरिद्रवीथी तेनोपसंक्रामेदाहारचीवरपर्येष्टिहेतोः। अथ खलु स गृहपतिस्तस्य दरिद्र[6]पुरुषस्याकर्षणहेतोरुपायकौशल्यं प्रयोजयेत्। स तत्र द्वौ पुरुषौ प्रयोजयेद्दुर्वर्णावल्पौजस्कौ। गच्छतां[7] भवन्तौ यो ऽसौ पुरुष इहागतो ऽभूत्[8]। तं युवां द्विगुणया दिवसमुद्रयात्मवचनेनैव भरयित्वेह मम निवेशने कर्म कारापयेथाम्[10]। सचेत्स एवं वदेत्किं कर्म कर्तव्यमिति स युवाभ्यामेवं वक्तव्यः संकारधानं शोधयितव्यं सहावाभ्यामिति। अथ[11] तौ पुरुषौ तं दरिद्र[6]पुरुषं पर्येषयित्वा[12] तया क्रियया संपादयेताम्। अथ खलु तौ द्वौ पुरुषौ स च दरिद्रपुरुषो वेतनं गृहीत्वा तस्य महाधनस्य

---

1) A. K. add च.

2) व A. B. ष Ca. Cb. K. स्ववशगतश्च मे एष O.

3) This sentence is left out in Cb.

4) इति in B. Ca. only.

5) धर्म is added in A. B. Cb. K. W. आश्चर्यप्राप्तो O.

6) दरिद्र left out in K.

7) थ A. त B. Ca. Cb. W. तं K. तु O.

8) भवेत् A. K. W.

9) भरित्वा आनयथ इह O.

10) यथाः A. यतः B. P. येथाः Ca. K. W. गत Cb. कारापणाय O.

11) K. adds खलु.

12) पर्येष्य Ca. पर्येषित्वा Cb.

पुरुषस्यान्तिकात्तस्मिन्नेव निवेशने संकारधानं शोधयेयुः[1]। तस्यैव च महाधनस्य पुरुषस्य गृहपरिसरे कटपलिकुञ्चिकायां[2] वासं कल्पयेयुः। स चाढ्यः पुरुषो गवाक्षवातायनेन तं स्वकं पुत्रं पश्येत्संकारधानं शोधयमानम्। दृष्ट्वा च पुनराश्चर्यप्राप्तो भवेत्॥

अथ खलु स गृहपतिः स्वकान्निवेशनादवतीर्यापनयित्वा[3] माल्याभरणान्यपनयित्वा मृदुकानि वस्त्राणि चौक्षाण्युदाराणि[4] मलिनानि वस्त्राणि प्रावृत्य दक्षिणेन पाणिना पिटकं परिगृह्य पांसुना स्वगात्रं दूषयित्वा दूरत एव संभाषयमाणो[5] येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेदुपसंक्रम्यैवं वदेत्। वहन्तु भवन्तः पिटकानि मा तिष्ठत[6] हरत पांसूनि। अनेनोपायेन तं पुत्रमालपेत्संलपेच्चैनं वदेत्। इहैव त्वं भोः[7] पुरुष कर्म कुरुष्व मा भूयोऽन्यत्र गमिष्यसि। सविशेषं ते ऽहं वेतनकं दास्यामि। येन येन च ते कार्यं भवेत्तद्विश्रब्धं मां याचेर्यदि वा कुण्डमूल्येन यदि वा कुण्डिकामूल्येन यदि वा स्थालिका[8]मूल्येन यदि वा काष्ठमूल्येन यदि वा लवणमूल्येन यदि वा भोजनेन यदि वा प्रावरणेन। अस्ति मे भोः पुरुष जीर्णशाटी। सचेत्त्वया ते कार्यं स्याद्याचेरहं ते ऽनुप्रदास्यामि। येन येन ते भोः पुरुष कार्यमेवंरूपेण परिष्कारेण तं तमेवाहं ते सर्वमनुप्रदास्यामि। निर्वृतस्त्वं भोः पुरुष भव यादृशस्ते पिता तादृशस्ते ऽहं मन्तव्यः। तत्कस्य हेतोः। अहं च वृद्धस्त्वं च दहरो मम च त्वया बहु कर्म कृतमिमं संकारधानं शोधयता न च त्वया भोः पुरुषात्र कर्म कुर्वता

---

1) शोधयामासुः Ca. शोधयामास Cb.

2) गृहपतिसरे कटेक पल्लिकंचिकायां A. W. कटकपल्लेकंचिकाया B. गृहपरिसरे कटपाल्लिकुंचिकया Ca. °कायां Cb. गृहपतिसकारे K. P. कटपल्लिकुंचिकायां P. गृहपार्श्वे कुत्तिपलोकुञ्चे O. Cp. vs. 23 below.

3) अपनीय B. तीर्थ संकारदूषितगात्रस्य! मूलमुपसंक्रमति। अपनामयित्वा O.

4) चौक्षाणि left out in K.

5) Probably an error for संभावयमानो; O. has संक्रामयमाणो.

6) त A. B. Cb. K. W. ता Ca.

7) In Cb. only. For भोः MSS. except O. commonly भो.

8) का A. B. Ca. K. P. W. चोटकम्बलेन O. and for भोजनेन is has स्थालीमूल्येन.

शाठ्यं[1] वा वक्रता वा कौटिल्यं वा मानो वा म्रक्षो वा कृतपूर्वः करोषि वा। सर्वथा ते भोः पुरुष न समनुपश्याम्येकमपि पापकर्म यथैषामन्येषां पुरुषाणां कर्म कुर्वतामिमे दोषाः संविद्यन्ते। यादृशो मे पुत्र औरसस्तादृशस्त्वं ममाद्याग्रेण भवसि॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिस्तस्य दरिद्रपुरुषस्य पुत्र इति नाम कुर्यात्स च दरिद्रपुरुषस्तस्य गृहपतेरन्तिके पितृसंज्ञामुत्पादयेत्। अनेन भगवन्पर्यायेण स गृहपतिः पुत्रकामतृषितो[2] विंशतिवर्षाणि तं पुत्रं संकारधानं शोधापयेत्। अथ विंशतेर्[3]वर्षाणामत्ययेन स दरिद्रपुरुषस्तस्य गृहपतेर्निवेशने विश्रब्धो[4] भवेन्निष्क्रमण[5]प्रवेशे तत्रैव च कटपलिकुञ्चिकायां[6] वासं कल्पयेत्॥

अथ खलु भगवंस्तस्य गृहपतेर्ग्लान्यं प्रत्युपस्थितं भवेत्स मरणकालसमयं चात्मनः प्रत्युपस्थितं समनुपश्येत्। स तं दरिद्रपुरुषमेवं वदेत्। आगच्छ त्वं भोः पुरुष[7]। इदं मम प्रभूतं हिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारमस्त्यहं[8] बाढग्लान इच्छाम्येतं[9] यस्य दातव्यं यतश्च[10] ग्रहीतव्यं यच्च[11] निधातव्यं भवेत्। सर्वं संजानीयाः। तत्कस्य हेतोः। यादृश एवाहमस्य[12] द्रव्यस्य स्वामी तादृशस्त्वमपि मा च मे त्वं किंचिदतो विप्रणाशयिष्यसि[13]॥

---

1) साथता A. शाठ्यता K.

2) का A. W. P. क Ca. Cb. K.

3) विंशतीनां O. A. B. Cb. K. W. P. विंशतेर् Ca.

4) विस्रम्भी P. विस्रम्भिको O.

5) ष्क्रा A.

6) परिकुंचितायां A. पल्लिकुंचे Ca. पलिकुंचे Cb. परिकुंचिकायां K. P. पलिकुंचिनायां W. कोणपलिकुंचे O.

7) पुरुषेदं O.

8) A. adds च.

9) तं A. K. P. नं Ca.

11) त left out in K.

10) यतश्च Cb. Read येन च?

12) मे Ca. Cb. K.

13) शेयासीति O.

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषो ऽनेन पर्यायेण तच्च तस्य गृहपतेः प्रभूतं हिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारं संजानीयादात्मना च ततो निःस्पृहो भवेन्न च तस्मात्किंचित्प्रार्थयेदन्तशः सक्तुप्रस्थमूल्यमात्रमपि तत्रैव च कटपलिकुञ्चिकायां[1] वासं कल्पयेत्तामेव दरिद्रचिन्तामनुविचिन्तयमानः[2] ॥

अथ खलु भगवन्स गृहपतिस्तं पुत्रं शक्तं परिपालकं [3]परिपक्वं विदित्वावमर्दितचित्तमुदारसंज्ञया च पौर्विकया दरिद्रचिन्तया[4]र्तीयन्तं जेह्रीयमाणं जुगुप्समानं विदित्वा मरणकालसमये प्रत्युपस्थिते तं दरिद्रपुरुषमानाय्य[5] महतो ज्ञातिसंघस्योप[6]नामयित्वा राज्ञो वा राजमात्रस्य वा पुरतो नैगमजानपदानां च संमुखमेवं संश्रावयेत्। शृण्वन्तु भवन्तो ऽयं मम पुत्र औरसो मयैव जनितः। अमुकं नाम नगरं तस्मादेष पञ्चाशद्वर्षो नष्टः। अमुको नामैष नाम्नाहमप्यमुको नाम। ततश्चाहं नगरादेतमेव मार्गमाण इहागतः। एष मम पुत्रो ऽहमस्य पिता। यः कश्चिन्ममोपभोगो ऽस्ति तं सर्वमस्मै पुरुषाय निर्यातयामि यच्च मे किंचिदस्ति प्रत्यात्मकं धनं तत्सर्वमेष एव जानाति ॥

अथ खलु भगवन्स दरिद्रपुरुषस्तस्मिन्समय इममेवंरूपं घोषं श्रुत्वाश्चर्याद्भुतप्राप्तो भवेदेवं च विचिन्तयेत्सहसैव मयेदमेव तावद्धिरण्यसुवर्णधनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रतिलब्धमिति ॥

एवमेव भगवन्वयं तथागतस्य पुत्रप्रतिरूपकास्तथागतश्चास्माकमेवं वदति पुत्रा मम यूयमिति यथा स गृहपतिः। वयं च भगवंस्तिसृभिर्दुःखताभिः संपीडिता अभूम[7]।

---

1) पलिकुंचितायां A. परि° W. पल्लिकुंचे Ca. पलिकुंचे Cb. कटकपल्लिकुंचिकायां K. कोणे पलिकुंचे O.

2) चिन्तयेत् Ca

3) परि left out in K. परिपालनसमर्थं O.

4) Better °पर्तीय° (i. e. °या + ऋतीय); °या ऋतीय° P.

5) Sic P.; नयित्वा the others.

6) उपनाम्य च added in K. P.

7) अभूवन् A. K. W. अभूवं Cb. आसीत् O.

कतमाभिस्तिसृभिर्यदुत दुःखदुःखतया संस्कारदुःखतया[1] विपरिणामदुःखतया च संसारे च हीनाधिमुक्तिकाः। ततो वयं भगवता बहून्धर्मान्प्रत्यवरान्[2]संकारधानसदृशाननुविचिन्तयिताः[3]। तेषु चास्म प्रयुक्ता घटमाना व्यायच्छमाना[4] निर्वाणमात्रं च वयं भगवन्दिवसमुद्रामिव पर्येषमाणा मार्गामः। तेन च वयं भगवन्निर्वाणेन प्रतिलब्धेन तुष्टा भवामो बहु च लब्धमिति मन्यामहे[5] तथागतस्यान्तिकादेषु[6] धर्मेष्वभियुक्ता[7] घटित्वा व्यायमित्वा[8]। [9]प्रजानाति च तथागतो ऽस्माकं हीनाधिमुक्तिकतां ततश्च भगवानस्मानुपेक्षते[10] न संभिनत्ति[11] नाचष्टे यो ऽयं तथागतस्य ज्ञानकोश एष एव युष्माकं भविष्यतीति। भगवांश्चास्माकमुपायकौशल्येनास्मिंस्तथागतज्ञानकोशे दायादान्संस्थापयति[13]। निःस्पृहाश्च[13] वयं भगवंस्तत एवं जानीम एतदेवास्माकं बहुकरं[14] यद्वयं[15] तथागतस्यान्तिकाद्दिवसमुद्रामिव निर्वाणं प्रतिलभामहे। ते वयं भगवन्[16]बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां तथागतज्ञानदर्शनमारभ्योदारां

---

1) K. puts the 2nd as the 3rd.

2) बहवो धर्माः प्रत्यवराः P. बहवो धर्माः वयं च तथागतज्ञानं व्यवहारयामः प्रत्यवराः K.

3) विचिंतापिताम् Ca. चिन्तापयमानाम् O. चिन्तयिता P.

4) घटामहे व्यायच्छामहे Ca.

5) मन्यमानाः॥ B. K.

6) व A. W.

7) युज्य B. योजित्वा O., more original.

8) व्यायम्य B. Ca.

9) प्र left out in K. O. P.

10) Sic P. नस्यानु K. नस्माकमनु A. B. Ca. Cb. ज्ञात्वा चास्माकं तथागत उपेक्षति O.

11) संभिन्दति O.

12) A. W. P. add वयं च तथागतज्ञानं व्यवहारयामः O. has तथागतज्ञानरत्नकोशे व्योहारापयि.

13) K. adds तत्र.

14) All but O. तरं.

15) यद् left out in A. W.

16) भगवन् left out in A. W.

धर्मदेशनां कुर्मस्तथागतज्ञानं विवरामो दर्शयाम उपदर्शयामो वयं[1] भगवंस्ततो निःस्पृहाः समानाः[2]। तत्कस्य हेतोः। उपायकौशल्येन तथागतो ऽस्माकमधिमुक्तिं प्रजानाति। तच्च वयं न जानीमो न बुध्यामहे यदिदं भगवतैतर्हि कथितं यथा वयं भगवतो भूताः पुत्रा भगवांश्चास्माकं स्मारयति तथागतज्ञानदायादान्[3]। तत्कस्य हेतोः। यथापि नाम वयं तथागतस्य भूताः पुत्रा इति। अपि तु खलु पुनर्हीनाधिमुक्ताः। सचेद्भगवानस्माकं पश्येद-धिमुक्तिबलं बोधिसत्त्वशब्दं भगवानस्माकमुदाहरेद्वयं पुनर्भगवता द्वे कार्ये कारापिता[4] बोधिसत्त्वानां चाग्रतो हीनाधिमुक्तिका इत्युक्तास्ते चोदारायां बुद्धबोधौ समादापिताः[4]। अस्माकं चेदानीं भगवानधिमुक्तिबलं ज्ञात्वेदमुदाहृतवाननेन वयं भगवन्पर्यायेणैवं वदामः। महत्सैवास्माभिर्निःस्पृहैर्[5]नाकाङ्क्षितमनार्गितमपर्येषितमचिन्तितमप्रार्थितं सर्वज्ञतारत्नं प्रतिलब्धं यथापीदं तथागतस्य पुत्रैः॥

अथ खल्वायुष्मान्महाकाश्यपस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत॥

आश्चर्यभूता[6] स्म तथाद्भुता[7]श्च[8] औद्बिल्यप्राप्ता स्म श्रुणित्व घोषम्।
सहसैव अस्माभिरयं तथाद्य[9] मनोज्ञघोषः श्रुतु नायकस्य॥ १॥
विशिष्टरत्नान महन्त[10]राशिर्मुहूर्तमात्रेणयमद्य लब्धः।
न चिन्तितो नापि कदाचि प्रार्थितस्तं श्रुत्व आश्चर्यगता स्म सर्वे॥ २॥

---

1) In A. added च.

2) In A. K. W. P. only.

3) दानं A. दानां B. दान्मान Ca. दान् K. दायं W. दर्शनस्य दातार दा° O.

4) पि A. Ca. W. O. यि K. P.

5) निःस्पृहेभिर्निष्पिपासेभिर O.

6) र्याद्भु A. K. र्याद्भू P. र्यभू Ca. र्यप्राप्ता O.

7) भू A. W. द्भु Ca. K.

8) स्म Ca.

9) तथ्यथा A. K. तथाद्य Ca. Quite different O.: सहसा हि अस्मैरिदमेवरूपं मनुज्ञघोषं श्रुत.

10) All but O. महान्त. So too in the sequel.

यथापि बालः पुरुषो भवेत उत्प्लावितो बालजनेन सन्तः ।
पितुः सकाशातु[1] अपक्रमेत[2] अन्यं च देशं व्रजि सो सुदूरम् ॥ ३ ॥
पिता च तं शोचति तस्मि काले पलायितं ज्ञात्व स्वकं हि पुत्रम् ।
शोचन्तु सो दिग्विदिशासु हिंचे[3] वर्षाणि पञ्चाशदनूनकानि ॥ ४ ॥
तथा च सो पुत्र गवेषमाणो अन्यं महन्तं नगरं हि गत्वा ।
निवेशनं मापिय तत्र तिष्ठेत्समर्पितो कामगुणेहि पञ्चभिः ॥ ५ ॥
बहुं हिरण्यं च सुवर्णरूप्यं धान्यं धनं शङ्खशिलाप्रवाडम् ।
हस्ती च अश्वाश्च पदातयश्च गावः पशूश्चैव तथैडकाश्च ॥ ६ ॥
प्रयोग आयोग तथैव क्षेत्रा दासी च दासा बहु प्रेष्यवर्गः ।
सुसत्कृतः प्राणिसहस्रकोटिभी[4] राज्ञश्च सो वल्लभु नित्यकालम् ॥ ७ ॥
कृताञ्जली तस्य भवन्ति[5] नागरा[6] ग्रामेषु ये चापि वसन्ति ग्रामिणः[7] ।
बहुवाणिजास्तस्य व्रजन्ति अन्तिके बहूहि कार्येहि कृताधिकाराः ॥ ८ ॥
एतादृशो ऋद्धिमतो नरः स्याज्जीर्णश्च वृद्धश्च महल्लकश्च ।
स पुत्रशोकं अनुचिन्तयन्तः क्षपेय[8] रात्रिंदिव नित्यकालम् ॥ ९ ॥

---

1) MSS. शात्तु.

2) त् B. W. स प्रक्रमेय O.

3) हिंच A. हिंचो B. हिंचे K. दिशा च विदिशा च समन्त अण्वन्ते O. The verb omitted in P. Cp. अण्वति in Mahāvastu, but also Skr. अञ्चति; further अण्ठते and Pāli *andhati*.

4) भि A. K. W. O. षु Cb. भी Ca. P.

5) भवन्ति A. B. K. W. O. P. नमन्ति Ca.

6) रो A. K. W. P. र Ca. रा Cb. O.

7) भवन्ति ग्रामिका O.

8) Sic P. O. क्षेपेय the rest.

स तादृशो दुर्मति मह्य पुत्रः पञ्चाश वर्षा पि तदा पलायकः[1] ।
अयं च कोशो विपुलो ममास्ति कालक्रिया चो[2] मम प्रत्युपस्थिता ॥ १० ॥
सो चापि बालो तद तस्य पुत्रो दरिद्रकः कृपणकु नित्यकालम् ।
ग्रामेण ग्रामं अनुचङ्क्रमन्तः पर्येषते भक्त[3] तथापि चोडम् ॥ ११ ॥
पर्येषमाणो ऽपि कदाचि किंचिल्लभेत किंचित्पुन नैव किंचित् ।
स शुष्यते[4] पर[5]शरणेषु बालो दद्रूय कण्डूय विदिग्धगात्रः[6] ॥ १२ ॥
सो च व्रजेत्तं नगरं[7] यहिं पिता अनुपूर्वशो[8] तत्र गतो भवेत ।
भक्तं च चोडं च गवेषमाणो निवेशनं यत्र पितु स्वकस्य[9] ॥ १३ ॥
सो चापि आढ्यः पुरुषो महाधनो द्वारस्मि सिंहासनि[10] संनिषण्णः ।
परिवारितः प्राणिशतैरनेकैर्वितान[11] तस्य[12] विततो ऽन्तरीक्षे ॥ १४ ॥
आप्तो जनश्चास्य समन्ततः स्थितो धनं हिरण्यं च गणेन्ति केचित् ।
केचित्तु लेखानपि लेखयन्ति केचित्प्रयोगं च प्रयोजयन्ति ॥ १५ ॥

---

1) Better in O. वर्षाणि यदा पलायितः.

2) यां A. चो B. Ca. K. W. P. च Cb. O. The lengthening not necessary before the pause.

3) भक्तम A. Ca. भक्तं त K. भक्त तथैव चोटकम् O.

4) शोचते O.

5) Read परि?

6) Have we to r. विदग्ध? O. has किलासगात्रः.

7) ह्रिपिं A.

8) शस्त O.; सो त the others.

9) पितु सो उपागमि O.; पिता स्वकोऽस्य P.; पिता स्वकस्य the rest.

10) न K. P. ने Cb.

11) नु B. Ca. Cb. K. P. न A. W. नि O.

12) Sic O.; तस्यो P.; तस्या the rest.

सो चा[1] दरिद्रो तहि एतु दृष्ट्वा विभूषितं गृहपतिनो निवेशनम् ।
कहिं नु[2] अद्य अहमत्र आगतो राजा अयं भेष्यति राजमात्रः ॥ १६ ॥
मा दानि[3] दोषं पि लभेयमत्र गृह्णित्व वेष्टिं पि च कारयेयम् ।
अनुचिन्तयन्तः स पलायते नरो दरिद्रवीथीं परिपृच्छमानः ॥ १७ ॥
सो चा धनी[4] तं स्वकु पुत्र दृष्ट्वा सिंहासनस्थश्च भवेत्प्रहृष्टः ।
स दूतकान्प्रेषयि तस्य अन्तिके आनेथ एतं पुरुषं दरिद्रम् ॥ १८ ॥
समनन्तरं तेहि गृहीतु सो नरो गृहीतमात्रो अथ मूर्छ[5] गच्छेत् ।
ध्रुवं खु मह्यं वधका उपस्थिताः किमद्य चोडेन च[6] भोजनेन वा ॥ १९ ॥
दृष्ट्वा च सो पण्डितु तं महाधनी हीनाधिमुक्तो अयु बाल दुर्मतिः ।
न श्रद्दधी मह्यमिमां विभूषितां पिता ममायं ति[7] न चापि श्रद्दधीत् ॥ २० ॥
पुरुषांश्च सो तत्र प्रयोजयेत[8] वङ्काश्च ये काणक कुण्ठकाश्च ।
कुचेलका[9] कृष्णक हीनसत्त्वाः पर्येषथा तं नरु कर्मकारकम् ॥ २१ ॥
संकारधानं इमु मह्य पूतिकमुच्चारप्रस्रावविनाशितं च ।
तं शोधनार्थाय[10] करोहि[11] कर्म द्विगुणं च ते वेतनकं प्रदास्ये ॥ २२ ॥

---

1) च O.

2) तु Cb. W.

3) मेदानि O.

4) धनि A. B. Ca. W. धनी Cb. वनी K. धनो O. MSS. च for चा.

5) मूर्छि A. B. K. W. P. मूर्छ Ca. Cb. O.

6) च A. B. Cb. K. W. O. P. व Ca.

7) पि ति A. W. पि न K. P. ति न B. Ca. Cb. न चापि श्रोकल्पयि एष मे पिता O.

8) त A. K. त् Ca. Cb. W.

9) चे A. B. Ca. W. चै K. ले Cb. दुश्चोडिकाः O.

10) Better तच्छोध O.

11) ह A. B. Cb. K. W. P. हि Ca. O.

एतादृशं घोष शृणित्व सो नरो आगत्य संशोधयि तं प्रदेशम् ।
तत्रैव सो आवसथं च कुर्यान्निवेशनस्य[1] पलिकुञ्चिके ऽस्मिन् ॥ २३ ॥
सो चा धनी[2] तं पुरुषं निरीक्षियात अोलोकन[3]केहि नित्यम् ।
हीनाधिमुक्तो अयु मह्य पुत्रः संकारधानं शुचिकं करोति ॥ २४ ॥
स [4]अोतरित्वा पिटकं गृहीत्वा मलिनानि वस्त्राणि च प्रावरित्वा ।
उपसंक्रमित्तस्य नरस्य अन्तिके अवभर्त्सयन्तो[5] न करोथ कर्म ॥ २५ ॥
द्विगुणं च ते वेतनकं ददामि द्विगुणं च भूयस्तथ पादअक्तणाम् ।
सलोणभक्तं च ददामि तुभ्य शाकं च शाटिं च पुनर्ददामि ॥ २६ ॥
एवं च तं भर्त्सयि[6] तास्मि काले संश्लेषयेत्तं पुनरेव पण्डितः ।
सुष्ठु खलु[7] कर्म करोषि अत्र पुत्रो ऽसि व्यक्तं मम नात्र संशयः ॥ २७ ॥
स स्तोकस्तोकं च गृहं प्रवेशयेत्कर्मं च कारापयि तं मनुष्यम् ।
विंशच्च वर्षाणि सुपूरितानि क्रमेण विश्रम्भयि तं नरं सः ॥ २८ ॥
हिरण्यु[8] सो मौक्तिकु[8] स्फाटिकं च प्रतिशामयोत्तत्र[9] निवेशनस्मिन्[10] ।
सर्वं च सो संगणनां करोति अर्थं च सर्वं अनुचिन्तयेत[11] ॥ २९ ॥

---

1) स्या P.; other MSS. have स्यो; O. has स्यमतिद्वारि वासम्.

2) हनी A. धनी O. वनी P. MSS. च. Original r. perhaps चढ्ढ.

3) Sic P.; अौलो O.; उल्लो the others.

4) प्रत A. प्रेत W. अोत्त Ca. Cb. अोत K. O. P.

5) भत्म in all MSS. except O., which has उस्थेग्धयन्तश्च! probably for उत्तज्ञयन्तश्च.

6) भत्सिय A. B. W. भर्त्सिय Ca. भंत्सिय Cb. भंसयि K. P.

7) खलु A. B. Ca. K. W. च त्वं Cb. च म O.

8) पयु कु Ca. पय का in other MSS.

9) ये तस्मिन् P.; येत्तत्र A. B. Ca. Cb. W. K. Our r. follows O.

10) All but O. नऽस्मिन्. To r. also काऽस्मिन् vs. 23.

11) येत् या A. येत Ca. येत्वा Cb. यिष्ये K. O. येतया W.

बाह्नर्ध[1] सो तस्य निवेशनस्य कुटिकाय एको वसमानु बालः ।
दरिद्रचिन्तामनुचिन्तयेत न मे ऽस्ति एतादृश भोगु[2] कोचित्[3] ॥ ३० ॥
ज्ञात्वा च सो तस्य इमेवरूपमुदारसंज्ञाभिगतो मि पुत्रः ।
स आनयित्वा सुहृज्ज्ञातिसंघं[5] निर्यातयिष्याम्यहु[6] सर्वमर्थम् ॥ ३१ ॥
राजान सो नैगमनागरांश्च[7] समानयित्वा बहुवाणिजांश्च ।
एवं उवाच[8] परिषाय मध्ये पुत्रो ममायं चिर विप्रनष्टकः ॥ ३२ ॥
पञ्चाश वर्षाणि सुपूर्णकानि[9] अन्ये चतो विंशतिये मि[10] दृष्टः[11] ।
अमुकातु नगरातु ममैष नष्टो अहं च मार्गन्त इहैवमागतः[12] ॥ ३३ ॥
सर्वस्य द्रव्यस्य अयं प्रभुर्मे एतस्य निर्यातयि सर्वशेषतः ।
करोतु कार्यं च पितुर्धनेन सर्वं कुटुम्बं च ददामि एतत् ॥ ३४ ॥
आश्चर्यप्राप्तश्च भवेन्नरो ऽसौ दरिद्रभावं पुरिमं स्मरित्वा ।
हीनाधिमुक्तिं च पितुश्च तान्गुणाँल्लब्ध्वा[13] कुटुम्बं सुखितो ऽस्मि अद्य ॥ ३५ ॥

---

1) वर्ह्रिधू A. बाह्रिश्च O.
2) Some MSS. भाग or भागु.
3) किञ्चित् O. Read कोचित्.
4) इमे A. B. Ca. K. W. इमने Cb. P.
5) घान्नि K. घानि P.
6) ष्ये ऽस्मिन् P. ष्ये ऽस्यिम O.
7) नागरनैगमांश्च B.
8) एवमुवाच A. B. W. O. एवं उवाच Ca. Cb. उवाच एवं K. P.
9) र्णा सर्वे A. Ca. W. र्णकानि B. K. P. रितानि Cb. सुपूर पूर्वम् O.
10) मी A. हि B. पि Ca. P. K. मि Cb. पि W. त्रिंशानि यतोस्मि O.
11) दृष्ट्वा K. P.
12) हैव आगतः O. The *m* is a means to avoid hiatus.
13) गुणां दृष्ट्वा A. B. K. P. गुणान् दृष्ट्वा Cb. गुणां लब्ध्वा Ca.

तथैव चास्माक[1] विनायकेन हीनाधिमुक्तिन[2] विजानियान[3] ।
न श्रावितं बुद्ध भविष्यथेति यूयं किल श्रावक मह्य पुत्राः ॥ ३६ ॥
अस्मांश्च अध्येषति लोकनाथो ये प्रस्थिता उत्तममग्रबोधिम् ।
तेषां वदे[4] काश्यप मार्गमुत्तरं[5] यं मार्ग[6] भावित्व[7] भवेयु बुद्धाः ॥ ३७ ॥
वयं च तेषां सुगतेन प्रेषिता बहुबोधिसत्त्वान महाबलानाम् ।
अनुत्तरं मार्ग[8] प्रदर्शयाम[9] दृष्टान्तहेतूनयुतान कोटिभिः ॥ ३८ ॥
श्रुत्वा च अस्माक जिनस्य पुत्रा बोधाय भावेन्ति सुमार्गमग्र्यम् ।
ते व्याक्रियन्ते च तदास्मि तस्मिन्[10] भविष्यथा बुद्ध इमस्मि लोके ॥ ३९ ॥
एतादृशं कर्म करोम तायिनः[11] संरक्षमाणा इम धर्मकोशम् ।
प्रकाशयन्तश्च जिनात्मजानां विश्वासिकस्तस्य यथा नरः सः ॥ ४० ॥
दरिद्रचिन्ताश्च विचिन्तयाम विघ्रापयन्तो इम[12] बुद्धकोशम्[13] ।
न चैव प्रार्थेम जिनस्य ज्ञानं जिनस्य ज्ञानं च प्रकाशयामः[14] ॥ ४१ ॥

---

1) कं A. K. कु Ca. क Cb. W. O. P.

2) क्तिं च A. B. Ca. W. क्तिव Cb. O. क्तिस्व K. P. It ought to be क्तान.

3) नं A. W. नः B. न् Ca. न Cb. K. P.

4) च ते K. P. देशेहि त्वं O.

5) एतमर्थं B. एवमर्थं W.

6) र्ग A. B. Cb. W. O. र्गु Ca. र्गं K.

7) Sic all for भवित्व.

8) र्ग A. B. Cb. K. W. O. P. र्गु Ca.

9) मो Ca. प्रकाशयाम Cb. प्रदापेम W.

10) तस्मि O.

11) नां A. O. नः Ca. Cb. K. W. P.

12) इम Ca. Cb. K. P. O. इमु A. W.

13) घोषं Cb. K.

14) A. W. read this half a line as प्रकाशयामो इममग्रबोधिं.

प्रत्यात्मिकों निर्वृति[1] कल्पयाम एतावता ज्ञानमिदं न भूयः ।
नास्माक कर्षो[2] पि कदाचि भोति क्षेत्रेषु बुद्धान शृणित्व व्यूहान्[3] ॥ ४२ ॥
शान्ताः किल सर्विमि धर्म नात्त्वा निरोधउत्पादविवर्जिताश्च ।
न चात्र कश्चिद्भवतीह धर्मो[4] एवं तु चिन्तेत्व[5] न भोति श्रद्धा[6] ॥ ४३ ॥
[7]मुनिःस्पृहा स्म वयं[8] दीर्घरात्रं बौद्धस्य ज्ञानस्य अनुत्तरस्य[9] ।
प्रणिधा[10]नमस्माक न ज्ञातु तत्र इयं परा निष्ठ जिनेन उक्ता ॥ ४४ ॥
निर्वाणपर्यन्ति[11] समुच्छ्रये ऽस्मिन्परिभाविता शून्यत दीर्घरात्रम् ।
परिमुक्त[12] त्रैधातुक[13]दुःखपीडिताः[14] कृतं च अस्माभि जिनस्य शासनम् ॥ ४५ ॥
यं हि[15] प्रकाशेम[16] जिनात्मजानां ये प्रस्थिता भोन्ति इहाग्रबोधौ[17] ।
तेषां च यत्किंचि वदाम[18] धर्मं स्पृह तत्र अस्माक[19] न ज्ञातु भोति ॥ ४६ ॥

---

1) त्मकी नि Cb. P. त्मिकोन्नि Ca. त्मकों नि K. त्मकं नि O.
2) All but O. कर्षोपि or कर्षम्पि.
3) विपूह श्रुत्वा O. probably more original.
4) र्म K. P. O.
5) Sic P.; the others चिन्तित्वा.
6) Verses 43 and 44 are left out in B.
7) अ Cb.
8) Sic P.; च वय O. वयमिह A. B. Ca. Cb.
9) अनाश्रवस्य Cb. K. P. बुद्धान ज्ञानस्मि अनुत्तरस्मि O.
10) धातु अ A. Ca. धानमस्माक Cb. O. धात अस्माक W. धानमस्माकु P.
11) न्तं W.
12) क्ति A. W.
13) कि A.
14) पीडया O.
15) यस्मिं K. P. यं मि Cb. यंपि O.
16) मु Ca.
17) धिं K. P. अग्रबोधाय भवन्ति प्रस्थिता O.
18) मि A. B. Cb. K. W. मु Ca.
19) कं K. क P. O. कु the others.

तं चास्म लोकाचरियः[1] स्वयंभूरुपेक्षते कालमवेक्षमाणः ।
न भाषते भूतपदार्थसंधिं अधिमुक्तिमस्माकं[2] गवेषमाणः ॥ ४७ ॥

उपायकौशल्य यथैव तस्य महाधनस्य पुरुषस्य काले ।
हीनाधिमुक्तं[3] सततं दमेति[4] दमियान चास्मै[5] प्रददाति वित्तम् ॥ ४८ ॥

सुदुष्करं कुर्वति लोकनाथो उपायकौशल्य प्रकाशयन्तः[6] ।
हीनाधिमुक्तान्दमयन्तु पुत्रान्दमेत्व[7] च ज्ञानमिदं ददाति[8] ॥ ४९ ॥

आश्चर्यप्राप्ता सहसा स्म अद्य यथा दरिद्रो लभियान वित्तम् ।
फलं च प्राप्तं इह[9] बुद्धशासने प्रथमं विशिष्टं च अनास्रवं च ॥ ५० ॥

यच्छीलमस्माभि च दीर्घरात्रं संरक्षितं लोकविदुष्य शासने ।
अस्माभि लब्धं फलमद्य तस्य शीलस्य पूर्वं चरितस्य नाथ ॥ ५१ ॥

यद्ब्रह्मचर्यं परमं विशुद्धं निषेवितं शासनि नायकस्य ।
तस्यो[10] विशिष्टं फलमद्य लब्धं शान्तं उदारं च अनास्रवं च ॥ ५२ ॥

अद्यो[11] वयं श्रावकभूत नाथ संश्रावयिष्यामथ[12] चाग्रबोधिम् ।

---

1) कः Cb. यो महर्षि O.

2) क Cb. K. P. O. कु the rest.

3) मुक्तं O.; the others मुक्तिं.

4) ति A. Ca. W. त Cb. थ K. P. मि O.

5) च तस्य द Cb. O. चौ तस्य द K. तद्धनम् for वित्तम् O.

6) प्रयोजयन्तः O.

7) मि A. B. Ca. मियान ज्ञा O.

8) प्रदेति O.

9) समिह K.

10) तस्यो Ca. तस्य Cb. A. K. W. P. O.

11) द्य Cb. P. O.

12) न इनाम O. Cp. लभामथ Mahavastu III, 9, 17; आमामथ 19; ज्ञावामथ 11, 15; भेत्रमथ 17.

बोधीय[1] शब्दं च प्रकाशयाम[2]स्तेनो[3] वयं श्रावक भीष्मकल्पाः ॥ ५३ ॥
अर्हत्त[4]भूता वयमद्य नाथ अर्हामहे पूज सदेवकातः[5] ।
लोकात्समारातु[6] सब्रह्मकातः सर्वेष सत्त्वान च अन्तिकातः[6] ॥ ५४ ॥
को नाम शक्तः प्रतिकर्तु तुभ्यमुद्युक्तरूपो बहुकल्पकोट्यः ।
सुदुष्कराणीदृशका[7] करोषि सुदुष्करान्या[8]निह मर्त्यलोके ॥ ५५ ॥
हस्तेहि पादेहि शिरेण[9] चापि प्रतिप्रियं दुष्करकं हि कर्तुम् ।
शिरेण अंसेन पयोधरेण परिपूर्णकल्पान्यथ गङ्गवालिकाः ॥ ५६ ॥
खाद्यं ददेद्भोजनवस्त्रपानं[10] शयनासनं[11] च[12] विमलोत्तरच्छदम् ।
विहार कारापयि चन्दनामयान्संस्तीर्य चो[13] दूष्ययुगेहि दद्यात् ॥ ५७ ॥
गिलानभैषज्य बहुप्रकारं[14] पूजार्थ दद्यात्सुगतस्य नित्यम् ।
ददेय[15] कल्पान्यथ गङ्गवालिका नैवं कदाचित्प्रतिकर्तु शक्यम् ॥ ५८ ॥

---

1) बोधी च Cb. बोधाय A. B. Ca. बोधिय K. P.

2) मो A.

3) न Cb. O.

4) अर्हन्भ्य A. अर्हत्त्य Ca. W. अर्हत्त Cb. K. O.

5) लोकातो K. कातु O. preferable; कातो in other MSS.

6) मात्स A. मारानुस Ca. मारान्स Cb. K. लोकासमागतस W. माराच्च, सब्रह्मकाच्च and सान्तिकातु O.

7) य दुष्करमीदृशकं O.; सुदुष्करानीदृशकान् the others.

8) रं O. रान् the rest.

9) णा Cb. K. O. P. हि the others.

10) नं A. Ca. K. W. णं Cb.

11) शय्या O. शया P.

12) चो A. B. Ca. W.

13) वा Cb. च O. चो the rest. The lengthening not necessary.

14) रं A. Ca. K. W. O. P. रां Cb. रान् B.

15) य K. O. P. ददेत the others.

महात्मधर्मा अतुलानुभावो महर्द्धिकः क्षान्तिबले प्रतिष्ठितः ।
बुद्धो महाराज अनास्रवो जिनो[1] सहन्ति बाला[2] न इमीदृशानि[3] ॥ ५९ ॥

अनुवर्तमानस्तथ नित्यकालं निमित्तचारीण ब्रवीति धर्मम् ।
धर्मेश्वरो ईश्वरु[4] सर्वलोके महेश्वरो लोकविनायकेन्द्रः ॥ ६० ॥

प्रतिपत्ति दर्शेति बहुप्रकारं[5] सत्त्वान स्थानानि प्रजानमानः ।
नानाधिमुक्तिं च विदित्व तेषां हेतूसहस्रेहि ब्रवीति धर्मम् ॥ ६१ ॥

तथागतश्चर्य[6] प्रजानमानः सर्वेष सत्त्वान थ पुद्गलानाम्[7] ।
बहुप्रकारं हि ब्रवीति धर्मं निदर्शयन्तो इममग्रबोधिम् ॥ ६२ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये अधिमुक्तिपरिवर्तो नाम चतुर्थः ॥

---

1) ना A. Ca. Cb. O. नाः B. न K. नो W. The plural throughout in O. So too in the following.

2) Kumārajīva seems to read सहन्ति बालान etc. as he translates 能為下劣忍于斯事 'he bears this matter for the sake of the low people'.

3) बलानि देशेन्ति तथेन्द्रियाणि O.

4) र A. Ca. Cb. W. रु K.

5) रं A. B. W. रा Cb. रां K. P.

6) चरिये Cb. चरिय K. P. ताध्याशय ज्ञानमानाः O.

7) पुंग A. K.

V.

अथ खलु भगवानायुष्मन्तं महाकाश्यपं तांश्चान्यान्स्थविरान्महाश्रावकानामन्त्रयामास[1]। साधु साधु महाकाश्यप साधु खलु पुनर्युष्माकं काश्यप यद्यूयं तथागतस्य भूतान्गुणवर्णान्भाषध्वे[2]। एते च काश्यप तथागतस्य भूता गुणा अतश्चान्ये ऽप्रमेया असंख्येया येषां न सुकरः पर्यन्तो ऽधिगन्तुमपरिमितानपि कल्पान्भाषमाणैः[3]। धर्मस्वामी काश्यप तथागतः सर्वधर्माणां राजा प्रभुर्वशी। यं च काश्यप तथागतो[4] धर्मं यत्रोप[4]निक्षिपति स तथैव भवति। सर्वधर्मांश्च काश्यप तथागतो युक्त्योपदिशत्यु[5]पनिक्षिपति। तथागतज्ञानेनोपनिक्षिपति[6] यथा ते धर्माः सर्वज्ञभूमिमेव गच्छन्ति। सर्वधर्मार्थगतिं च तथागतो व्यवलोकयति। सर्वधर्मार्थवशिताप्राप्तः[7] सर्वधर्माध्याशयप्राप्तः सर्वधर्मविनिश्चयकौशल्यज्ञानपरमपारमिताप्राप्तः सर्वज्ञज्ञानसंदर्शकः सर्वज्ञज्ञानावतारकः[8] सर्वज्ञज्ञानोपनिक्षेपकः काश्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः[8]॥

तद्यथापि नाम काश्यपास्यां[9] त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां[10] लोकधातौ यावन्तस्तृणगुल्मौषधिवनस्पतयो नानावर्णा नानाप्रकारा ओषधिग्रामा नानानामधेयाः पृथिव्यां जाताः

1) यते स्म B. यति स्म O.
2) पतध्वे A. पत Cb. K. पथ O.
3) णैः A. W. षमाणेभिस्तत्कस्य हेतोः। O.
4) All but O. गतेन. यत्रोप wanting in O. Probably to r. यथा for यत्र.
5) उपदिशति left out in Cb.
6) A. Cb. add तथा (तथो चो Cb.) पनिक्षिपति.
7) Left out in Cb.
8) Left out in K. O.
9) अस्मिं त्रे B. येमस्मिंस्तृ O.
10) स्त्रे B. Cb. स्यां K. सहस्रमहासहस्रे O. So too in the sequel.

पर्वतगिरिकन्दरेषु वा मेघश्च महावारिपरिपूर्ण[1] उन्नमेदुन्नमित्वा[2] सर्वा[3]वतीं त्रिसाहस्रमहासाहस्रां[4] लोकधातुं संछादयेत्संछाद्य च[5] सर्वत्र समकालं वारि प्रमुञ्चेत्। तत्र काश्यप ये[6] तृणगुल्मौषधिवनस्पतयो ऽस्यां[7] त्रिसाहस्रमहासाहस्र[8]लोकधातौ तत्र ये तरुणाः कोमलनाडीशाखापत्रपलाशास्तृणगुल्मौषधिवनस्पतयो द्रुमा महाद्रुमाः सर्वे ते ततो महामेघ[9]प्रमुक्ताद्वारिणो यथाबलं[10] यथाविषयमब्धातुं प्रत्यापिबन्ति ते चैकरसेन वारिणा प्रभूतेनैकमेघप्रमुक्तेन[11] यथाबीजमन्तरं विवृद्धिं विरूढिं विपुलतामापद्यन्ते तथा च पुष्पफलानि प्रसवन्ति ते च पृथक्पृथङ्नानानामधेयानि प्रतिलभन्ते। एकधरणीप्रतिष्ठिताश्च ते सर्व औषधिग्रामा बीजग्रामा एकरसतोयाभिष्यन्दिताः। एवमेव काश्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उत्पद्यते। यथा महामेघ उन्नमते[12] तथा[13] तथागतो ऽप्युत्पद्य सर्वावन्तं सदेवमानुषासुरं लोकं स्वरेणाभिविज्ञापयति। तद्यथापि नाम काश्यप महामेघः[14] सर्वावतीं[15] त्रिसाहस्रमहासाहस्रां[16] लोकधातुमवच्छादयति। एवमेव काश्यप तथागतो

---

1) प्रति MSS. except K. O.

2) त्म्य च B.

3) वंतं A. W. O. वंतमिमं B. वतीयं Cb. K.

4) स्रां A. स्रं O. स्रे B. स्रा Cb. स्रौं K. स्रायां W.

5) In B. only,

6) यास्तास्तृ A. B. W. ये तृ Cb. O. ये ते तृ K.

7) स्मिं A. K. स्मिंस्त्रि B. स्यां Cb.

8) स्रां Cb. स्र्यां K.

9) घु A. B.

10) W. adds यथाविभक्तयानं. A. B. Ca. K. यथाभक्तविमानं. वि left out in B. The whole compound is left out in Cb. O. Perhaps meant यथाविभक्तं.

11) घु in all MSS. except K. O.

12) ति Cb. K.

13) Left out in B. K.

14) B. K. O. add स.

15) वतीं A. Cb. K. W. वंतं B. O.

16) स्रां A. W. स्रं O. B. स्रौं K. स्रे Cb.

ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरत एवं शब्दमुदीरयति घोषमनुश्रावयति । तथागतो ऽस्मि भवन्तो देवमनुष्या अर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तीर्णस्तारयामि मुक्तो मोचयाम्[1]याश्वस्त आश्वासयामि परिनिर्वृतः परिनिर्वापयामि । अहमिमं च लोकं परं च लोकं सम्यक्प्रज्ञया यथाभूतं प्रजानामि सर्वज्ञः सर्वदर्शी । उपसंक्रामन्तु मां भवन्तो देवमनुष्या[2] धर्मश्रवणाय । अहं मार्गस्याख्याता मार्गदेशिको मार्गविन्मार्गश्रावको मार्गकोविदः । तत्र काश्यप बहूनि प्राणिकोटी[3]नयुतशतसहस्राणि तथागतस्य धर्मश्रवणायोपसंक्रामन्ति । अथ तथागतो ऽपि तेषां सत्त्वानामिन्द्रियवीर्यपरापर[4]वैमात्रतां ज्ञात्वा[5] तांस्तान्धर्मपर्यायानुपसंहरति । तां तां धर्मकथां कथयति बह्वीं विचित्रां हृषणीयां परितोषणीयां प्रामोद्यकरणीं[5] हितसुखसंवर्तनकरीं[6] यया कथया ते सत्त्वा दृष्ट एव धर्मे सुखिता भवन्ति कालं च कृत्वा सुगतीषूपपद्यन्ते यत्र प्रभूतांश्च कामान्परिभुञ्जते धर्मं च शृण्वन्ति । श्रुत्वा च तं धर्मं विगतनीवरणा भवन्त्यनुपूर्वेण च सर्वज्ञधर्मेष्वभियुज्यन्ते यथाबलं[7] यथाविषयं यथास्थामम्[8] ॥

तद्यथापि नाम काश्यप[9] महामेघः सर्वावतीं[10] त्रिसाहस्रमहासाहस्रां[11] लोकधातुं संछाद्य समं[12] वारि प्रमुञ्चति सर्वांश्च तृणगुल्मौषधिवनस्पतीन्वारिणा संतर्पयति यथाबलं

---

1) मुक्तो मोचयामि left out in K.

2) न्तः सदेवमानुषासुर Cb. न्तो देवमनुष्यासुरा O.

3) नि A. Ca. W.

4) पराज्ञ K. Omitted in O.

5) विदि A. O.

6) करणीं K. O. करणीयां the rest. Further संवर्तनीं O.

7) MSS. except Cb. O. add यथाभजमानं.

8) मञ्च K.

9) B. O. add स.

10) वंतं A. Ca. K. O. वंत W. वतीयं Cb.

11) स्रां A. W. स्रं B. K. O. स्रों Cb.

12) Sic O., the others सम, but above समकालं, where in O. सम.

यथाविषयं यथास्थामं च ते तृणगुल्मौषधिवनस्पतयो वार्यापिबन्ति स्वकस्वकां च जातिप्रमाणतां गच्छन्ति। एवमेव काश्यप तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो यं धर्मं भाषते सर्वः स [1]धर्म एकरसो यदुत[2] विमुक्तिरसो विरागरसो निरोधरसः सर्वज्ञज्ञानपर्यवसानः। तत्र काश्यप ये ते सत्त्वास्तथागतस्य धर्मं भाषमाणस्य[3] शृण्वन्ति धारयन्त्यभिसंयुज्यन्ते[3] न ते[4] आत्मनात्मानं[5] जानन्ति वा[6] वेदयन्ति[7] वा बुध्यन्ति वा। तत्कस्य हेतोः। तथागत एव काश्यप तान्सत्त्वांस्तथा जानाति[8] ये च ते यथा च ते यादृशाश्च ते। यं च ते[9] चिन्तयन्ति यथा च ते चिन्तयन्ति[10] येन च ते चिन्तयन्ति। यं च ते भावयन्ति यथा च ते भावयन्ति येन च ते भावयन्ति। यं च ते प्राप्नुवन्ति यथा च ते प्राप्नुवन्ति येन च ते प्राप्नुवन्ति। तथागत एव काश्यप तत्र प्रत्यक्षः[11] प्रत्यक्षदर्शी यथा च दर्शी तेषां सत्त्वानां तासु तासु भूमिषु स्थितानां तृणगुल्मौषधिवनस्पतीनां हीनोत्कृष्टमध्यमानाम्[12]। सो ऽहं काश्यपैकरस[13]धर्मं विदित्वा यदुत[14] विमुक्तिरसं निर्वृतिरसं निर्वाणपर्यवसानं नित्यपरिनिर्वृतमेकभूमिकमाका-

---

1) सर्वधर्मं A. सर्वं तं धर्मं. The others सर्वः सद्धर्म.

2) यदिदं Cb. K.

3) य A. Cb. K. O. ब्य Ca.

3) न्ति Cb. K. O.

4) ते in all MSS.

5) आत्मानात्मानं A. आत्मानामात्मानं B. आत्मनात्मानं Cb. आत्मना आत्मानं K. आत्मनातनं W.

6) Left out in K.

7) विदन्ति A. W.

8) जानीते A. W.

9) यं च ते left out in K. यं Prākṛticism for यत्.

10) यथा °न्ति left out in Cb.

11) Left out in K.

12) A. W. add वा.

13) सं K. O.

14) यदिदं Cb. K. W. O. यदियं A. यद्भुत B.

शगतिकामधिमुक्तिं सत्त्वानामनुरक्षमाणो[1] न सहसैव[2] सर्वज्ञज्ञानं संप्रकाशयामि। आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता[3] यूयं काश्यप यद्यूयं संधाभाषितं तथागतस्य न शक्नुथावतरितुम्[4]। तत्कस्य हेतोः। दुर्विज्ञेयं काश्यप तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां संधाभाषितमिति॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामि[5]ममेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमान इमा गाथा अभाषत॥

धर्मराज[6] अहं लोक[7] उत्पन्नो भवमर्दनः।
धर्मं भाषामि सत्त्वानामधिमुक्तिं विज्ञानिय[8] ॥ १ ॥
धीरबुद्धो महावीरा चिरं[9] रक्षन्ति भाषितम्।
रहस्यं चापि धारेन्ति[10] न च भाषन्ति प्राणिनाम् ॥ २ ॥
दुर्बोध्यं चापि तज्ज्ञानं सहसा श्रुत्व बालिशाः।
काङ्क्षां कुर्युः सुदुर्मेधास्ततो भ्रष्टा भ्रमेयु ते ॥ ३ ॥
यथाविषयु[11] भाषामि यस्य यादृशकं बलम्।
अन्यमन्येहि अर्थेहि[12] दृष्टिं कुर्वामि उज्जुकान्[13] ॥ ४ ॥

---

1) रक्ष्यन्न A. रक्षन्न B. रक्षमाणो न Cb. K. O. रक्ष्यमाणोन्न W.
2) वं K.
3) Left out in Cb. O.
4) तर्तुं A. O.
5) म A. मा B. इ Cb. K. O. व W.
6) ज्ञ A. B. ज्ञा Cb. K. O. ज्ञो W. Ca.
7) लोके O.; preferable on account of the pause.
8) या A. O. यः B. य Cb. K. नोय W.
9) राश्चिरं O.; रा गिरं the rest; then भाषितम् points to a Prāk. *bhāsitaṃ*.
10) धारयंति Cb.
11) यं A. W. यु B: K. य Cb.
12) न्येषु चार्थेषु B. Cb. K.
13) For ऋजुक.

यथापि काश्यपा[1] मेघो लोकधातूय उन्नतः[2] ।
सर्वमोनह्ती[3] चापि छादयन्तो वसुंधराम् ॥ ५ ॥
सो च वारिस्य[4] संपूर्णो विद्युन्मालो महाम्बुदः ।
निर्नादयन्त[5] शब्देन हर्षयेत्सर्व[6]देहिनः ॥ ६ ॥
सूर्यरश्मी निवारित्वा शीतलं कृत्व[7] मण्डलम् ।
हस्तप्राप्तो ऽवतिष्ठन्तो वारि मुञ्चेत्समन्ततः ॥ ७ ॥
स चैव सम मुञ्चेत आपस्कन्धमनल्पकम् ।
प्राघरन्तः[8] समन्तेन तर्पयेन्मेदिनीमिमाम् ॥ ८ ॥
इह या काचि[9] मेदिन्यां जाता ओषधयो भवेत् ।
तृणगुल्मवनस्पत्यो[10] द्रुमा वाथ महाद्रुमाः ॥ ९ ॥
सस्यानि विविधान्येव यद्वापि हरितं भवेत् ।
पर्वते कन्दरे चैव निकुञ्जेषु च यद्भवेत् ॥ १० ॥
सर्वान्संतर्पयेन्मेघस्तृणगुल्मवनस्पतीन् ।
तृषितां धरणीं[11] तर्पेत्[12]परिषिञ्चति चौषधीः[13] ॥ ११ ॥

---

1) पो A. प K.
2) तुयडु A. Cb. W. तूय उ O.
3) ह्न A. K. W. नह्ते B. Cb.
4) स्य A. B. W.
5) न्त A. B. Ca. Cb. W. त K. निनादयन्त O.
6) यन्स A. B. Ca. Cb. यं स W. यत्स K. यीत्त O.
7) त्व A. B. Ca. Cb. K. O. त W.
8) प्रात्स्रवंतः A. प्रस्रवन्तः B. K. प्रत्यारन्तः Cb. प्राघिरन्तः W. प्रागरन्तः O. Skr. प्रक्षरन् Pali *paggharanto*.
9) काञ्च A. W. काञ्चत् Cb.
10) तयो Cb.
11) णी in all MSS.
12) तर्पत A. तर्पेति Cb.
13) धीम् O., धीन् the rest.

तच्च[1] एकरसं वारि मेघमुक्तमिह स्थितम् ।
यथाबलं यथाविषयं तृणगुल्मापिबन्ति तत्[2] ॥ १२ ॥
द्रुमाश्च ये केचि महाद्रुमाश्च क्षुद्रा[3]का मध्याश्च यथावशाश्च ।
यथाबलं सर्वं[4] पिबन्ति वारि[5] पिबन्ति वर्धन्ति[6] यथेच्छकामाः ॥ १३ ॥
काण्डेन नाडेन त्वचा यथैव शाखाप्रशाखाय तथैव पत्रैः ।
वर्धन्ति पुष्पेहि फलेहि चैव मेघाभिवृष्टेन महौषधीयः ॥ १४ ॥
यथाबलं ता[6] विषयश्च यादृशो यासां[7] च यथादृशकं च बीजम्[8] ।
स्वकस्वकं ताः[9] प्रसवं ददन्ति वारिं च तं एकरसं प्रमुक्तम् ॥ १५ ॥
एमेव[10] बुद्धो ऽपि ह[11] लोकि काश्यप उत्पद्यते वारिधरो व लोके ।
उत्पद्य च[12] भाषति लोकनाथो भूतां चरिं दर्शयते च प्राणिनाम् ॥ १६ ॥
एवं च संश्रावयते महर्षिः पुरस्कृतो लोकि सदेवकस्मिन्[13] ।
तथागतो ऽहं द्विपदोत्तमो जिनो उत्पन्नु[14] लोकस्मि[15] यथैव मेघः ॥ १७ ॥

1) तच्च B. Cb. K.
2) तं Cb. K. O.
3) क्षुद्रक O.
4) सर्वं A. सर्वि K. सर्व the others.
5) रिं K. आपं O.
6) वर्द्धन्ति Cb. वर्धन्ति O. वर्धन्ति the rest.
6) ते A. K. W. ता B. तेन Cb.
7) येषां A. Cb. K. W. यासां B.
8) Sic O; the others यत्मादृशकश्च बीजाः.
9) तेः A. W. ताः B. ते Cb. K. O.
10) एवमेव A. W.
11) All but O. हि.
12) ते A. च B. Cb. तो K. left out in W.
13) केस्मिं in all MSS. except O., which has सदेवकस्य.
14) न्न O.
15) केस्मि and केस्मिं, except in O.

संतर्पयिष्याम्यहु सर्वसत्त्वान्संशुष्कगात्रांस्त्रिभवे विलग्नान् ।
दुःखेन शुष्यन्त सुखे स्थपेयं[1] कामांश्च दास्याम्यहु निर्वृतिं च ॥ १८ ॥

शृणोथ मे देवमनुष्यसंघा उपसंक्रमध्वं मम दर्शनाय ।
तथागतो ऽहं भगवाननाभिभूः संतारणार्थं इह[2] लोकि जातः ॥ १९ ॥

भाषामि च प्राणिसहस्रकोटिनां धर्मं विशुद्धं अभिदर्शनीयम् ।
एका च तस्य[3] समता तथत्वं[4] यदिदं विमुक्तिश्चैव निर्वृती च ॥ २० ॥

स्वरेण चैकेन वदामि धर्मं बोधिं निदानं करियाण नित्यम् ।
समं[5] हि एतद्विषमत्व[6] नास्ति न कश्चि[7] विद्वेषु न रागु विद्यते ॥ २१ ॥

अनुनीयता मह्य न काचिदस्ति प्रेमा च दोषश्च न मे कहिंचित् ।
समं च धर्मं प्रवदामि देहिनां यथैकसत्त्वस्य तथा परस्य ॥ २२ ॥

अनन्यकर्मा[8] प्रवदामि धर्मं गच्छन्तु तिष्ठन्तु निषीदमानः ।
निषण्णशय्यासन[9]नारुहित्वा क्लिलासिता मह्य न जातु[10] विद्यते ॥ २३ ॥

संतर्पयामी इमु सर्वलोकं मेघो व वारिं सम मुञ्चमानः ।
आर्येषु नीचेषु च तुल्यबुद्धिर्दुःशीलभूतेष्वथ शीलवत्सु ॥ २४ ॥

---

1) स्थपिष्ये K. O.

2) र्थमिह K.

3) तस्यो B.

4) रसता तथत्वं O. समता तथत्वं A. W. तथता समत्वं B. Cb. K.

5) समा Cb.

6) एतद्विषमस्ति A. एतं विषयेत्व B. एतं विषयंति Cb. एतं विषमत्व K. W.

7) किञ्चि B. K. कदा Cb. कश्चिद्धि W. काचिद् O., r. कोचिद्.

8) र्मः Cb.

9) शयन Cb. K.

10) कदाचि A. W. काचि B. K. ज्ञातु Cb. मे न कदाच O.

विनष्टचारित्र तथैव ये नराश्चारित्र-आचारसमन्वितांश्च[1] ।
दृष्टिस्थिता ये च विनष्टदृष्टी सम्यग्दृशो[2] ये च विशुद्धदृष्टयः[3] ॥ २५ ॥
हीनेषु चो श्रेष्ठ[4]मतीषु चापि आढ्येन्द्रियेषु प्रवदामि धर्मम् ।
विलासितां सर्व विवर्जयित्वा सम्यकप्रमुञ्चाम्यहु[5] धर्मवर्षम् ॥ २६ ॥
यथाबलं च श्रुणियान[6] मह्यं विविधासु भूमीषु प्रतिष्ठहन्ति[7] ।
देवेषु मर्त्येषु मनोरमेषु शक्रेषु ब्रह्मेष्वथ चक्रवर्तिषु ॥ २७ ॥
तृणानुतृणा[8] इम ओषधीयो[9] तृणीक[10] एता इह याव लोके[11] ।
अन्या च मध्या महती च ओषधी शृणोथ ताः सर्व प्रकाशयिष्ये ॥ २८ ॥
अनास्रवं धर्म प्रजानमाना निर्वाणप्राप्ता विहरन्ति ये नराः ।
षडभिज्ञत्रैविद्य भवन्ति ये च सा तृणिका[10] ओषधि संप्रवुत्ता[12] ॥ २९ ॥
गिरिकन्दरेषु विहरन्ति ये च प्रत्येकबोधिं स्पृहयन्ति ये नराः ।
ये ईदृशा मध्यविशुद्धबुद्धयः सा मध्यमा ओषधि संप्रवुत्ता[13] ॥ ३० ॥
ये प्रार्थयन्ते पुरुषर्षभत्वं बुद्धो भविष्ये नरदेवनाथः ।
वीर्यं च ध्यानं च निषेवमाणाः सा ओषधी अग्र इयं प्रवुच्यति[14] ॥ ३१ ॥

---

1) श्च K.
2) शा A. K. W. O.
3) This quarter of the verse is left out in Cb.
4) उत्कृष्ट for चो श्रेष्ठ O. चो for च here not necessary.
5) प्रवर्षा A. प्रवर्ष्या W.
6) णु Cb.
7) Sic A. W. O. ष्ठि the rest.
8) इमि A. इम B. K. O. इवम् Cb. इति W.
9) या A. यु O.
10) खुड्डीक O.
11) यावल्लोके Cb. ये च लोके O.
12) प्रमुच्यते (r. प्रवुच्यते) O. संप्रवृत्ता the rest.
13) गा प्रवुच्यते O. संप्रवृत्ता the rest.
14) च्य A. W. O. च्च B. Ca. Cb. च्यते O.

ये चापि युक्ताः सुगतस्य पुत्रा मैत्रीं निषेवन्तिह शान्तचर्याम् ।
निष्काङ्क्षप्राप्ता पुरुषर्षभेषु अयं द्रुमो [1] वुच्यति एवरूपः ॥ ३२ ॥
[2] अविवर्तिचक्रं हि [3] प्रवर्तयन्ता [4] ऋद्धीबलस्मिन्स्थित ये च धीराः ।
प्रमोचयन्तो बहुप्राणिकोटी महाद्रुमो सो च [5] प्रवुच्चते हि [6] ॥ ३३ ॥
समश्च सो धर्म जिनेन भाषितो मेघेन वा वारि समं प्रमुक्तम् ।
चित्रा अभिज्ञा इम एवरूपा यथौषधीयो [7] धरणीतलस्थाः ॥ ३४ ॥
अनेन दृष्टान्तनिदर्शनेन उपायु [8] ज्ञानाहि [9] तथागतस्य ।
यथा च सो भाषति एकधर्मं नानानिरुक्ती [10] जलबिन्दवो वा ॥ ३५ ॥
ममापि चो वर्षतु धर्मवर्षं लोको ह्ययं तर्पितु भोति सर्वः ।
यथाबलं चानुविचिन्तयन्ति सुभाषितं एकरसं पि धर्मम् ॥ ३६ ॥
तृणगुल्मका वा यथ वर्षमाणे मध्या पि वा [11] ओषधियो यथैव ।
द्रुमा पि वा ते [12] च महाद्रुमा वा यथ शोभयन्ते दशदिक्षु सर्वे [13] ॥ ३७ ॥
इयं सदा लोकहिताय धर्मता तर्पेति धर्मेणिमु सर्वलोकम् ।
संतर्पितश्चाप्यथ सर्वलोकः प्रमुञ्चते ओषधि पुष्पकाणि ॥ ३८ ॥

---

1) वुझ A. वुच्य W. उच्य O. वुच्चाति B. Ca. Cb.
2) अवैवर्त्य Cb. अविवर्तिकं चक्रं O.
3) च A. B K. W. हि Cb. wanting in O.
4) Sic O.; यन्ती the others.
5) ह्यप A. ह्येष Cb. ह्येष W. सोति B. सो च K. एष इह O.
6) वुच्यते O. प्रवुच्चते हि the others.
7) या A. B. Cb. यो K. W. O.
8) य A. Cb. K. W. O. यु B.
9) ति Cb. हि B. O. सि A. Ca. K. W.
10) नानाधिमुक्ती B. K.
11) Sic O. चा the others.
12) ये A. W. ये वापि O.
13) शोभन्ति यथ लोकदशद्दिशासु O.

मध्यापि च[1] ओषधियो विवर्धिया अर्हन्त ये ते स्थित आस्रवक्षये ।
प्रत्येकबुद्धा वनषण्डचारिणो निष्पादयी धर्ममिमं सुभाषितम् ॥ ३९ ॥
बहुबोधिसत्त्वाः स्मृतिमन्त धीराः सर्वत्र त्रैधातुकि ये गतिंगताः ।
पर्येषमाणा इममग्रबोधिं द्रुमा व वर्धन्ति[2] ते नित्यकालम् ॥ ४० ॥
य ऋद्धिमन्तश्चतुध्यानध्यायिनो ये शून्यतां श्रुत्व जनेन्ति प्रीतिम् ।
रश्मीसहस्राणि प्रमुञ्चमानास्ते चैव वुच्यन्ति महाद्रुमा इह ॥ ४१ ॥
एतादृशी काश्यप धर्मदेशना मेघेन वा वारि समं[3] प्रमुक्तम् ।
येहो विवर्धन्ति महौषधीयो मनुष्य पुष्पाणि अनन्तकानि ॥ ४२ ॥
स्वप्रत्ययं धर्म प्रकाशयामि कालेन दर्शेमि च बुद्धबोधिम् ।
उपायकौशल्यु ममैतदग्रं सर्वेष चो लोकविनायकानाम् ॥ ४३ ॥
परमार्थ एषा मम[4] भूतभाषिता ये श्रावकाः सर्वि त एन्ति निर्वृतिम्[5] ।
चरन्ति एते वरबोधिचारिकां बुद्धा भविष्यन्तिमि सर्वश्रावकाः ॥ ४४ ॥

[6]पुनरपरं काश्यप तथागतः सत्त्वविनये[7] समो न चासमः । तद्यथा काश्यप चन्द्रसूर्यप्रभा[8] सर्वलोकमवभासयति कुशलकारिणमकुशलकारिणं चोर्ध्वावस्थितमधरावस्थितं च सुगन्धि दुर्गन्धि च सर्वत्र समं प्रभा निपतति न विषमम् । एवमेव काश्यप तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां सर्वज्ञज्ञानचित्तप्रभा सर्वेषु पञ्चगत्युपपन्नेषु सत्त्वेषु यथाधिमु-

---

1) Sic O. मध्यानि चो the rest.

2) वर्द्धन्ति ते Cb. O. ते वर्द्धन्ति हि K. ते वर्द्धिषु A. B. Ca.

3) यथा B. K. O.

4) मम added by us conjecturally. O. has यमेष मम धर्म देशितं.

5) Reading conjectural. MSS. न एति निर्वृताः; but O. has काश्चि for एति.

6) The following latter part of this chapter is altogether left out in Kumārajīva's version, while it is preserved or added in the other two Chinese versions.

7) सर्वविनय A. सर्वविषयेषु B. K. W. सत्त्वविनय Cb. सत्त्वविनयेन O.

8) भा A. B. O. प्रभाः in other MSS., which also in the sequel have the plural ending in the verbs.

कि[1] महायानिकैः[2]प्रत्येकबुद्धयानिकैः[3]श्रावकयानिकैर्वा[4] सद्धर्मदेशना समं प्रवर्तते। न च तथागतस्य ज्ञानप्रभायाः[5] ऊनता वातिरिक्तता वा यथा पुण्यज्ञानसमुदागमाय संभवति। न सन्ति काश्यप त्रीणि यानानि केवलमन्योन्यचरिताः सत्त्वाः। तेन त्रीणि यानानि प्रज्ञप्यन्ते॥

[6]एवमुक्त आयुष्मान्महाकाश्यपो भगवन्तमेतदवोचत्। यदि भगवन्न सन्ति त्रीणि यानानि किंकारणं प्रत्युत्पन्नेऽध्वनि श्रावकप्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वानां प्रज्ञप्तिः प्रज्ञप्यते॥

एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं महाकाश्यपमेतदवोचत्। तद्यथा काश्यप कुम्भकारः[7] समासु मृत्तिकासु भाजनानि करोति। तत्र कानिचिद्गुडभाजनानि भवन्ति कानिचिद्घृतभाजनानि[8] कानिचिद्दधिक्षीर[9]भाजनानि कानिचिद्धीनान्यशुचिभाजनानि भवन्ति। न च[10] मृत्तिकाया नानात्वमथ च द्रव्यप्रक्षेपमात्रेण भाजनानां नानात्वं प्रज्ञायते। एवमेव काश्यपैकमेवेदं यानं यदुत बुद्ध[11]यानं न द्वितीयं न तृतीयं वा यानं संविद्यते॥

एवमुक्त आयुष्मान्महाकाश्यपो भगवन्तमेतदवोचत्। यद्यपि भगवन्सत्त्वा[12] नानाधिमुक्तयो ये त्रैधातुकान्निःसृताः किं तेषामेकं निर्वाणमुत द्वे त्रीणि वा॥ भगवानाह

---

1) न्या A. K. न्ना B. O.

2) के B.

3) केषु B. K.

4) B. K. add च.

5) गतप्रज्ञयान (read प्रज्ञाया) O.

6) The whole paragraph is left out in A.

7) B. K. add क.

8) Left out in K.

9) क्षीर left out in Cb. W

10) च left out in B. K.

11) महा B. Cb. K.

12) नां added in Cb.

सर्वधर्मसमतावबोधाद्धि[1] काश्यप निर्वाणम्। तच्चैकं न द्वे न त्रीणि। तेन हि काश्यपोपमां ते करिष्याम्युपमयेहैकत्या[2] विज्ञपुरुषा भाषितस्यार्थमाजानन्ति॥

तद्यथा काश्यप जात्यन्धः पुरुषः स[3] एवं ब्रूयान्न सन्ति सुवर्णदुर्वर्णानि रूपाणि न सन्ति सुवर्णदुर्वर्णानां रूपाणां द्रष्टारो न स्तः[4] सूर्याचन्द्रमसौ न सन्ति नक्षत्राणि न सन्ति ग्रहा न सन्ति ग्रहाणां द्रष्टारः। अथान्ये पुरुषास्तस्य जात्यन्धस्य पुरुषस्य पुरत एवं वदेयुः। सन्ति सुवर्णदुर्वर्णानि रूपाणि सन्ति सुवर्णदुर्वर्णानां रूपाणां द्रष्टारः स्तः[5] सूर्याचन्द्रमसौ[6] सन्ति नक्षत्राणि सन्ति ग्रहाः सन्ति ग्रहाणां द्रष्टारः। स च जात्यन्धः पुरुषस्तेषां पुरुषाणां न श्रद्दध्यान्नोक्तं गृह्णीयात्। अथ कश्चिद्वैद्यः सर्वव्याधिज्ञः स्यात्। स तं जात्यन्धं पुरुषं पश्येत्तस्यैवं स्यात्। अस्य पुरुषस्य पूर्वपापेन[7] कर्मणा व्याधिरुत्पन्नः। ये च केचन व्याधय उत्पद्यन्ते ते सर्वे चतुर्विधा वातिकाः पैत्तिकाः श्लैष्मिकाः सांनिपातिकाश्च। अथ स वैद्यस्तस्य व्याधेर्व्युपशमनार्थं पुनः पुनरुपायं चिन्तयेत्तस्यैवं स्यात्। यानि खल्विमानि[8] द्रव्याणि प्रचरन्ति न तैः शक्यो ऽयं व्याधिश्चिकित्सितुं सन्ति तु हिमवति पर्वतराजे चतस्र ओषधयः[9]। कतमाश्चतस्रः। तद्यथा। प्रथमा सर्ववर्णरसस्थानानुगता[10] नाम द्वितीया सर्वव्याधिप्रमोचनी[11] नाम तृतीया सर्वविषविनाशनी[12] नाम चतुर्थी यथास्थानस्थि-[13]

---

1) ताचत्रोधर्धा A. ताचबोधाद्धि B. Cb. ताचवोधा एतद्धि K. तात्रबोधाद्धि W.
2) Sic O. कस्य for कत्या in other MSS. Left out in B. K.
3) Left out in O.
4) संविद्यते B. K. स्तः O. सन्ति the rest.
5) संविद्यन्ते A. B. K. W. एवं सन्ति Cb. स्त O.
6) Sic O. चन्द्रसूर्यौ the rest.
7) पूर्व left out in B. K.
8) खल्विदं B. Cb. K. O.
9) A. W. add संविद्यंते. Cb. adds विद्यंते. O. अस्ति.
10) स्थापनी B. Cb. K. Perhaps to r. स्थाम for स्थान.
11) वि B. K. O. विमोच A. Ca. W.
12) विनाश B. K. O. प्रसम Cb.
13) म B. K.

समुद्गता नाम । इत्येताश्चतस्र ओषधयः । अथ स वैद्यस्तस्मिञ्जात्यन्धे कारुण्यमुत्पाद्य तादृशमुपायं चिन्तयेद्येनोपायेन हिमवन्तं पर्वतराजं शक्नुयाद्गन्तुम् । गत्वा चोर्ध्वमप्यारोहे[1]-दधो ऽप्यवतरेत्तिर्यगपि प्रविचिनुयात् । स एवं प्रविचिन्वंस्ताश्चतस्र ओषधीरारागयेदा-रागय्य[2] च कांचिद्दन्तैः क्षोदितां कृत्वा दद्यात्कांचित्पेषयित्वा दद्यात्कांचिदन्यद्रव्यसंयोजितां पाचयित्वा दद्यात्कांचिदामद्रव्यसंयोजितां कृत्वा दद्यात्कांचिच्छलाकया शरीरस्थानं[3] वि-द्ध्वा दद्यात्कांचिदग्निना परिदाह्य दद्यात्कांचिदन्योन्यद्रव्यसंयुक्तां यावत्पानभोजनादिष्व-पि योजयित्वा दद्यात् । अथ स जात्यन्धपुरुष[4]स्तेनोपाय[5]योगेन चक्षुः प्रतिलभेत । स प्रति[6]-लब्धचक्षुर्बहिरध्यात्मं दूर आसन्ने च चन्द्रसूर्यप्रभां नक्षत्राणि ग्रहान्सर्वरूपाणि च पश्येत् । एवं च वदेत् । अहो बताहं मूढो यो ऽहं पूर्वमाचक्षमाणानां न श्रद्दधामि[7] नोक्तं गृह्णामि । सो ऽहमिदानीं सर्वं पश्यामि मुक्तो ऽस्म्यन्धभावात्प्रतिलब्धचक्षुश्चास्मि न च मे[8] कश्चिद्विशिष्टतरो ऽस्तीति । तेन च समयेन पञ्चाभिज्ञा ऋषयो भवेयुर्दिव्यचक्षुर्दिव्य-श्रोत्रपरचित्तज्ञानपूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानर्द्धिविमोक्षक्रियाकुशलास्ते तं पुरुषमेवं वदेयुः । केवलं भोः पुरुष त्वया चक्षुः प्रतिलब्धं न तु भवान्किंचिज्जानाति । कुतो ऽभिमानस्ते समुत्पन्नः । न च ते ऽस्ति प्रज्ञा न चासि पण्डितः । तमेनमेवं वदेयुः । यदा त्वं भोः पुरुषा-न्तर्गृहं[9] निषण्णो बहिरन्यानि[10] रूपाणि न पश्यसि न च जानासि नापि ते ये सत्त्वाः स्नि-

---

1) रुह्देत् B. रोह्देत् K. O. रुह्येत् A.

2) आरागयित्वा A. Cb. W. आराग्य B. A. आराधयदाराध्य O.

3) Read सिरास्थानं.

4) पुरुष left out in B. Cb. O.

5) येन W.

6) प्रति left out in B. Cb. K.

7) धे B. K.

8) Hardly right. O. has मत्ता. Perhaps to r. मत्कश्चि.

9) ह्र K. W. The true r. probably हे; cp. Pāli *antogahe*.

10) बहिर्गतानि O.

ग्धचित्ता वा दुग्धचित्ता वा। न विजानीषे पञ्चयोजनान्तरस्थितस्य जनस्य भाषमाणस्य[1]। भेरीशङ्खादीनां शब्दं न प्र[2]जानासि न शृणोषि। क्रोशान्तरमप्यनुत्क्षिप्य पादौ[3] न शक्नोषि गन्तुं। जातसंवृद्धश्चासि मातुः कुक्षौ तां च क्रियां न स्मरसि। तत्कथमसि पण्डितः कथं च[4] सर्वं पश्यामीति वदसि। तत्साधु भोः पुरुष यदन्धकारं तत्प्रकाशमिति संजानीषे[5] यच्च प्रकाशं तदन्धकारमिति संजानीषे॥

अथ स पुरुषस्तानृषीनेवं वदेत्। क उपायः किं वा शुभं कर्म कृत्वेदृशीं[6] प्रज्ञां प्रतिलभेय युष्माकं प्रसादाच्चैतान्गुणान्प्रतिलभेय॥ अथ खलु[7] त ऋषयस्तस्य पुरुषस्यैवं कथयेयुः। यदीच्छस्यरण्ये वस पर्वतगुहासु वा निषण्णो धर्मं चिन्तय[8] क्लेशाश्च ते[9] प्रहातव्याः। तथा धूतगुणसमन्वागतो ऽभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे॥ अथ स पुरुषस्तमर्थं गृहीत्वा प्रव्रजितः। अरण्ये वसन्नेकाग्रचित्तो लोकतृष्णां प्रहाय पञ्चाभिज्ञाः प्राप्नुयात्। प्रतिलब्धाभिज्ञश्च[10] चिन्तयेत्। यदहं पूर्वमन्यत्कर्म कृतवान् तेन मे न कश्चिद्गुणो ऽधिगतः। इदानीं यथाचिन्तितं गच्छामि पूर्वं चाहमल्पप्रज्ञो ऽल्पप्रतिसंवेद्यन्धभूतो ऽस्म्यासीत्[11]॥

इति हि काश्यपोपमैषा कृतास्यार्थस्य विज्ञप्तये। अयं च पुनर[12]त्रार्थो द्रष्टव्यः। जात्यन्ध इति काश्यप [13]षड्गतिसंसारस्थितानां सत्त्वानामेतदधि[14]वचनं ये सद्धर्मं न जानन्ति

---

1) भाषतो Cb. W. O.

2) प्र in Cb. only.

3) दान्न A. K. W. दौ न B. Cb. दा न O. MSS. अनुत्क्षिप्य.

4) A. K. W. add सर्वं जानासि कथं च. O. has सर्वं जनामि पश्यामीति.

5) संजानासि O.

6) शां B.

7) In B. K. only.

8) यन् A. Cb. य B. K. O. यः W.

9) Left out in Cb.

10) तच्च B. K.

11) अस्मा संवृत्तः A. अस्म्या संवृत्तः W. आसत् O.

12) पुनर् in A. W. only.

13) पञ्चगतिक B. Cb. K. पञ्चसंसारगति O.

14) Sic O.; the others पि for धि.

ऽज्ञानतमोऽन्धकारं च संवर्धयन्ति । ते चाविद्यान्धा अविद्यान्धाश्च संस्कारानुपविचिन्वन्ति संस्कारप्रत्ययं च नामरूपं यावदेवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति ॥

एवमविद्यान्धास्तिष्ठन्ति सत्वाः संसारे तथागतस्तु करुणां जनयित्वा[1] त्रैधातुकान्निःसृतः पितेव प्रिय एकपुत्रके[2] करुणां जनयित्वा[1] त्रैधातुकेऽवतीर्य सत्वान्[3]संसारचक्रे परिभ्रमतः[4] संपश्यति[5] न च[6] संसारान्निःसरणं[7] प्रजानन्ति[7] । अथ भगवांस्तान्प्रज्ञाचक्षुषा पश्यति दृष्ट्वा च जानाति । अमी सत्वाः पूर्वं कुशलं[8] कृत्वा मन्दद्वेषास्तीव्ररागा मन्दरागास्तीव्रद्वेषाः[9] केचिदल्पप्रज्ञाः केचित्पण्डिताः केचित्परिपाकशुद्धाः केचिन्मिथ्यादृष्टयस्तेषां सत्वानां तथागत[10] उपायकौशल्येन त्रीणि यानानि देशयति ॥

तत्र यथा त ऋषयः पञ्चाभिज्ञा विशुद्धचक्षुष एवं बोधिसत्वा बोधिचित्तान्युत्पाद्यानुत्पत्तिकीं[11] धर्मक्षान्तिं[12] प्रतिलभ्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यन्ते ॥

तत्र यथासौ महावैद्य एवं तथागतो द्रष्टव्यः । यथासौ जात्यन्धस्तथा मोहान्धा सत्वा द्रष्टव्याः । यथा वातपित्तश्लेष्माण एवं रागद्वेषमोहाः । द्वाषष्टि च दृष्टिकृतानि द्रष्टव्यानि । यथा चतस्र ओषधयस्तथा शून्यतानिमित्ताप्रणिहितनिर्वाणद्वारं च द्रष्ट-

---

1) संजनय्य B. संजनया K.

2) A. W. add च.

3) सत्वाः A. W. सत्वा K.

4) परिभ्रमंति A. W. भ्रमतः B. Cb. K. भ्रममाणानि O.

5) संदृश्यते Cb. संदृश्यन्ते O.

6) च न Cb. O. तेन च K.

7) प्रजानातीति A. W. संजानन्ति B. संजान्ति K. जानाति Cb. जानन्तीति O. A. W. add यथाभूतं after निःसरणं.

8) B. K. O. add मूल.

9) तीव्रमोहाः added in A. B. Ca. K.

10) भगवान् B. Cb. K.

11) किं Cb. v. l. कां.

12) धर्म left out in O.

व्यम्। यथा यथा द्रव्याण्युपयुज्यन्ते तथा तथा व्याधयः प्रशाम्यन्तीति। एवं शून्यतानिमित्ताप्रणिहितानि[1] विमोक्षमुखानि[2] भावयित्वा सत्त्वा अविद्यां निरोधयन्ति। अविद्यानिरोधात्संस्कारनिरोधः। यावदेवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति। एवं चास्य चित्तं न कुशले तिष्ठति न पापे॥

यथान्धश्चक्षुः प्रतिलभते तथा श्रावकप्रत्येकबुद्धयानीयो[3] द्रष्टव्यः। संसारक्लेश[4]बन्धनानि छिनत्ति[5] क्लेशबन्धनान्निर्मुक्तः प्रमुच्यते[6] षड्गतिकात्[7]त्रैधातुकात्। तेन श्रावकयानीय एवं जानात्येवं च वाचं भाषते। न सन्त्यपरे धर्मा अभिसंबोद्धव्या निर्वाणप्राप्तोऽस्मीति। अथ खलु तथागतस्तस्मै[8] धर्मं देशयति। येन सर्वधर्मा न प्राप्ताः कुतस्तस्य निर्वाणमिति। तं भगवान्बोधौ समादापयति। स उत्पन्नबोधिचित्तो न संसारस्थितो न निर्वाणप्राप्तो भवति। सोऽवबुध्य त्रैधातुकं दशसु दिक्षु शून्यं निर्मितोपमं मायोपमं स्वप्नमरीचिप्रतिश्रुत्कोपमं लोकं पश्यति। स सर्वधर्माननुत्पन्नानिरुद्धानबद्धान[9]मुक्तान्न तमोऽन्धकारान्न प्रकाशान्पश्यति। य एवं गम्भीरान्धर्मान्पश्यति स पश्यत्यपश्यनया सर्वत्रै[10]धातुकं परिपूर्णमन्योन्यसत्त्वाशयाधिमुक्तम्[11]॥

अथ खलु भगवानिममेवार्थं भूयस्या मात्रया संदर्शयमानस्[12]तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत॥

---

1) ते Cb. ता K. त O.
2) मुखां Cb. विमोक्ष wanting in O.
3) यानिका O.; the plural also in the sequel.
4) रे K.
5) छिन्दन्ति O.
6) नाद्विमुक्त विमुच्यते B. K. नाविमुक्ता प्रमंचने Cb. ना प्रमुक्ता प्रमुच्यन्ते O.
7) पञ्चगति Cb. K. O.
8) भगवां Cb. K. O.
9) अबद्धान् left out in K.
10) सर्व A. K.
11) Thus O.; other MSS. °यवि.
12) अभिद्योतयमान O.

चन्द्रसूर्यप्रभा यद्वन्निपतन्ति समं नृषु ।
गुणवत्स्वथ पापेषु प्रभाया नोनपूर्णता ॥ ४५ ॥
तथागतस्य प्रज्ञा च भासदादित्यचन्द्रवत् ।
सर्वसत्त्वान्विनयते न चोना नैव चाधिका ॥ ४६ ॥
यथा कुलालो मृद्भाण्डं कुर्वन्मृत्सु समास्वपि ।
भवन्ति भाजना[1] तस्य गुडक्षीरघृताम्भसाम् ॥ ४७ ॥
अशुचेः[2] कानिचित्तत्र[3] दध्नो[4]ऽन्यानि भवन्ति तु[5] ।
मृद्भेका न गृह्णाति कुर्वन्भाण्डानि भार्गवः ॥ ४८ ॥
यादृक्प्रक्षिप्यते द्रव्यं भाजनं तेन लक्ष्यते[6] ।
सत्त्वा[7]विशेषेऽपि[8] तथा रुचिभेदात्तथागताः ॥ ४९ ॥
यानभेदं वर्णयन्ति बुद्धयानं तु निश्चितम् ।
संसारचक्रस्याज्ञानान्निर्वृतिं न विजानते[9] ॥ ५० ॥
यस्तु शून्यान्विजानाति धर्मानात्मविवर्जितान् ।
संबुद्धानां भगवतां बोधिं जानाति तत्त्वतः ॥ ५१ ॥
प्रज्ञामध्यव्यवस्थानात्प्रत्येकजिन उच्यते ।
शून्यज्ञानविहीनत्वाच्छ्रा[10]वकः संप्रभाष्यते ॥ ५२ ॥

---

1) MSS. भाजनास्तस्य, but O. has भाजनानां पृथक्त्वं स्याद्.
2) दधश्च (r. दध्नश्च) O.; अशुचि the rest.
3) Thus O.; the others have दध्नो.
4) अशुचेरपराणि O.; दध्यन्यानि the others.
5) च A. O.
6) क्ष्य A. K. W. भ्य Ca. क्त Cb. तस्य तद्भवेत् O.
7) सत्त्वा A. B. Ca. K. W. संधा Cb.
8) Sic all MSS.
9) विजायते W.
10) ज्ञानावबोधात् O.

सर्वधर्मावबोधात्तु सम्यक्संबुद्ध उच्यते ।
तेनोपायशतैर्नित्यं धर्मं देशेति[1] प्राणिनाम् ॥ ५३ ॥
यथा हि कश्चिज्जात्यन्धः सूर्येन्दुग्रहतारका[2] ।
अपश्यन्ने[3]वमाहासौ[4] नास्ति रूपाणि सर्वशः ॥ ५४ ॥
जात्यन्धे तु महावैद्यः कारुण्यं संनिवेश्य हि[5] ।
हिमवन्तं स गत्वा च[6] तिर्यगूर्ध्वमधस्तथा ॥ ५५ ॥
सर्ववर्णरसस्थामा[7] नगाल्लभत ओषधीः[8] ।
एवमादीश्चतस्रो ऽथ प्रयोगमकरोत्ततः[9] ॥ ५६ ॥
दन्तैः संचूर्ण्य कांचित्तु[10] पिष्ट्वा चान्यां तथापरान् ।
सूच्यग्रेण प्रवेश्याङ्गे जात्यन्धाय प्रयोजयेत् ॥ ५७ ॥
स लब्धचक्षुः संपश्येत्सूर्येन्दुग्रहतारका[11] ।
एवं चास्य भवेत्पूर्वमज्ञानात्तदुदाहृतम् ॥ ५८ ॥
एवं सत्त्वा महाज्ञानाज्जात्यन्धाः संसरन्ति हि ।
प्रतीत्योत्पादचक्रस्य अज्ञानाद्दुःखवर्मणः[12] ॥ ५९ ॥

1) देशेति A. देशेन्ति W. देसेति B. देशेत Cb. देशेति K. O.
2) का O.; कान् the rest.
3) न्ने A. W. न्ने B. Cb. K.
4) वमोहासौ A. W. वमोहात्सौ B. वमहासौ Cb. वमोहासौ K. वमाहासौ O.
5) Thus O. वेश हि A. वेश्य हि Cb. W. वेशयेत् B. K.
6) Thus Cb. O.; तु the rest. Perhaps to r. गत्वाथ or गत्वात.
7) All स्थाना.
8) All but O. औषधीन्.
9) रोत्तु तम् A. रोत्तः B. रोत्त तम् Ca. W. रोत्तः K. रोत्ततः O.
10) All but O. कांश्च° and चान्यांस्त°.
11) All but O. कान्.
12) वर्मणः O.; one MS. has वर्त्मनः. We conjecture धर्मिणः.

एवमज्ञानसंमूढे लोके सर्वविदुत्तमः ।
तथागतो महावैद्य उत्पन्नः करुणात्मकः ॥ ६० ॥
उपायकुशलः शास्ता सद्धर्मं देशयत्यसौ ।
अनुत्तरां बुद्धबोधिं देशयत्यग्रयानिके[1] ॥ ६१ ॥
प्रकाशयति मध्यां तु मध्यप्रज्ञाय नायकः ।
संसार[2]भीरवे बोधिमन्यां संवर्णयत्यपि ॥ ६२ ॥
त्रैधातुकान्निःसृतस्य श्रावकस्य विजानतः ।
भवत्येवं मया प्राप्तं निर्वाणममलं शिवम् ॥ ६३ ॥
[3]तामेव[4] तत्र[5] प्रकाशेमि नैतन्निर्वाणमुच्यते ।
सर्वधर्मावबोधात्तु निर्वाणं प्राप्यते ऽमृतम् ॥ ६४ ॥
महर्षयो यथा तस्मै करुणां संनिवेश्य वै[6] ।
कथयन्ति च मूढो ऽसि मा ते ऽभूज्ज्ञानवानहम् ॥ ६५ ॥
अभ्यन्तरावस्थितो ऽपि यदा भवसि कोष्ठके ।
बाह्यर्यद्वर्तते तद्वै[7] न जानीषे त्वमल्पधीः ॥ ६६ ॥

---

1) यायिन A. W. यायिने Ca. यानिके B. K. O.

2) र B. Ca. K. O. रे A. W.

3) This halfverse in A. W. only.

4) यु A. व W.

5) तत्र left out in W. तामेव is here meaningless; the original Prākṛt may have had तं व. (Skr. तदेव).

6) In O. वे; हि the others; originally probably ह, cp. vs. 55.

7) किञ्चि O.

यो ऽभ्यन्तरे ऽवस्थितस्तु [1] बहिर्ज्ञातं कृताकृतम् ।
सो ऽद्यापि [2] न जानाति कुतस्त्वं वेत्स्यसे [3] ऽल्पधीः [4] ॥ ६७ ॥
पञ्चयोजनमात्रे तु यः शब्दो निश्चरेदिह ।
तं श्रोतुं न समर्थो ऽसि प्रागेवान्यं वि [5] दूरतः ॥ ६८ ॥
त्वयि ये पापचित्ता वा अनुनीतास्तथापरे ।
ते न शक्यं त्वया ज्ञातुमभिमानः [6] कुतो ऽस्ति ते ॥ ६९ ॥
क्रोशमात्रे ऽपि गन्तव्ये [7] पदवीं [8] न विना गतिः ।
मातुः कुक्षौ च यद्वृत्तं विस्मृतं तत्तदेव ते ॥ ७० ॥
अभिज्ञा यस्य पञ्चैताः स सर्वज्ञ इहोच्यते ।
त्वं मोहादप्यकिंचिज्ज्ञः सर्वज्ञो ऽस्मीति भाषसे ॥ ७१ ॥
सर्वज्ञत्वं प्रार्थयसे यद्यभिज्ञा [9] भिनिर्हरेः [10] ।
तं चाभिज्ञाभिनिर्हारमरण्यस्थो विचिन्तय [11] ।
धर्मं विशुद्धं तेन त्वमभिज्ञाः प्रतिलप्स्यसे ॥ ७२ ॥

---

1) र्ज्ञाने A. Ca. K. W. र्ताने B. ज्ञासि O. कृताकृते O. Our reading conjectural.

2) धातु A. द्यापि B. Ca. प्याद्यापि K.

3) वेत्स्यत्य A. W. वेत्स B. ज्ञास्यसे Ca. चेत्स्यसे K. तद्वद्यते O.

4) नघः B. K. सदा O. read तदा.

5) सु for वि O.

6) नं A. W.

7) व्यं A. B. W. व्ये Ca. K. O.

8) न्तु Ca. W. तु A. न्न B K. वीं न O.

9) ज्ञासु नि° O.

10) रेत् A. र O.

11) येत् A. यः B. ये Ca. W. य K. O.

सो ऽर्थं गृह्य गतो ऽरण्यं चिन्तयेत्सुसमाहितः ।
अभिज्ञाः प्राप्तवान्पञ्च नचिरेण गुणान्वितः ॥ ७३ ॥
तथैव श्रावकाः सर्वे प्राप्तनिर्वाणसंज्ञिनः ।
जिनो ऽथ देशयेत्तस्मै विश्रामो ऽयं न निर्वृतिः ॥ ७४ ॥
उपाय एष बुद्धानां वदन्ति यदिमं[1] नयम् ।
सर्वज्ञत्वमृते नास्ति निर्वाणं तत्समारभ[2] ॥ ७५ ॥
त्र्यध्वज्ञानमनन्तं च षट्[3] च पारमिताः शुभाः ।
शून्यतामनिमित्तं च प्रणिधानविवर्जितम् ॥ ७६ ॥
बोधिचित्तं च ये चान्ये धर्मा निर्वाणगामिनः ।
सास्रवा नास्रवाः शान्ताः सर्वे[4] गगणसंनिभाः ॥ ७७ ॥
ब्रह्मविहाराश्चत्वारः संग्रहा ये च कीर्तिताः ।
सत्त्वानां विनयार्थाय कीर्तिताः परमर्षिभिः[5] ॥ ७८ ॥
यश्च धर्मान्विजानाति मायास्वप्नस्वभावकान् ।
कदलीस्कन्धनिःसारान्प्रतिश्रुत्कासमानकान् ॥ ७९ ॥
तत्स्वभावं च जानाति[6] त्रैधातुकमशेषतः[7] ।
अबद्धम[8]विमुक्तं च[9] स विजानाति निर्वृतिम् ॥ ८० ॥

---

1) All but O. यदिदं.

2) समाचर O.

3) पंच A. K. W. षट् B. Ca. Cb. O.

4) सर्वे Ca. K. सर्व the rest. The whole stanza wanting in O., and in the Chinese versions by Dharmarakṣa and Kumārajīva, whereas in the translation by Jñānagupta and Dharmagupta only the first half strophe is rendered.

5) ता ये मह K.

6) मि A. सि B. तिः W. ति Ca. Cb. K.

7) कः W.

8) द्धान A.

9) क्तांश्च A. W. क्तश्च Cb. क्तं च B. Ca. क्तश्च K. O.

सर्वधर्मान्समाञ्शून्यान्निर्नानाकरणात्मकान् ।
न चैत्तान्[1]प्रेक्षते नापि किंचिद्धर्मं विपश्यति ॥ ८१ ॥
स पश्यति महाप्रज्ञो धर्मकायमशेषतः ।
नास्ति यानत्रयं किंचिदेकयानमिहास्ति तु ॥ ८२ ॥
सर्वधर्माः समाः सर्वे समाः समसमाः सदा ।
एवं ज्ञात्वा विजानाति निर्वाणममृतं शिवम् ॥ ८३ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याय ओषधीपरिवर्तो नाम पञ्चमः ॥

---

1) चैनां A. W. चैतां B. चेन्नां Ca. चेत Cb. चैताम्प्रे K. चैव O.

VI.

अथ खलु भगवानिमा गाथा भाषित्वा सर्वावन्तं भिक्षुसंघमामन्त्रयते स्म । आरोचयामि वो भिक्षवः प्रतिवेदयामि । अयं मम श्रावकः काश्यपो भिक्षुस्त्रिंशतो[1] बुद्धकोटीसहस्राणामन्तिके[2] सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां[3] करिष्यति तेषां च बुद्धानां भगवतां सद्धर्मं धारयिष्यति । स पश्चिमे समुच्छ्रये[4] ऽवभासप्राप्तायां लोकधातौ महाव्यूहे कल्पे रश्मिप्रभासो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके[5] भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् । द्वादश चास्या[6]न्तरकल्पानायु[7]ष्प्रमाणं भविष्यति । विंशतिं[8] चा[9]स्यान्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । विंशतिमेवान्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिरूपकः स्थास्यति । तच्चास्य बुद्धक्षेत्रं शुद्धं भविष्यति शुच्यपगतपाषाणशर्करकठल्यमपगतश्वभ्रप्रपातमपगतस्यन्दनिका[10]गूथोडिगल्लं[11] समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनीयं वैडूर्यमयं रत्नवृक्षप्रतिमण्डितं

---

1) तां A. W.
2) अन्तिके left out in B. K.
3) अपचायनां left out in Cb.
4) Wrong for येऽव.
5) लोके left out in Cb.
6) चास्य left out in Cb. K.
7) युष्प्र B. Cb. K. W. युः प्र A.
8) ति in all MSS.
9) अस्य left out in Cb. K.
10) स्यन्दनिका left out in B. Cb. K.
11) गूढादिगल्लं A. गूथोडिल्लं B. गूषोतिल्लं Cb. गूथोडिल्लं K. गथोडिगल्लं W. गवाडो O. Cp. Pāli *oligalla*

सुवर्णसूत्राष्टापदनिबद्धं पुष्पाभिकीर्णम् । बहूनि च तत्र[1] बोधिसत्त्वशतसहस्राण्युत्पत्स्यन्ते । अप्रमेयाणि च तत्र श्रावककोटीनयुत[2]शतसहस्राणि भविष्यन्ति । न च तत्र मारः पापीयान्[3] अवतारं लप्स्यते न च[4] मारपर्षत्[5] प्रज्ञास्यते । भविष्यति तत्र खलु पुनर्मारश्च मारपर्षदश्च[6] । अपि तु खलु पुनस्तत्र लोकधातौ[7] तस्यैव भगवतो रश्मिप्रभासस्य तथागतस्य शासने सद्धर्मपरिग्रहायाभियुक्ता भविष्यन्ति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

पश्याम्यहं भिक्षव[8] बुद्धचक्षुषा स्थविरो ह्ययं काश्यप बुद्ध[9] भेष्यति[10] ।
अनागते ऽध्वानि असंख्यकल्पे[11] कृत्वान पूजां द्विपदोत्तमानाम् ॥ १ ॥
त्रिंशत्सहस्राः परिपूर्णकोट्यो जिनानयं द्रक्ष्यति काश्यपो ह्ययम्[12] ।
चरिष्यती तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धस्य ज्ञानस्य कृतेन भिक्षवः[13] ॥ २ ॥
कृत्वान पूजां द्विपदोत्तमानां समुदानिय[14] ज्ञानमिदं अनुत्तरम् ।
स पश्चिमे चोच्छ्रयि लोकनाथो भविष्यते अप्रतिमो महर्षिः ॥ ३ ॥

---

1) चात्र Cb. O.

2) नि in all MSS. but O.

3) मारा पापीमन्तो O.

4) From अवतारं till न च left ont in Cb.

5) दा A. त् B. र्षा वा Cb. षन् K. ष्यदा W. परिषदो pl. n. O.; so, too, in the sequel.

6) भविष्यन्ति K. All the other MSS. read भविष्यति —मारश्च after which Cb. adds पापीयां.

7) From खलु till तौ left out in Cb.

8) वो A. व K. O.

9) बुद्धो A.

10) भवि W.

11) ख्येय A. ख्येये W. One folio wanting in O.

12) ह्य left out in Cb. हि only to avoid hiatus

13) भिक्षुः Cb. K.

14) नो A. नियं Cb.

क्षेत्रं च तस्य प्रवरं भविष्यति विचित्र[1] शुद्धं शुभ[2] दर्शनीयम्[3] ।
मनोज्ञरूपं सद प्रेमणीयं सुवर्णसूत्रैः समलंकृतं च ॥ ४ ॥
[4]रत्नामया वृक्ष तहिं विचित्रा अष्टापदस्मिं तहि एकमेके ।
मनोज्ञगन्धं च विमुञ्चमाना भेष्यन्ति क्षेत्रस्मि इमस्मि भिक्षो[5] ॥ ५ ॥
पुष्पप्रकारैः[6] समलंकृतं च विचित्रपुष्पैरुपशोभितं च[7] ।
अवप्रपाता न च तत्र सन्ति समं शिवं भेष्यति दर्शनीयम् ॥ ६ ॥
तहि बोधिसत्त्वान सहस्रकोट्यः सुदान्तचित्तान महर्द्धिकानाम् ।
वैपुल्यसूत्रान्तधराण तायिनां बहू भविष्यन्ति सहस्रनेके ॥ ७ ॥
अनास्रवा अन्तिमदेहधारिणो भेष्यन्ति[8] ये श्रावक धर्मराज्ञः[9] ।
प्रमाणु तेषां न कदाचि विद्यते दिव्येन ज्ञानेन गणित्व[10] कल्पान् ॥ ८ ॥
सो द्वादश अन्तरकल्प स्थास्यति सद्धर्म विंशान्तरकल्प स्थास्यति[11] ।
प्रतिरूपकश्चान्तरकल्पविंशति[12] रश्मिप्रभासस्य वियूह[13] भेष्यति ॥ ९ ॥

अथ खल्वायुष्मान्महामौद्गल्यायनः स्थविर आयुष्मांश्च सुभूतिरायुष्मांश्च महाका-

---

1) विशिष्टं instead of भविष्यति विचित्र in A. W.
2) शुभ left out in K.
3) A. W. add मनोरमं.
4) This verse and the first quarter of the following verse are left out in A.
5) Read भिक्षूः? or भिक्षवो?
6) MSS. पुष्पैः.
7) This second quarter is left out in Cb.
8) भवि B.
9) ज्ञः A. B. K. W. ज्ञाः Cb. (perhaps meant ज्ञः).
10) गणेत्व B. preferable; गणेन Cb.
11) This second quarter is left out in Cb.
12) कल्पु स्थास्यति K.
13) वियूहं B. विक्षान Cb. वियूह K. स व्यूह in others.

त्यायनः प्रवेपमानैः कायैर्भगवत्तमानिमिषैर्नेत्रैर्व्यवलोकयन्ति स्म । तस्यां च वेलायां पृथक्पृथङ्[1]नःसंगीत्येमा गाथा अभाषन्त[2] ॥

अर्हन्त हे महावीर शाक्यसिंह नरोत्तम[3] ।
अस्माकमनुकम्पाय बुद्धशब्दमुदीरय ॥ १० ॥
अवश्यमवसरं ज्ञात्वा अस्माकं पि नरोत्तम[4] ।
अमृतेनेव सिञ्चित्वा व्याकुरुष्व[5] विभो जिन[6] ॥ ११ ॥
दुर्भिक्ष[7] आगतः कश्चिन्नरो लब्धा सुभोजनम् ।
प्रतीक्ष भूय उच्येत हस्तप्राप्तस्मि भोजने ॥ १२ ॥
एवमेवोत्सुका अस्मो[8] हीनयानं त्रिचिन्तय[9] ।
दुष्कालभग्नसत्त्वा[10] वा बुद्धज्ञानं लभामहे ॥ १३ ॥
न तावदस्मान्संबुद्धो व्याकरोति महामुनिः ।
यथा हस्तस्मि प्रक्षिप्तं न तद्भुञ्जीत भोजनम् ॥ १४ ॥
एवं च उत्सुका वीर श्रुत्वा घोषमनुत्तरम् ।
व्याकृता यद्[11] भेष्यामस्तदा[12] भेष्याम निर्वृताः ॥ १५ ॥

---

1) Read with O. नमः समसं.

2) भाषंते स्म B. K.

3) मा: A. म B. म: Cb. K. मा W.

4) म: B. K. W. Quite different in O. आशयं तारमस्माकं कदास्म व्याकरिष्यसि.

5) व्याकुरुष्व वि A. K. W. व्याकरिष्यति B. Cb.

6) The dialect requires व्याकरोहि; cp. vs. 16. नं A. न: B. Cb. K.

7) MSS. दुर्भिक्षादा. A var. r. has क्ष आ.

8) अस्म A. B. अस्मे Cb. O. अस्मो K. अस्य W.

9) ये A. W. त्त B. त्तय Cb. तयः K. त्तया O.

10) सत्त्वभग्ना A. भग्नसत्त्वो B. Cb. W. भग्नसत्त्वा K. दुर्भिक्षे यथ भक्तार्थी बुद्धयानं काय लभेत् O.

11) यदि K. W. यद् भेष्याम O.

12) तथा K.

व्याकरोहि[1] महावीर हितैषी[2] अनुकम्पकः[3] ।
अपि दारिद्र्यचित्तानां भवेदन्तो महामुने ॥ १६ ॥

अथ खलु भगवांस्तेषां महाश्रावकाणां स्थविराणामिममेवंरूपं चेतसैव चेतःपरिवितर्कमाज्ञाय पुनरपि सर्वावन्तं भिक्षुसंघमामन्त्रयते स्म । अयं मे भिक्षवो महाश्रावकः स्थविरः सुभूतिस्त्रिंशत एव[4] बुद्धकोटीनयुत[5]शतसहस्राणां सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । तत्र च[6] ब्रह्मचर्यं चरिष्यति बोधिं च समुदानयिष्यति । एवंरूपांश्चाधिकारान्कृत्वा पश्चिमे समुच्छ्रये शशिकेतुर्[7]नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान् ॥

रत्नसंभवं च[8] नामास्य तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति । रत्नावभासश्च नाम स कल्पो भविष्यति । समं च तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति रमणीयं स्फटिकमयं रत्नवृक्षविचित्रितमपगतश्वभ्रप्रपातमपगतगूथोडिगल्लं[9] मनोज्ञं पुष्पाभिकीर्णम् । कूटागारपरिभोगेषु चात्र पुरुषा वासं कल्पयिष्यन्ति । बहवश्चास्य श्रावका भविष्यन्त्यपरिमाणा येषां न शक्यं गणनया पर्यन्तोऽधिगन्तुम् । बहूनि चात्र बोधिसत्त्वकोटीनयुत[10]शतसहस्राणि भविष्यन्ति । तस्य च भगवतो द्वादशान्तरकल्पानायुष्प्रमाणं भविष्यति । विंशतिं चान्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति ।

1) All but O. व्याकुरुष्व.
2) षा अ A. Cb. K. W. O. षिन्न B.
3) कः B. K. O. The rest क.
4) तामेव A. Cb. W. त एव B. K. त्रिंशानामेव O.
5) नयुत Cb. K. W. O. नियुत A. B. Ca.
6) च left out in A. B. सर्वत्र O.
7) यशस्केतु O.
8) वं च A. वां चास्य Cb. वश्च B. K. वश्च W. O.
9) MSS. गूथोडिल्लं and गूथोड्यं. Cp. p. 144.
10) All but O. नि.

विंशतिमेवान्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिरूपकः स्थास्यति[1]। स च भगवान्वैहायसमन्तरीक्षे स्थित्वा तेषां धर्मं देशयिष्यति बहूनि च बोधिसत्त्वशतसहस्राणि बहूनि च श्रावकशतसहस्राणि विनेष्यति[2] ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

आरोचयामि अहमद्य भिक्षवः प्रतिवेदयाम्यद्य मम शृणोथ ।
स्थविरः सुभूतिर्मम श्रावको ऽयं भविष्यते बुद्ध अनागते ऽध्वनि ॥ १७ ॥
बुद्धांश्च पश्यित्व महानुभावान् त्रिंशच्च पूर्णा नयुतान कोटीः[3] ।
चरिष्यते चर्य तदानुलोमिकीमिमस्य[4] ज्ञानस्य कृतेन चैषाम्[5] ॥ १८ ॥
स पश्चिमे वीर समुच्छ्रयस्मिन्द्वात्रिंशतीलक्षणरूपधारी ।
सुवर्णयूपप्रतिमो महर्षिर्भविष्यते[6] लोकहितानुकम्पी ॥ १९ ॥
सुदर्शनीयं च सुक्षेत्र[7] भेष्यति इष्टं मनोज्ञं च महाजनस्य ।
विहरिष्यते यत्र स लोकबन्धुस्तारित्व प्राणीनयुतान[8] कोटीः ॥ २० ॥
बहुबोधिसत्त्वात्र[9] महानुभावा अविवर्त्यचक्रस्य प्रवर्तितारः ।
तीक्ष्णेन्द्रियास्तस्य जिनस्य शासने य शोभयिष्यन्ति[10] त बुद्धक्षेत्रम् ॥ २१ ॥

---

1) This sentence is left out in A.

2) विनयि Cb. O. विनेयि K.

3) ट्यः A. Ca. Cb. W. टीः B. K. टयः O.

4) लोमां Cb. लोमिका A. B. W. O. लोमिकी K.

5) भिक्षुः B. K. Perhaps to r. चैषः

6) भविष्यति would do as well, a pause following.

7) सुभिक्ष भवि A. सुक्षेत्र भे B. Cb. K. W.

8) णा O. The lengthening not required.

9) त्र in Cb. K. O. only.

10) तत A. तद्बु B. त Cb. O. न K. ष्यंतन W. शोभ O. for शोध of the others

बहुश्रावकास्तस्य न संख्य तेषां प्रमाणु[1] नैवास्ति कदाचि तेषां[2] ।
षडभिज्ञत्रैविद्यमहर्द्धिकाश्च अष्टा[3]विमोक्षेषु[4] प्रतिष्ठिताश्च ॥ २२ ॥
अचिन्तियं ऋद्धिबलं च भेष्य[5]ति प्रकाशयन्तस्यनम[6]ग्रबोधिम् ।
देवा मनुष्या यथ गङ्गवालिका भेष्यन्ति तस्यो[7] सततं कृताञ्जली[8] ॥ २३ ॥
सो द्वादशो अन्तरकल्प स्थास्यति[9] सद्धर्मु[10] विंशान्तरकल्प[11] स्थास्यति[12] ।
प्रतिरूपको विंशतिमेव स्थास्यति कल्पान्तराणि द्विपदोत्तमस्य ॥ २४ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव[13] सर्वावन्तं भिक्षुसंघमामन्त्रयते स्म । आरोचयामि वो भिक्षवः प्रतिवेदयामि । अयं मम श्रावकः स्थविरो महा[14]कात्यायनो ऽष्टानां बुद्धकोटीशत[15]सहस्राणामन्तिके[16] सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति । परिनिर्वृतानां च तेषां तथागतानां[17] स्तूपान्करिष्यति योजन[18]सहस्रं[19] समुच्छ्रयेण पञ्चाशद्योज-

---

1) णु A. K. णा B. Cb. W. O.
2) तत्र A. W. विद्यत O.
3) अष्टौ A. Cb. K. W.
4) क्षेश्च A. Cb. W.
5) च भवि A B. भवि K. च भ W. भे Cb. लो स्य (Skr. अस्य) भे O.
6) शयिष्यंति नमग्र A. नमाग्र K. W. शयन्तास्यिनिमग्र Cb. We follow O.
7) तस्य O., preferable.
8) लिं B. ली: K. O.
9) भोत्स्यति B. भेष्यति K. थास्यति O., certainly more original.
10) र्मु A. र्म B. Cb. K. W. र्मं O.
11) ल्पु A. K. ल्प B. Cb. W.
12) भेष्यति B. K. थास्यति O.
13) रपि K.
14) रका B. K.
15) नियुतशत, except in Cb. O. नयुत W. O.
16) अन्तिक left out in B. K.
17) बुद्धानां B. बुद्धानाम्भगवतां K.
18) B. adds शत.
19) सहस्र left out in K.

नानि परिणाहेन[1] सप्तानां रत्नानाम्। तद्यथा सुवर्णस्य रूप्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तेरश्मगर्भस्य मुसारगल्वस्य सप्तमस्य रत्नस्य। तेषां च स्तूपानां पूजां करिष्यति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वज[2]पताका[3]वैजयन्तीभिश्च। ततश्च भूयः[4] परेण परतरेण पुनर्विंशतीनां बुद्धकोटीनामन्तिके[5] एवंरूपमेव[6] सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति। स[7] पश्चिमे[8] समुच्छ्रये[9] पश्चिम आत्मभावप्रतिलम्भे जाम्बूनदप्रभासो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्। परिशुद्धं चास्य बुद्धक्षेत्रं भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं दर्शनीयं स्फटिकमयं रत्नवृक्षाभिविचित्रितं सुवर्णसूत्रा[10]च्छोडितं पुष्पसंस्तरसंस्तृतमपगतनिरयतिर्यग्योनियमलोकासुरकायं बहुनरदेव[11]प्रतिपूर्णं बहुश्रावकशतसहस्रोपशोभितं बहुबोधिसत्त्वशतसहस्रालंकृतम्। द्वादश चास्या[12]न्तरकल्पानायुष्प्रमाणं भविष्यति। विंशति[13] चास्या[14]न्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति। विंशतिमेवान्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिरूपकः स्थास्यति[15]॥

---

1) न्यायामेन B. न्यायाम K. Meant व्यामेन.

2) B. adds घण्ट.

3) काभिर् in A. K. W.

4) Our r. follows O.; cp. p. 153. Other MSS. leave out च भूयः

5) अन्तिके in Cb. only.

6) व A. W. वं B. Cb. K.

7) A. W. add ततः.

8) Cb. adds च.

9) K. adds स.

10) त्रोच्छो Cb. Other MSS. badly त्राच्छादि.

11) A. W. add क.

12) अस्य left out in B. K.

13) ति in all MSS. except O. having विंश.

14) अस्य in Cb. only.

15) This sentence is left out in K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

शृणोथ मे भिक्षव अद्य सर्वे उदाहरन्तस्य गिराम(1)नन्यथाम् ।
कात्यायनः स्थवि(2)रु अ(3)यं मि श्रावकः करिष्यते पूज विनायकानाम् ॥ २५ ॥
सत्का(4)रु तेषां च बहुप्रकारं बहुविधं लोकविनायकानाम् ।
स्तूपांश्च कारापयि निर्वृतानां पुष्पेहि गन्धेहि च पुजयिष्यति ॥ २६ ॥
(5)लभित्व सो पश्चिमकं समुच्छ्रयं परिशुद्धक्षेत्रस्मि जिनो भविष्यति ।
परिपूरयित्वा इममेव ज्ञानं देशेष्यते प्राणिसहस्रकोटिनाम् ॥ २७ ॥
(6)स सत्कृतो लोकि सदेवकस्मिन् प्रभाक(7)रो बुद्ध(8) विभुर्भविष्यति ।
जाम्बूनदाभासु(9) स चापि(10) नाम्ना संतारको देवमनुष्यकोटिनाम् ॥ २८ ॥
बहुबोधिसत्त्वास्तथ श्रावकाश्च अमिता असंख्या पि च तत्र क्षेत्रे ।
उपशोभयिष्यन्ति ते(11) बुद्धशासनं भवप्र(12)हीणा विभवाश्च सर्वे ॥ २९ ॥

अथ खलु भगवान्पुनरेव सर्वावन्तं भिक्षुसंघमामन्त्रयते स्म । आरोचयामि वो भिक्षवः प्रतिवेदयामि । अयं मम श्रावकः स्थविरो महामौद्गल्यायनो ऽष्टाविंशति(13)बुद्ध(14)सहस्रा(15)ण्या-

1) अनन्यथा O.
2) रु A. B. W. O. रू Cb. K.
3) अ left out in K.
4) रु B. W.
5) सु A. B. Cb. W. स K. क W. left out in A.
6) प्रभंकरो O.
7) सो भगवां A. W. नाम विभरु Cb. B. बुद्ध विभरू K. भगव विभुरु O.
8) स Cb. O.
9) चैव B. K.
10) मि B. K.
11) नक्षद्धव K.
12) ममाग्र B. K. मे भिक्षवः अग्र O.
13) र्बु K.
14) कोटिसहु O.
15) ण्या K. राणागा the others

रागयिष्यति[1] तेषां[2] च बुद्धानां भगवतां विविधं सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति। परिनिर्वृतानां च तेषां बुद्धानां भगवतां स्तूपान्कारयिष्यति[3] सप्तरत्नमयान्। तद्यथा सुवर्णस्य रूप्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य लोहितमुक्तेरश्मगर्भस्य मुसारगल्वस्य। योजन[4]सहस्रं[5] समुच्छ्रयेण पञ्चयोजनशतानि परिणाहेन। तेषां च स्तूपानां विविधां पूजां करिष्यति पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वज[6]पताका[7]वैजयन्तीभिः। ततश्च[8] भूयः परेण परतरेण विंशतेर्बुद्धकोटी[9]शत[10]सहस्राणामेवंरूपमेव सत्कारं करिष्यति गुरुकारं माननां पूजनामर्चनामपचायनां करिष्यति। पश्चिमे चात्मभावप्रतिलम्भे तमालपत्रचन्दनगन्धो नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति[11] विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्। मनोऽभिरामं च नामास्य[12] तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति। रतिप्रपूर्णश्च[13] नाम स कल्पो भविष्यति। परिशुद्धं चास्य तद्बुद्धक्षेत्रं भविष्यति समं रमणीयं प्रासादिकं सुदर्शनीयं स्फाटिकमयं रत्नवृक्षैर्विचित्रितं मुक्तकुसुमाभिकीर्णं बहुनरदेव[14]प्रतिपूर्णमार्यशतसहस्रनि-

---

1) राध O.

2) रागय तेषां K.

3) कारयिष्यति A.

4) B. adds शत.

5) स्र in all MSS.

6) A. W. add घण्टा.

7) A. W. add भिः.

8) All but O. तयो (r. ततो).

9) शतानां A. Cb. W. शते B. शतैर् K.

10) B. K. add नियुत.

11) लोक उत्पत्स्यते A. B. W.

12) च नाम left out in Cb. K. O. The name of the *kṣetra* in O. is मनापाभिराम्यं.

13) Some MSS. have रतिप्रतिपूर्ण; O. only परिपूर्ण.

14) प्रतिपूर्ण in B. only. O has परिपूर्ण.

पेवितं यदुत[1] श्रावकैश्च बोधिसत्त्वैश्च । चतुर्विंशतिं[2] चास्या[3]न्तरकल्पानायुष्प्रमाणं भविष्यति । चत्वारिंशच्चान्तरकल्पान्सद्धर्मः स्थास्यति । चत्वारिंशदे[4]वान्तरकल्पान्सद्धर्मप्रतिरूपकः स्थास्यति ॥

अथ खलु[5] भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

मौद्गल्यगोत्रो मम श्रावको ऽयं जहित्व मानुष्यकमात्मभावम् ।
विंशत्सहस्राणि[6] जिनान तायिनामन्या च[7] अष्टौ विरजान द्रक्ष्यति ॥ ३० ॥
चरिष्यते तत्र च ब्रह्मचर्यं बौद्धं इमं ज्ञान गवेषमाणः ।
सत्कारु तेषां द्विपदोत्तमानां विविधं तदा कार्हि विनायकानाम् ॥ ३१ ॥
सद्धर्मु[8] तेषां विपुलं प्रणीतं धारेत्व कल्पान सहस्रकोट्यः ।
पूजां च स्तूपेषु करिष्यते तदा परिनिर्वृतानां सुगतान तेषाम् ॥ ३२ ॥
रत्नामयान्स्तूप सवैजयन्तान् करिष्यते तेष जिनोत्तमानाम् ।
पुष्पेहि गन्धेहि च पूजयन्तो वाद्येहि वा लोकहितानुकम्पिनाम् ॥ ३३ ॥
तत्पश्चिमे चैष समुच्छ्रयस्मिन् प्रियदर्शने तत्र मनोज्ञक्षेत्रे ।
भविष्यते लोकहितानुकम्पी तमालपत्रचन्दनगन्धनाम्ना ॥ ३४ ॥
चतुर्विंश[9]पूर्णान्तरकल्प तस्य आयुष्प्रमाणं सुगतस्य भेष्यति ।
प्रकाशयन्तास्यिम[10] बुद्धनेत्रीं मनुजेषु देवेषु च नित्यकालम् ॥ ३५ ॥

---

1) यादद्दं Cb. O.

2) ति in all MSS.

3) अस्य left out in A. B. K. W.

4) शदेवांतर A. B. K. W. शच्चांतर Cb.

5) Left out in K.

6) Thus O.; the others विंशतिस.

7) MSS. अन्यांश्च.

8) र्म B. Cb. W. O.

9) All तुर्विंश, and शति for श A. W.

10) यंतास्मिं सु A. यंतास्मिन B. Cb. यन्तास्मि सु K. यं तास्मिं स W. यन्तास्यिमं O.

बहुश्रावकास्तस्य जिनस्य तत्र कोटीसहस्रा यथ गङ्गवालिकाः ।
षडभिज्ञत्रैविद्यमहर्द्धिकाश्च अभिज्ञप्राप्ताः सुगतस्य शासने ॥ ३६ ॥
(1)अवैवर्तिकाश्च बहुबोधिसत्त्वा आरब्धवीर्याः सत(2) संप्रजानाः ।
अभियुक्तरूपाः सुगतस्य शासने तेषां सहस्राणि बहूनि तत्र ॥ ३७ ॥
परिनिर्वृतस्यापि जिनस्य तस्य सद्धर्मु(3) संस्थास्यति तस्मिं(4) काले ।
विंशच्च विंशान्तरकल्प पूर्णा(5) एतत्प्रमाणं प्रतिरूपकस्य(6) ॥ ३८ ॥
महर्द्धिकाः पञ्च मि श्रावका ये(7) निर्दिष्ट ये ते मय(8) अग्रबोधये ।
अनागतेऽध्वानि जिना स्वयंभुवस्तेषां च चर्या(9) शृणुथा ममान्तिकात् ॥ ३९ ॥

इत्यार्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये व्याकरणपरिवर्तो नाम षष्ठः ॥

---

1) Better अवि O.

2) स्मृति O. sanskritized from a reading सति, but the word required is सत, Skr. स्मृत. The other MSS. have सद्.

3) °र्म B. Cb.

4) °स्मिं A. K. W. °स्मिन् Cb. °स्मि B. O.

5) °र्णामे A. °र्णा B. Cb. °र्णाः K. °र्णां W. °र्णान् O.

6) All but O. कश्च.

7) MSS. but O. मे. The reading in O. is पञ्च मम श्रावका ये.

8) MSS. निर्दिष्टा ये ते मम, but O. has ये चेह निर्दिष्ट मयाग्र°.

9) चर्या A. Cb. K. W. चर्य B. Rather चर्यां.

VII.

भूतपूर्वं भिक्षवो ऽतीते ऽध्वन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्विपुलैरप्रमेयैरचिन्त्यैरपरिमितैरप्रमाणैस्[1]ततः परेण परतरेण[2] यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन महाभिज्ञाज्ञानाभिभूर्नाम[3] तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्संभवायां लोकधातौ महारूपे कल्पे। कियच्चिरोत्पन्नः[4] स भिक्षवस्तथागतो ऽभूत्। तद्यथापि नाम भिक्षवो यावानिह त्रिसाहस्रमहासाहस्रे[5] लोकधातौ पृथिवीधातुस्तं[6] कश्चिदेव पुरुषः सर्वं[7] चूर्णीकुर्यान्मषिं[8][9] कुर्यात्। अथ खलु[10] स पुरुषस्तस्माल्लोकधातोरेकं परमाणुरजो गृहीत्वा[11] पूर्वस्यां दिशि लोकधातुसहस्रमतिक्रम्य तदेकं परमाणुरज उपनिक्षिपेत्। अथ स पुरुषो द्वितीयं च परमाणुरजो गृहीत्वा[11][12] ततः परेण परतरं लोकधातुसहस्रमतिक्रम्य द्वितीयं परमाणुरज उपनिक्षिपेत्। अनेन पर्यायेण स पुरुषः सर्वावन्तं पृथिवीधातुमुपनिक्षिपेत्पूर्वस्यां दिशि।

---

1) परि K.
2) तरं Cb.
3) भूतो नाम A. भूतोः नाम W
4) केवचिरो O., wholly Prākrt.
5) स्रायां A. K. W. more usual.
6) स्तां Cb.
7) सर्वाश्चू Cb.
8) र्णा B. K. र्णां W.
9) मार्षं A. W. मसिं K. Our reading is that of O.
10) In A. only.
11) गृह्य Cb. °ज्ञोद्गृह्णीत O.
12) ग K.

तत्किं मन्यध्वे भिक्षवः शक्यं तेषां[1] लोकधातूनामन्तो वा पर्यन्तो वा गणनयाधिगन्तुम् । त आहुः । नो हीदं भगवन्नो हीदं सुगत । भगवानाह । शक्यं पुनर्भिक्षवस्तेषां[1] लोकधातूनां केनचिद्गणकेन वा गणकमहामात्रेण वा गणनया पर्यन्तोऽधिगन्तुं येषु[2] वोपनिक्षिप्तानि तानि[3] परमाणुरजांसि येषु[2] वा नोपनिक्षिप्तानि । न त्वेव तेषां कल्पकोटीनयुत[4]शतसहस्राणां शक्यं गणनायोगेन[5] पर्यन्तोऽधिगन्तुम् । यावन्तः कल्पास्तस्य भगवतो महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्यैतावान्स कालो[6] ऽभूदेवमचिन्त्य[7] एवमप्रमाणः[8] । तं चाहं भिक्षवस्तथागतं तावच्चिरं परिनिर्वृतमनेन तथागतज्ञानदर्शन[9]बलाधानेन यथाद्य श्वो वा परिनिर्वृतमनुस्मरामि ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अभू अतीता बहु कल्पकोट्यो अनुस्मरामि[10] द्विपदानमुत्तमम्[11] ।
अभिज्ञज्ञानाभिभुवं महामुनिमभूषि तत्कालमनुत्तमो जिनः ॥ १ ॥
यथा त्रिसाहस्रिम[12] लोकधातु कश्चिद्रजं कुर्य अणुप्रमाणम् ।
परमाणुमेकं च ततो गृहीत्वा क्षेत्रं सहस्रं[13] गमियान निक्षिपेत् ॥ २ ॥

---

1) तासां Cb.
2) यासु Cb.
3) In B. only.
4) नि A. B. न Cb. K. र W.
5) गणनया A.
6) रो W.
7) MSS. न्त्यमे.
8) प्रमेयः K. प्रमाणम् the rest.
9) दर्शन left out in K.
10) मि K. O. The rest मी.
11) मं Cb.
12) मि Cb.
13) स्रां K. W.

[1]द्वितियं तृतीयं पि च एव निक्षिपेत् सर्वं पि सो निक्षिपि तं रजो गतम् ।
रिक्ता भवेत इयं[2] लोकधातुः सर्वश्च सो पांसु भवेत क्षीणः[3] ॥ ३ ॥
यो लोकधातूषु भवेत तासु पांसु रजो[4] यस्य प्रमाणु नास्ति ।
रजं करित्वान अशेषतस्तं लक्ष्यं[5] ददे कल्पशते गते च ॥ ४ ॥
एवाप्रमेया बहुकल्पकोट्यः परिनिर्वृतस्य सुगतस्य तस्य ।
परमाणु सर्वे[6] न भवन्ति लक्ष्या[7]स्तावद्बहु क्षीण भवन्ति कल्पाः[8] ॥ ५ ॥
तावच्चिरं निर्वृतु तं विनायकं ताञ्श्रावकांस्तांश्च पि बोधिसत्त्वान् ।
एतादृशं ज्ञानु तथागतानां स्मरामि सर्वाण्यथ अद्य श्वो वा ॥ ६ ॥
एतादृशं भिक्षव ज्ञानमेतद[9]नन्तज्ञानस्य तथागतस्य ।
बुद्धं मया कल्पशतैरनेकैः स्मृतीय सूक्ष्माय अनास्रवाय ॥ ७ ॥

तस्य खलु पुनर्भिक्षवो महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य चतुष्पञ्चाशत्[10]कल्पकोटीनि[11]युतशतसहस्राण्यायुष्प्रमाणमभूत् ॥

पूर्वं[12] च स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽनभिसंबुद्धो ऽनुत्तरां सम्यक्संबो-

---

1) This quarter is left out in A. MSS. द्वितीयं.

2) इह B.

3) णां A. W. णाः B. Cb. णः K.

4) रजं O. conform to the dialect of the verse.

5) तं A. B. Cb. क्ष्यन् K. क्ष्ये W. क्ष्यं O. and स्मिन् for च. Perhaps the original reading was गतेहि.

6) ण in all MSS.

7) MSS. लक्षा.

8) This quarter is left out in Cb.

9) तद् तमनन्त K.

10) चतुष्पंचा A. W. चतुः B. Cb.

11) नि A. B. न Cb. K. O.

12) पूर्वं च in Cb. O. only.

धिं[1] बोधिमण्डवराग्रगत एव[2] सर्वां[3] मारसेनां प्राभञ्जीत्पराजैषीत्प्रभञ्जयित्वा पराजयित्वानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंभोत्स्यामीति । न च तावत्तस्य ते धर्मा आमुखीभवन्ति[4] स्म । स बोधिवृक्षमूले बोधिमण्ड एकमन्तरकल्पमस्थात् । द्वितीयमप्यन्तरकल्पमस्थान्न च तावदनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यते । तृतीयमपि[5] चतुर्थमपि[6] पञ्चममपि षष्ठमपि सप्तममप्यष्टममपि नवममपि दशममप्यन्तरकल्पं बोधिवृक्षमूले बोधिमण्डे ऽस्थात्सकृद्धर्तेनेन पर्यङ्केनान्तरादव्युत्थितः । अनिञ्जमानेन चित्तेनाचलमानेनाविपमानेन[7] कायेनास्थान्न च तावदस्य ते धर्मा आमुखीभवन्ति[8] स्म ॥

तस्य खलु पुनर्भिक्षवो भगवतो[9] बोधिमण्डवराग्रगतस्य[9] देवैस्त्रायस्त्रिंशैर्महासिंहासनं प्रज्ञप्तमभूद्योजनशतसहस्रसमुच्छ्रयेण यत्र स भगवान्निषद्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । समनन्तरनिषण्णस्य च खलु पुनस्तस्य भगवतो बोधिमण्डे[10] अथ ब्रह्मकायिका देवपुत्रा दिव्यं पुष्पवर्षमभिप्रवर्षयामासुर्बोधिमण्डस्य[11] परिसामन्तकेन योजनशतमन्तरिते[12] च वातान्प्रमुञ्चन्ति ये तं[13] जीर्णपुष्पमवकर्षयन्ति । यथाप्रवर्षितं च तत्पुष्पवर्षं तस्य भगवतो बोधिमण्डे निषण्णस्याव्युच्छिन्नं प्रवर्षयन्ति परिपूर्णान्दशान्तरकल्पांस्तं[14] भगवन्तम

---

1) A. W. add अभिसंबोद्धुं.

2) गतमेवं A. W. गत एवं B. गतमेव Cb. गत एव K. त एव O.

3) All but O. add च.

4) आमुखी K. अभिमुखी the rest.

5) A. K. W. add क.

6) B. K. add क.

7) वेध O., certainly more original.

8) आभि A.

9) In Cb. O. only.

10) बोधिवृक्षमूले O.

11) ण्डे W. All but Cb. O. add निषण्ण.

1) शतयोजनसमंतरिते न A.

13) A. grammatical error for the neuter form.

14) From तं till दशान्तकल्पान् left out in A.

भ्यवकिरन्ति स्म[1] । तथा प्रवर्षितं च तत्पुष्पवर्षं प्रवर्षयन्ति[2] यावत्परिनिर्वाणकालसमये तस्य[3] भगवतस्तं भगवन्तमभ्यवकिरन्ति[4] । चातुर्महाराजकायिकाश्च देवपुत्रा दिव्यां देवदुन्दुभिमभिप्रवादयामासुस्तस्य भगवतो बोधिमण्डवराग्रगतस्य[5] सत्कारार्थमव्युच्छिन्नं प्रवादयामासुः । परिपूर्णान्दशान्तरकल्पांस्तस्य भगवतो निषण्णस्य तत उत्तरि तानि दिव्यानि तूर्याणि सततसमितं प्रवादयामासुर्यावत्तस्य भगवतो महापरिनिर्वाणकालसमयात्[6] ॥

अथ खलु भिक्षवो दशानामन्तरकल्पानामत्ययेन स[7] भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । समनन्तराभिसंबुद्धं च[8] तं विदित्वा ये तस्य भगवतः कुमारभूतस्य षोडश पुत्रा अभूवन्नौरसा ज्ञानाकरो नाम तेषां ज्येष्ठो ऽभूत् । तेषां च खलु पुनर्भिक्षवः षोडशानां राजकुमाराणामेकैकस्य च विविधानि क्रीडनकानि रामणीयकान्यभूवन्विचित्राणि दर्शनीयानि । अथ खलु भिक्षवस्ते षोडश राजकुमारास्तानि विविधानि क्रीडनकानि रामणीयकानि विसर्जयित्वा तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धं[9] विदित्वा मातृभिर्धातृभिश्च रुदन्तीभिः[10] परिवृताः पुरस्कृतास्तेन च महाराज्ञा चक्रवर्तिनार्यकेण महाकोशेन राजामात्यैश्च बहुभिश्च प्राणिकोटीनयुतशतसहस्रैः[11] परिवृताः पुरस्कृता येन

1) Left out in B. K. W.

2) Left out in O. The others प्रवर्षन्ति.

3) यस्त B. येस्तस्य Cb. यस्तस्य K. W.

4) B. W. add स्म.

5) प्राप्त W. मण्डनिषण्णस्य O.

6) समयात् B. Cb. K. समयोभूत् O. समये A. Ca. W.

7) In B. K.

8) द्ध तं च A. द्धश्च तं B. द्धश्च तं Cb. W. द्धं च तं K.

9) इति added except in B. K. The whole passage after विसर्जयित्वा and before मातृ° left out in O.

10) Ungrammatical for रुदतीभिः. The reading in O. is रोदमानेभिश्च!

11) नि A. B. K. न Cb. W. O.

भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो बोधिमण्डवरा[1]ग्रगतस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म । तस्य भगवतः सत्कारार्थाय गुरुकारार्थाय माननार्थाय पूजनार्थायार्चनार्थायापचायनार्थायोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा[2] तं भगवन्तं त्रिष्प्रदक्षिणीकृत्याञ्जलिं[3] प्रगृह्य तं भगवन्तं संमुखमाभिर्गाथाभिः सारूप्याभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

महाभिषक्को ऽसि अनुत्तरो ऽसि अनन्तकल्पैः समुदागतो ऽसि ।
उत्तारणार्थायिह सर्वदेहिनां परिपूर्ण संकल्पु[4] अयं ति भद्रकः ॥ ८ ॥
सुदुष्करा अन्तरकल्पिमे[5] दश कृता त[6] एकासनि संनिषद्य ।
न च ते ऽन्तरा[7] कायु कदाचि चालितो न हस्तपादं न पि चान्यदङ्गम्[8] ॥ ९ ॥
चित्तं पि ते शान्तगतं[9] सुसंस्थितमनिञ्ज्यभूतं सद अप्रकम्प्यम् ।
विक्षेपु नैवास्ति कदाचित्तव[10] अत्यन्तशान्तस्थितु त्वं अनास्रवः ॥ १० ॥
दिष्ट्यासि[11] क्षेमेण च स्वस्तिना च अविहेठितः प्राप्त इमाग्रबोधिम्[12] ।
अस्माकमृद्धी इयमेवरूपा दिष्ट्या च वर्धाम[13] नरेन्द्रसिंह ॥ ११ ॥

---

1) रगत O.

2) शिरसा वं B. K.

3) MSS. लीं.

4) ल्पु A. ल्प B. Cb. K. W.

5) All but O. मा.

6) स्ति A. W. स्त Ca. Cb. B. K. नि O.

7) न चान्तरे O. न च ते ऽन्तरान्का° the others.

8) देशकः K. the others देशम्; but O. has ग्रीव! Our reading conjectural.

9) शान्ति O.

10) तव is here impossible; O. has तुभ्यम्. The original text must have had तुह्य or a similar Prākṛt form.

11) दृष्ट्व च A. B. K. W. दिष्टास्व Cb.

12) Thus O.; क्षिममग्र the rest.

13) दृष्ट्वा च वर्द्धाय A. B. W. दृष्ट्वा मदोम Cb. दृष्ट्वा च वद्धामि K. दृष्ट्वा च वन्दाम O. All wrong.

अनायिकेयं प्रज सर्वदुःखिता उत्पाटिताक्षी च विहीनसौख्या ।
मार्गं न जानन्ति दुखान्तगामिनं न मोक्षहेतोर्जनयन्ति वीर्यम् ॥ १२ ॥
अपाय वर्धन्ति च दीर्घरात्रं दिव्याश्च कायाः[1] परिहाणधर्माः[2] ।
न श्रूयते जातु जिनान शब्दस्तमोऽन्धकारो अभु सर्वलोकः[3] ॥ १३ ॥
प्राप्तं च ते लोकविदू इहाद्य शिवं पदं उत्तमनास्रवं[4] च ।
वयं च लोकश्च[5] अनुगृहीतः[6] शरणं च त्वा एति[7] व्रजाम नाथ ॥ १४ ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव बालकास्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिः संमुखमभिष्टुत्य तं भगवन्तमध्येषन्ते स्म । धर्मचक्रप्रवर्तनतायै[8] देशयतु भगवान्धर्मं देशयतु सुगतो धर्मं बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । तस्यां च वेलायामिमा गाथा अभाषन्त[9] ॥

[10]देशेहि धर्मं शतपुण्यलक्षणा[11] विनायका अप्रतिमा महर्षे[12] ।
लब्धं ति[13] ज्ञानं प्रवरं विशिष्टं प्रकाशया[14] लोकि सदेवकस्मिन् ॥ १५ ॥

---

1) दिव्यां च कायां A. दिव्याश्च कायाः B. K. O. दिव्यां च कायाः Cb. W.
2) हाणि K. which seems preferable. परिहायिषु सदा O.
3) के A. B. W.
4) मा B.
5) का K.
6) ताः K.
7) एभि प्र Cb. एति व्र O. एत व्र the rest.
8) र्तनाय O.
9) षते स्म A. W. षन्ते स्म B. K. षत Cb. षुः O.
10) A. B. K. W. add देशेहि धर्मं द्विपदानमुत्तमा.
11) णा W.
12) र्षे O. र्षी the rest.
13) लब्धं ति B. Cb. K. O. लब्धात्त other MSS.
14) या O. The lengthening unnecessary. The same applies to प्रवर्तया vs. 17.

अस्मांश्च तारेहि इमांश्च सत्त्वान्निदर्शय ज्ञानु तथागतानाम्।
यथा वयं पि[1] इममग्रबोधिं अनुप्राप्नुयामो ऽथ[2] इमे च सत्त्वाः ॥ १६ ॥
चर्या च ज्ञानं पि च सर्व जानसि अध्याशयं पूर्वकृतं च पुण्यम्।
अधिमुक्ति जानासि च सर्वप्राणिनां प्रवर्तया चक्रवरं[3] अनुत्तरमिति ॥ १७ ॥

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन तेन[4] भगवता महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवा तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यमानेन[5] दशसु दिक्ष्वेकैकस्यां दिशि पञ्चाशल्लोकधातुकोटी[6]नियुतशतसहस्राणि षड्विकारं प्रकम्पितान्यभूवन्महता चावभासेन स्फुटान्यभूवन्। सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु या लोकान्तरिका[7]स्तासु य[8] अक्षणाः संवृता[9] अन्धकारतमिस्रा यत्रेमावपि चन्द्रसूर्यावेवं महर्द्धिकावेवं महानुभावावेवं महौजस्कावाभया-प्याभां नानुभवतो वर्णेनापि वर्णं तेजसापि तेजो नानुभवतः[10]। तास्वपि तस्मिन्समये महतो [11]ऽवभासस्य प्रादुर्भावो ऽभूत्। ये ऽपि तासु लोकान्तरिकासु सत्त्वा उपपन्नास्ते ऽप्यन्योन्यमेवं पश्यन्त्यन्योन्यमेवं संजानन्ति। अन्ये ऽपि बत भोः सत्त्वाः सन्तीहोपपन्नाः। अन्ये ऽपि बत भोः सत्त्वाः सन्तीहोपपन्ना[12] इति। सर्वेषु च तेषु लोकधातुषु यानि देवभवनानि देवविमानानि

---

1) Thus O.; पी the rest.

2) पुनेयाम इमे O. The original text must have had अनुपापुनेयाम इमे.

3) रं न्त्र O. रम the rest. Both wrong.

4) In B. Cb. O. only.

5) बुद्धेन B. बुध्यता Cb.

6) नि A. B. K. न Cb. W. O.

7) Var l. कोत्तरि.

8) This ought to be ये ऽक्ष.

9) A. W. add अंधकारा; O. has संवृत्ता. The whole passage has been adulterated by the scribes. Cp. Mahāvastu I, 41 and Burnouf, Lotus, Append. XVI.

10) त O. तौ the rest.

11) B. K. add लोके.

12) W. does not repeat this passage.

च यावद्ब्रह्मलोकात्षड्विकारं प्रकम्पितान्यभूवन्महता चा[1]वभासेन स्फुटान्यभूवन्नतिक्रम्य देवानां देवानुभावम् । इति हि भिक्षवस्तस्मिन्समये तेषु लोकधातुषु महतः[2] पृथिवीचालस्य महतश्चोदारिकस्यावभासस्य लोके[3] प्रादुर्भावो ऽभूत् ॥

अथ पूर्वस्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनि[4]युतशतसहस्रेषु यानि ब्राह्माणि विमानानि तान्यतीव भ्राजन्ति[5] तपन्ति विराजन्ति[5] श्रीमन्त्योजस्वीनि च । अथ खलु भिक्षवस्तेषां महाब्रह्मणामे[6]तदभवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्माणि विमानान्यतीव भ्राजन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनिमित्तं भविष्यतीति । अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते[7] सर्वे ऽन्यो[8]न्यभवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिक्षवः[9] सर्वसत्त्वत्राता नाम महाब्रह्मा तं महान्तं ब्रह्मगणं गाथाभिरध्यभाषत ॥

अतीव नो हर्षित अद्य सर्वे विमानश्रेष्ठा इमि प्रज्वलन्ति ।
श्रिया द्युतीया च मनोरमा ये किंकारणं ईदृशु भेष्यते ऽद्य ॥ १८ ॥
साधु गवेषामथ एतमर्थं को देवपुत्रो उपपन्नु अद्य ।
यस्यानुभावो अयमेवरूपो अभूतपूर्वो अयमद्य दृश्यते ॥ १९ ॥

---

1) चा left out in K. O.

2) तश्च Cb. K.

3) Left out in Cb.

4) न W. O. नि the rest.

5) न्ते K. विरोचन्ति O. for विराजन्ति throughout the whole chapter.

6) All but O. ब्राह्मणानाम्.

7) Here too and in the sequel all but O. ब्राह्मणा for ब्रह्माणा.

8) न्यं A. B. Cb. K. न्य W.

9) A. B. K. W. add तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनियुतशतसहस्रेषु; Cb. leaves out the whole.

यदि वा भवेद्बुद्ध नरेन्द्रराजा उत्पन्नु लोकस्मि[1] कहिंचिदद्य ।
यस्यो[2] निमित्तं इममेवरूपं श्रिया दशो[3] दिक्षु ज्वलन्ति अद्य[4] ॥ २० ॥

अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते सर्वे सहिताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुह्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्ष्वनुचङ्क्रमन्तो[5] ऽनुविचरन्तः पश्चिमं दिग्भागं प्रक्रान्ताः । अद्राक्षुः खलु पुनस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणः पश्चिमे दिग्भागे तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृक्षमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभी राजकुमारैरध्येष्यमाणं धर्मचक्रप्रवर्तनतायै[6] । दृष्ट्वा च पुनर्येन स[7] भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य[8] भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा[9] तं भगवन्तमनेकशतसहस्रकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य तैश्च सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवन्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृक्षं दशयोजनप्रमाणम् । अभ्यवकीर्य[10] तानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य[11] भगवतो निर्यातयामासुः ।

---

1) °स्मिं K.

2) स्यो B. K. W. स्या A. स्मिन् Cb.

3) शो B. Cb. K. शा A. W.

4) Thus O. Other MSS. seem to have मेघ. The Locat. दिक्षु is unexplainable. The *pāda* apparently corrupt; perhaps to r. दशो (or दशा or दशद्) दिशा अद्य श्रिया ज्वलन्ति.

5) क्रम्यमाणा B. K. The words between °त्वा and प° wanting in O.

6) नतायै A. W. नाय B. K. O. नायै Cb.

7) Left out in Cb. K.

8) तस्य in K. only.

9) शिरसाभिवन्दित्वा B. K.

10) किरित्वा O.

11) All but O. तस्यैव.

परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय । परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो निर्यात्य तस्यां वेलायां तं[5] भगवन्तं संमुखमाभिर्गाथाभिः सारूप्याभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

आश्चर्यभूतो[1] जिन अप्रमेयो उत्पन्न लोकस्मि[2] हितानुकम्पी ।
नाथो ऽसि शास्तासि गुरू सि[2] जातो अनुग्रहीता[3] दशिमा[4] दिशो ऽद्य ॥ २१ ॥
पञ्चाशती कोटिसहस्रपूर्णा या लोकधातून इतो भवन्ति ।
यतो वयं वन्दन आगता जिनं विमानश्रेष्ठान्प्रजहित्व सर्वशः ॥ २२ ॥
पूर्वेण कर्मेण कृतेन अस्मिन्विचित्रचित्रा हि इमे विमानाः ।
प्रतिगृह्य अस्माकमनुग्रहार्थं परिभुञ्जतां लोकविदू यथेष्टम् ॥ २३ ।

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यकसंबुद्धं संमुखमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य[5] तं भगवन्तमेतदूचुः । प्रवर्तयतु भगवान्धर्मचक्रं[6] प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सत्त्वाननुगृह्णातु[7] भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्मस्वामी[8] धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्भविष्य-

---

5) In K. O. only. In O. added समसंगीत्या एकस्वरेण.

1) र्याद्भुत A.

2) स्मिं A. All but O. के for का.

2) गुरुरसि A. गुरू सि B. गुरु सि Cb. K. W.

3) ता A. Cb. W. All but O. अनुगृ; original Prākṛt अनुगग.

4) श K.

5) भिस्तवित्वा Cb. O.

6) This passage is left out in Cb. O.

7) All but O. ह्णीष.

8) Left out in Cb. O.

ति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भिक्षवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुत[1]शतसहस्राण्येकस्वरेण समसंगीत्या[2] तं[3] भगवन्तमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरध्यभाषन्त[4] ॥

देशेहि भगवन्धर्मं देशेहि द्विपदोत्तम ।
मैत्रीबलं च देशेहि[5] सत्त्वांस्तारेहि दुःखितान् ॥ २४ ॥
दुर्लभो लोकप्रद्योतः पुष्पमौदुम्बरं यथा ।
उत्पन्नो ऽसि महावीर अध्येषामस्तथागतम्[6] ॥ २५ ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवांस्तेषां महाब्रह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन पूर्वदक्षिणे दिग्भागे तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटी[7]नयुतशतसहस्रेषु यानि ब्राह्माणि विमानानि तान्यतीव भ्राजन्ते तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च । अथ खलु भिक्षवस्तेषां ब्रह्मणामेतदभवत् । इमानि खलु पुनर्ब्राह्माणि विमानान्यतीव भ्राजन्ते तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च । कस्य खल्विदं पूर्वनिमित्तं भविष्यतीति । अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते ऽपि सर्वे ऽन्योन्यभवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिक्षवो ऽधिमात्रकारुणिको नाम महाब्रह्मा तं महान्तं ब्रह्मगणं गाथाभिरध्यभाषत ॥

---

1) नियुत in A. B. Ca. W.

2) All but O. समसंगीत्य.

3) In K. only.

4) Instead of आभिः etc. O. has गीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायै अध्येषिसुः ॥

5) दर्शेहि O.

6) This verse is wanting in the Chinese versions.

7) नि in all but Cb. O.

कस्य पूर्वनिमित्तेन मारिषा[1] अद्य दृश्यते ।
विमानाः सर्वि[2] भ्राजन्ति अधिमात्रं यशस्विनः ॥ २६ ॥
यदि वा देवपुत्रो ऽद्य पुण्यवन्त[3] इहागतः[4] ।
यस्येमे[5] अनुभावेन विमानाः सर्वि शोभिताः ॥ २७ ॥
अथ वा बुद्ध[6] लोके ऽस्मिन्नुत्पन्नो द्विपदोत्तमः ।
अनुभावेन यस्याद्य विमाना इमि[7] ईदृशाः ॥ २८ ॥
संहिताः सर्वि मार्गामो नैतत्कारणमल्पकम् ।
न खल्वेतादृशं पूर्वं निमित्तं ज्ञातु दृश्यते[8] ॥ २९ ॥
चतुर्दिशं प्रपद्यामो अन्वामः[9] क्षेत्रकोटियो[10] ।
व्यक्तं लोके ऽद्य बुद्धस्य प्रादुर्भावो भविष्यति ॥ ३० ॥

अथ खलु भिन्नवस्तान्यपि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राणि तानि स्वानि स्वानि दिव्यानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुह्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्ष्वनुचङ्क्रमन्तो[11] ऽनुविचरन्त उत्तरपश्चिमं दिग्भागं प्रक्रान्ताः । अद्राक्षुः[12] खलु पुनर्भिन्नवस्ते महाब्रह्माण उत्तरपश्चिमे दिग्भागे तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथा-

---

1) All but O. मार्षा.
2) र्वे K. र्वि O. र्व the rest.
3) न्तो Cb. K.
4) महागणाः Cb.
5) Thus O. यस्यमे the others.
6) द्धो A. W.
7) ति A. O. म K. मि Cb. W.
8) All but O. दृष्टमभूत्.
9) अश्वाम A. W. अन्धमः B. अश्वामो Cb. अश्वामः K. अएवामः O.
10) या A. Cb. याः B. योः K. यो W. टयः O.
11) चंक्रम्यमामाणा K.
12) Cb. adds अथ O. ददृशुश्च, omitting खलु पुनर्.

गतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृक्षमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभी राजकुमारैरध्येष्यमाणं धर्मचक्रप्रवर्तनतायै[1]। दृष्ट्वा च पुनर्येन स[2] भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्ता[3] उपसंक्रम्य च तस्य[4] भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा तं भगवन्तमनेकशतसहस्रकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवन्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृक्षं दशयोजनप्रमाणम्। अभ्यवकीर्य तानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य भगवतो[5] निर्यातयामासुः। परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय। परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो निर्यात्य तस्यां वेलायां तं[6] भगवन्तं संमुखमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

नमो ऽस्तु ते[7] अप्रतिमा[8] महर्षे देवातिदेवा कलविङ्कसुस्वरा[9]।
विनायका लोकि सदेवकस्मिन्वन्दामि ते लोकहितानुकम्पी[10] ॥ ३१ ॥
आश्चर्यभूतो ऽसि कथंचिल्लोके उत्पन्नु अद्यो[11] सुचिरेण नाथ।
कल्पान पूर्णा शत शून्य[12] आसीदशीति बुद्धैरयु जीवलोकः ॥ ३२ ॥

---

1) वर्तनाय B. K. O.
2) स in A. W. only.
3) From महा till बुद्ध left out in Cb.
4) च तस्य left out in B. Cb.
5) तस्मै भगवते K. The other MSS. but O. तस्यैव.
6) तस्मै भगवते निर्यात्यन्तम् K.
7) Left out in K.
8) मो Cb. K. मं O.
9) रुत (for सु) A. W.
10) कंपक A. B. K. W. कंपा Cb. कम्पकः O. Rather कम्पिन्.
11) अद्य O. The lengthening unnecessary.
12) All but O. अद्य.

शून्याश्च आसी[1]द्द्विपदोत्तमेहि अपायभूमी तद उत्सदासि[2] ।
दिव्याश्च कायाः परिहायिषू[3] तदा अशीति कल्पान शता सुपूर्णा[4] ॥ ३३ ॥
सो दानि चक्षुश्च गतिश्च लेनं त्राणं पिता च तथ बन्धुभूतः ।
उत्पन्नु लोकस्मि[5] हितानुकम्पी अस्माक पुण्यैरिह धर्मराजा ॥ ३४ ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य तं भगवन्तमेतदूचुः । प्रवर्तयतु भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सत्त्वाननुगृह्णातु[6] भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भिक्षवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राण्येकस्वरेण समसंगीत्या[7] तं भगवन्तमाभ्यां सारूप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्त[8] ॥

प्रवर्तय चक्रवरं महामुने प्रकाशय धर्मु दशादिशासु ।
तारेहि सत्त्वान्दुखधर्मपीडितान् प्रामोद्यहर्षं जनयस्व देहिनाम् ॥ ३५ ॥

---

1) शून्यं च लोको O.; r. शून्ये च लोके.

2) मि सद O. मीस्तद the rest.

3) हायष्ट A. W. हायिषू B. हायिषु O. हायसू Cb. K.

4) पु A. B. K. W. स Cb.

5) भूते A. W. The others but O. लोके.

6) MSS. ह्लोष; the passage wanting in O.

7) All but O. सम संगीत्य.

8) ताभिः गाथाभिरध्यभाषंते स्म A. W. सारूप्याभिर् is added in Cb. ताभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्ते स्म B. K. Differently in O. भगवन्तं गाथाभिगीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाध्येषिषु ॥

यं श्रुत्व बोधीय[1] भवेयु[2] लाभिनो दिव्यानि स्थानानि व्रजेयु चापि ।
ह्रायेयु[3] च आसुरकाय सर्वे शान्ताश्च दान्ताश्च सुखीभवेयुः[4] ॥ ३६ ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवांस्तेषामपि महाब्रह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन दक्षिणस्यां दिशि तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु यानि ब्राह्माणि विमानानि तान्यतीव भासन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च । अथ खलु भिक्षवस्तेषां महाब्रह्मणामेतदभवत्[5] । इमानि खलु पुनर्ब्राह्माणि विमानान्यतीव भासन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च । कस्य खल्विदमेवंरूपं पूर्वनिमित्तं भविष्यति । अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते सर्वे ऽन्योन्य[6]भवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिक्षवः सुधर्मा नाम महाब्रह्मा[7] तं महान्तं ब्रह्मगणं गाथाभ्याम[8]ध्यभाषत ॥

नाहेतु नाकारणमद्य मार्षाः सर्वे विमाना इह जाज्वलन्ति ।
निमित्तं दर्शेन्ति ह किम्पि[9] लोके साधु गवेषाम तमेतमर्थम्[10] ॥ ३७ ॥
अनून[11] कल्पान शत ह्यतीता[12] नैतादृशं जातु निमित्तमासीत् ।
यदि वोपपन्नो इह देवपुत्रो उत्पन्नु लोके यदि वेह बुद्धः ॥ ३८ ॥

---

1) All बोधाय.

2) म A. B. Cb. W. यु K. O.

3) त्यजेय A. B. W. त्यजेयु K. आयेयु Cb. O. ह्रायेयु O.

4) मः A. W. म B. युः Cb. O. यु K.

5) भूत् A. वोचत् B. W. Quite different and more prolix in O.

6) न्यन्यं A. B. W. न्यन्य Cb. न्यन्यस्तम्भव K.

7) ब्राह्मणास्तं Cb.

8) गाथाभिरध्य Cb.

9) Thus O. ह्रिमस्मि A. हमस्मि B हि कंपि Cb. हि कस्मि K. ह्रिमस्मिं W.

10) मथ एतद O. preferable reading मथ एतम.

11) अनून Cb. K. बहूनि O. The others अनन्त.

12) शतान्यतीतान्ये O. शतं ह्यतीतं the others. Our reading conjectural शतान्यतीता would do as well.

अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते[1] सर्वे सहिताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुह्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्ष्वनुचङ्क्रमन्तो ऽनुविचरन्त उत्तरं दिग्भागं प्रक्रान्ताः। अद्राक्षुः[2] खलु पुनर्भिक्षवस्ते महाब्रह्माण उत्तरे दिग्भागे तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृक्षमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभी राजकुमारैरध्येष्यमाणं[3]धर्मचक्रप्रवर्तनतायै[4]। दृष्ट्वा च पुनर्येन स भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा[5] तं भगवन्तमनेकशतसहस्रकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवन्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकिरन्ति स्म तं च बोधिवृक्षं दशयोजनप्रमाणम्। अभ्यवकीर्य तानि ब्राह्माणि दिव्यानि विमानानि तस्य भगवतो[6] निर्यातयामासुः। परिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय। परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय॥

अथ खलु भिक्षवस्ते ऽपि[7] महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि विमानानि तस्य भगवतो[8] निर्यात्य तस्यां वेलायां तं भगवन्तं संमुखमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुवन्ति स्म॥

---

1) ब्रह्माणस्ते K.

2) A. B. W. add अथ; ददृशुश्च O. omitting खलु पुनर्.

3) महा added in some MSS.

4) नाय K. O.

5) शिरसाभिवन्दित्वा K.

6) तस्मै भगवते B. K. The other MSS. but O. तस्यैव.

7) In Cb. only.

8) तस्मै भगवते B. K. The others as above.

सुदुर्लभं दर्शन[1] नायकानां स्वभ्यागतं ते भवरागमर्दन[2] ।
सुचिरस्य ते दर्शनमद्य लोके परिपूर्णकल्पान शतेभि[3] दृश्यसे[4] ॥ ३९ ॥
तृषितां प्रजां तर्पय लोकनाथ अदृष्टपूर्वो ऽसि कथंचि दृश्यसे ।
औदुम्बरं पुष्प यथैव दुर्लभं तथैव दृष्टो ऽसि कथंचि नायक ॥ ४० ॥
विमान अस्माकमिमा[5] विनायक तवानुभावेन विशोभिताद्य ।
परिगृह्य एतानि समन्तचक्षुः परिभुञ्ज चास्माकमनुग्रहार्थम् ॥ ४१ ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं संमुखमाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य तं भगवन्तमेतदूचुः । प्रवर्तयतु भगवान्धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सत्त्वाननुगृह्णातु भगवानिमं[6] लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य[7] समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भिक्षवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राण्येकस्वरेण समसंगीत्या[8] तं भगवन्तमाभ्यां सारूप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्त[9] ॥

---

1) नं A. नु B. न Cb. W. O. त K.

2) नं A. W. न B. Cb. K. O.

3) All but O. शतेति.

4) MSS. दृश्यते.

5) All इमे, but it appears from एतानि in the third *pāda* that विमान is here used in the neuter gender.

6) All but O. ह्लोष; भगवन्निमं K.

7) Cb. adds पुरतः.

8) All but O. समं संगीत्य.

9) माभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरध्यभाषंते स्म A. W. स्म left out in Cb. माभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्ते स्म B. K. O. has भगवन्तमभिगीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाध्येषिषुः ॥

देशेहि धर्म भगवन्विनायक प्रवर्तया[1] धर्ममयं च चक्रम्।
निर्नादया[2] धर्ममयं च दुन्दुभिं तं धर्मशङ्खं च प्रपूरयस्व ॥ ३२ ॥
सद्धर्मवर्ष वर्षयस्व[3] लोके वल्गुस्वरं भाष[4] सुभाषितं च।
अध्येषितो[5] धर्ममुदीरयस्व मोचेहि सत्त्वानयुतान कोट्यः ॥ ३३ ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवांस्तेषां महाब्रह्मणां तूष्णीभावेनाधिवासयति स्म ॥

पेयालं[6]। एवं दक्षिणपश्चिमायां दिश्येवं पश्चिमायां[7] दिश्येवं पश्चिमोत्तरस्यां[8] दिश्येवमुत्तरस्यां[9] दिश्येवमुत्तरपूर्वस्यां[10] दिश्येवमधोदिशि[11] ॥

अथ खलु भिक्षव ऊर्ध्वायां दिशि[12] तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु यानि ब्राह्माणि विमानानि तान्यतीव भ्राजन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च। अथ खलु भिक्षवस्तेषां महाब्रह्मणामेतदभवत्। इमानि खलु पुनर्ब्राह्माणि विमानान्यतीव भ्राजन्ति तपन्ति विराजन्ति श्रीमन्त्योजस्वीनि च। कस्य खल्विदमेवंरूपं पूर्वनिमित्तं भविष्यतीति। अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महा-

1) य O.

2) निना O., better.

3) च प्रवर्ष O. preferable.

4) स्व B.

5) All but O. तं.

6) In A. W. only.

7) Left out in A. B. Cb.

8) रायां A. W. उत्तरपश्चिमायां O.

9) Left out in Cb.

10) Left out in B.

11) मध्योदिशि A. मधोदिशि B. मधस्तान्दिशि Cb. मधोदिशि K. W. हेष्टिमायां दिशि कर्तव्यम् ॥ O.

12) ऊर्ध्वान्दिशि Cb.

ब्रह्माणस्ते सर्वे ऽन्योन्य[1]भवनानि गत्वारोचयामासुः । अथ खलु भिक्षवः शिखी नाम महाब्रह्मा तं महान्तं ब्रह्मगणं गाथाभिरध्यभाषत ॥

किंकारणं मार्ष इदं भविष्यति येना विमानानि परिस्फुटानि ।
ओजेन वर्णेन द्युतीय चापि अधिमात्रवृद्धानि किमत्र कारणम् ॥ ४४ ॥
न ईदृशं नो अभिदृष्टपूर्वं श्रुतं च केनो तथ पूर्व आसीत् ।
ओजस्फुटानि[2] यथ अद्य एता[3] अधिमात्र भ्राजन्ति किमत्र कारणम् ॥ ४५ ॥
यदि वा नु कश्चिदिह देवपुत्रः शुभेन कर्मेण समर्पितो इह ।
उपपन्नु तस्यो अयमानुभावो यदि वा भवेद्बुद्ध कदाचि लोके ॥ ४६ ॥

अथ खलु भिक्षवस्तेषु पञ्चाशत्सु लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेषु ये महाब्रह्माणस्ते सर्वे सहिताः समग्रास्तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानान्यभिरुह्य दिव्यांश्च सुमेरुमात्रान्पुष्पपुटान्गृहीत्वा चतसृषु दिक्ष्वनुचङ्क्रमन्तो ऽनुविचरन्तो येनाधोदिग्भागस्तेनोपसंक्रान्ताः । अद्राक्षुः खलु पुनर्भिक्षवस्ते[4] महाब्रह्माणो[5] ऽधोदिग्भागे तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं बोधिमण्डवराग्रगतं बोधिवृक्षमूले सिंहासनोपविष्टं परिवृतं पुरस्कृतं देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैस्तैश्च पुत्रैः षोडशभी राजकुमारैरध्येष्यमाणं [6]धर्मचक्रप्रवर्तनतायै । दृष्ट्वा च पुनर्येन स भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरोभिर्वन्दित्वा[7] तं भगवन्तमनेकशतसहस्रकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य तैः सुमेरुमात्रैः पुष्पपुटैस्तं भगवन्तमभ्यवकिरन्ति स्माभिप्रकि-

1) न्यं A.

2) All but O. स्फि.

3) All एते.

4) ददृशुश्च O., omitting खलु पुनर्.

5) महाब्राह्माण अधर्दि O. महाब्राह्मणा अधोदि the rest.

6) All but O. महाध.

7) शिरसाभिवन्दित्वा W. वन्द्य Cb.

रन्ति स्म तं च बोधिवृक्षं दशयोजनप्रमाणम्। अभ्यवकीर्य तानि दिव्यानि स्वानि स्वानि ब्राह्माणि विमानानि तस्य भगवतो[1] निर्यातयामासुः। प्रतिगृह्णातु भगवानिमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादाय।[2] परिभुञ्जतु सुगत इमानि ब्राह्माणि विमानान्यस्माकमनुकम्पामुपादायेति ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते ऽपि महाब्रह्माणस्तानि स्वानि स्वानि[3] विमानानि तस्य भगवतो[1] निर्यात्य तस्यां वेलायां तं भगवन्तं संमुख[4]माभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुवन्ति स्म ॥

साधु दर्शन बुद्धानां लोकनाथान तायिनाम्।
त्रैधातुकस्मि बुद्धा वै[5] सत्त्वानां ये प्रमोचकाः ॥ ४७ ॥
समन्तचक्षु[6] लोकेन्द्रा[7] व्यवलोकेन्ति दिशो दश।
विवरित्वामृतद्वार[8]मोतारेन्ति बहूञ्जनान् ॥ ४८ ॥
शून्या अचिन्तियाः[9] कल्पा अतीताः[10] पूर्वि ये अभूः[11]।
अदर्शना[12] जिनेन्द्राणां अन्धा आसोद्दिशो दश ॥ ४९ ॥
वर्धन्ति नरकास्तीव्रास्तिर्यग्योनिस्तथासुराः।

1) तस्मै भगवते B. K. The others but O. तस्यैव भगवतो.

2) This sentence is left out in A. Cb.

3) B. K. add ब्राह्माणि.

4) संमुखम् only in O., but see p. 172

5) कोस्मिं सत्त्वानां बुद्धानां A. W. कास्मिं सत्त्वानां बुद्धानां B. Cb. O. कास्मि बुद्धा वै सत्त्वानां K.

6) क्षुर्लो B.

7) न्द्रो A. W. न्द्रा B. K. न्द्र Cb

8) मव A. B. K. W. मो Cb.

9) या K.

10) ताः B.

11) भूत् A. भूः B. Cb. K. W. O.

12) नानां A. W. नो नरे O.

प्रेतेषु चोपपद्यन्ते प्राणिकोट्यः[1] सहस्रशः ॥ ५० ॥
दिव्याः कायाश्च ह्रायन्ते[2] च्युता गच्छन्ति दुर्गतिम् ।
अश्रुत्वा धर्म बुद्धानां गत्येषां भोति[3] पापिका[4] ॥ ५१ ॥
चर्याशुद्धिगतिप्रज्ञा ह्रायन्ते[2] सर्वप्राणिनाम् ।
सुखं विनश्यतो तेषां सुखसंज्ञा च नश्यति ॥ ५२ ॥
अनाचाराश्च ते भोन्ति असद्धर्मे प्रतिष्ठिताः ।
अदान्ता लोकनाथेन दुर्गतिं प्रपतन्ति ते ॥ ५३ ॥
दृष्टो[5] ऽसि लोकप्रद्योत सुचिरेणासि आगतः ।
उत्पन्नु सर्वसत्त्वानां कृतेन अनुकम्पकः ॥ ५४ ॥
दिष्ट्या[6] क्षेमेण प्राप्तो ऽसि बुद्धज्ञानमनुत्तरम् ।
वयं ते अनुमोदामो लोकश्चैव सदेवकः ॥ ५५ ॥
विमानानि सुचित्राणि[7] अनुभावेन ते विभो ।
ददाम[8] ते महावीर प्रतिगृह्ण[9] महामुने ॥ ५६ ॥
अस्माकमनुकम्पार्थं परिभुञ्ज[10] विनायक ।
वयं च सर्वसत्त्वाश्च अग्रां बोधिं स्पृशेमहि[11] ॥ ५७ ॥

---

1) ट्य A. B. W. ट्या Cb. ट्यः K.
2) All but Cb. O. ह्रीयन्ते.
3) भों A. भो Cb. K. W. गतो च भवति O.
4) पापकाः A. पापिकाः B. पातिका Cb. पापिका K. पापिता W. पापका O.
5) दिष्टो O.
6) All दृष्ट्वा.
7) वि Cb.
8) मि Cb.
9) ह्न A. K. W. ह्ना B. ह्ल Cb. ह्नाहि नायक O.
10) भुक्ता B. भुद्यं Cb. भुंद्व K.
11) स्पृशेपत A. W. स्पृसमाहि B. K. स्पृह्नमाहि Cb. स्पृशमय O., probably more original; cp. similar forms Mahāvastu III, 9.

अथ खलु भिक्षवस्ते महाब्रह्माणस्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं संमुखाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभिष्टुत्य तं भगवन्तमेतदूचुः । प्रवर्तयतु भगवान्धर्मचक्रं प्रवर्तयतु सुगतो धर्मचक्रं लोके देशयतु भगवान्निर्वृतिं तारयतु भगवान्सर्वसत्त्वाननुगृह्णातु[1] भगवानिमं लोकं देशयतु भगवान्धर्ममस्य सदेवकस्य लोकस्य समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः । तद्भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥

अथ खलु भिक्षवस्तानि पञ्चाशद्ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राण्येकस्वरेण समसंगीत्या[2] तं भगवन्तमाभ्यां सारूप्याभ्यां गाथाभ्यामध्यभाषन्त[3] ॥

प्रवर्तय[4] चक्रवरमनुत्तरं पराहनस्व[3] अमृतस्य दुन्दुभिम् ।
प्रमोचय[5] दुःखशतैश्च सत्त्वान्निर्वाणमार्गं च प्रदर्शयस्व[6] ॥ ५८ ॥
अस्माभिरध्येषितु भाष धर्ममस्माननुगृह्ण इमं च लोकम् ।
वल्गुस्वरं च[7] मधुरं प्रमुञ्च[8] समुदानितं कल्पसहस्रकोटिभिः ॥ ५९ ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां ब्रह्मकोटीनयुतशतसहस्राणामध्येषणां[9] विदित्वा तेषां च षोडशानां पुत्राणां राजकुमाराणां

---

1) ह्णीष MSS. The whole passage wanting in O.

2) All but O. समं संगीत्य.

3) नाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिरभाषते स्म A. °ध्यभाषन्ते Cb. °भाषन्ते स्म W. नाभ्यां °षन्ते स्म B. नाभ्यां °षत K. गाथाभिर्गीतेन धर्मचक्रप्रवर्तनायाध्येषितु O.

4) या Cb. K.

5) हनाहि O., more original.

6) याहि O.

7) च B. K. W. O. चो Cb. मधुरं च A.

8) मनोरमं B.

9) B. adds मा.

तस्यां वेलायां [1]धर्मचक्रं प्रवर्तयामास त्रिपरिवर्तं द्वादशाकारमप्रवर्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा ब्रह्मणा वान्येन वा केनचित्पुनर्लोके सह धर्मेण । [2]यदिदं दुःखमयं दुःखसमुदयो ऽयं दुःखनिरोध इयं दुःखनिरोधगामिनो प्रतिपदार्यसत्यमिति । प्रतीत्यसमुत्पादप्रवृत्तिं च विस्तरेण संप्रकाशयामास । इति हि भिक्षवो ऽविद्याप्रत्ययाः[3] संस्काराः[3] संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामरूपं नामरूपप्रत्ययं षडायतनं षडायतनप्रत्ययः स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानमुपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया जातिर्जातिप्रत्यया जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासाः संभवन्ति । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति । अविद्यानिरोधात्संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्विज्ञाननिरोधो विज्ञाननिरोधान्नामरूपनिरोधो नामरूपनिरोधात्षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरोधाद्वेदनानिरोधो वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधस्तृष्णानिरोधादुपादाननिरोध उपादाननिरोधाद्भवनिरोधो भवनिरोधाज्जातिनिरोधो जातिनिरोधाज्जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥

सहप्रवर्तितं चेदं भिक्षवस्तेन भगवता महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवा तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन धर्मचक्रं[4] सदेवकस्य लोकस्य[5] समारकस्य सब्रह्मकस्य सश्रमणब्राह्मणिकायाः[6] प्रजायाः सदेवमानुषासुरायाः पर्षदः पुरस्तादथ[7] तस्मिन्नेव क्षणलवमुहूर्ते षष्टेः[8] प्राणिकोटीनयुतशतसहस्राणामनुपादायास्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि सर्वे च ते त्रैविद्याः

---

1) महा added except in Cb. O.

2) इदम् in Cb. only. यदुत इदं O.

3) या °रा K. W.

4) B. adds प्रवर्तं.

5) Left out in K.

6) व Cb. K. W.

7) B. O. add खलु.

8) षष्टीनां A. Cb. W. षष्टेः B. षष्ठः K.

षडभिज्ञा अष्टविमोक्षध्यायिनः[1] संवृत्ताः । पुनरनुपूर्वेण भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो[2] द्वितीयां धर्मदेशनामकार्षीत्तृतीयामपि धर्मदेशनामकार्षीच्चतुर्थीमपि धर्मदेशनामकार्षीत् । अथ खलु भिक्षवस्तस्य भगवतो[3] महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यैकैकस्यां धर्मदेशनायां गङ्गानदीवालुकासमानां[4] प्राणिकोटीनयुतशतसहस्राणामनुपादायास्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि । ततः पश्चाद्भिक्षवस्तस्य भगवतो गणनासमतिक्रान्तः श्रावकसंघो ऽभूत् ॥

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता एव समानाः श्रद्धयागारादनागारिकां प्रव्रजिताः सर्वे च ते श्रामणेरा अभूवन्पण्डिता व्यक्ता मेधाविनः कुशला बहुबुद्धशतसहस्रचरिताविनो ऽर्थिनश्चानुत्तरायाः[5] सम्यक्संबोधेः[5] । अथ खलु भिक्षवस्ते षोडश श्रामणेरास्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदूचुः । इमानि खलु पुनर्भगवंस्तथागतस्य बहूनि श्रावककोटीनयुतशतसहस्राणि महर्द्धिकानि महानुभावानि महेशाख्यानि भगवतो धर्मदेशनया[6] परिनिष्पन्नानि । तत्साधु भगवांस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽस्माकमनुकम्पामुपादायानुत्तरां सम्यक्संबोधिमारभ्य धर्मं देशयतु यद्वयमपि तथागतस्यानुशिक्षेमहि । अर्थिनो वयं भगवंस्तथागतज्ञानदर्शनेन । भगवानेवास्माकमस्मिन्नेवार्थे साक्षी त्वं च[7] भगवन्सर्वसत्त्वाशयज्ञो जानीषे ऽस्माकमध्याशयमिति ॥

---

1) MSS. but O. have मोक्षा for मोक्ष; O. has अर्हन्तः. But अष्टविमोक्षा as a Bahuvrīhi is meaningless.

2) From महा till बुद्धो left out in Cb. O. राजकुमारां added here in A. K. W.

3) From महा till बुद्धस्य left out in Cb. O.

4) कोप Cb. वालि for वालु O.

5) याः °धेः B. Cb. K. O. यां °धौ A. Ca. W.

6) नायां O.

7) In Cb. only.

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन तान्बालान्दारकान्राजकुमारान्प्रव्रजिताञ्श्रामणेरान्दृष्ट्वा यावांस्तस्य राज्ञश्चक्रवर्तिनः परिवारस्ततो ऽर्धः प्रव्रजितो ऽभूदशीतिप्राणिकोटीनयुतशतसहस्राणि ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां श्रामणेराणामध्याशयं विदित्वा विंशतेः कल्पसहस्राणामत्ययेन सद्धर्मपुण्डरीकं नाम धर्मपर्यायं सूत्रान्तं महावैपुल्यं बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं विस्तरेण संप्रकाशयामास तासां सर्वासां चतसृणां पर्षदाम् ॥

तेन खलु पुनर्भिक्षवः समयेन तस्य भगवतो भाषितं ते षोडश राजकुमाराः श्रामणेरा[1] उद्गृहीतवन्तो[2] धारितवन्त[3] आराधितवन्तः[4] पर्याप्तवन्तः[5] ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तान्षोडश श्रामणेरान्व्याकार्षीदनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तस्य खलु पुनर्भिक्षवो महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्येमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं भाषमाणस्य[6] श्रावकाश्चाधिमुक्तवन्तस्ते[7] च षोडश श्रामणेरा बहूनि च प्राणिकोटीनयुतशतसहस्राणि[8] विचिकित्साप्राप्तान्यभूवन् ॥

---

1) In Cb. K. only. श्रामणेरकाः O.

2) ह्णीषु O. ह्णीत the rest.

3) Left out in Cb. धारयिषु O.

4) आधरित B. left out in O.; which seems preferable.

5) पर्यापुनिषु O.

6) ष्य B.

7) मुच्यिषुः O.

8) This agrees with Kumārajīva's version, as he reads 其餘衆生千萬億種皆生疑惑 'all the rest of beings, a thousand myriads of Koṭis, all felt doubts, and incertainty!» One Msc. has निर्वि°, which would seem more appropriate.

अथ खलु भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमष्टौ कल्पसहस्राण्यविश्रान्तो भाषित्वा विहारं प्रविष्टः प्रतिसंलयनाय तथा प्रतिसंलीनश्च भिक्षवः स तथागतश्चतुरशीति(1)कल्पसहस्राणि विहारस्थित एवासीत् ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते षोडश श्रामणेरास्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतं(2) प्रतिसंलीनं विदित्वा पृथक्पृथग्धर्मासनानि सिंहासनानि(3) प्रज्ञाप्य तेषु निषण्णास्तं भगवन्तं महाभिज्ञाज्ञानाभिभुवं तथागतं नमस्कृत्य तं(4) सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं विस्तरेण चतसृणां पर्षदां चतुरशीतिकल्प(5)सहस्राणि संप्रकाशितवन्तः । तत्र भिक्षव एकैकः(6) श्रामणेरो(7) बोधिसत्त्वः(8) षष्टि(9)षष्टिगङ्गानदीवालुकासमानि प्राणिकोटीनयुतशतसहस्राण्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ परिपाचितवान्समादापितवान्(10)संहर्षितवान्(11)समुत्तेजितवान्संप्रहर्षितवानवतारितवान् ॥

अथ खलु भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेषां चतुरशीतेः(12) कल्प(13)सहस्राणामत्ययेन(14) स्मृतिमान्संप्रजानंस्तस्मात्समाधेर्व्युत्तिष्ठत् व्युत्थाय

---

1) All but O. add कोटि.
2) From महा till गतं left out in Cb.
3) Left out in A. Cb.
4) From भगवन्तं till तं left out in Cb.
5) Some MSS. add कोटि.
6) कः K.
7) रा B. W.
8) त्वा Cb.
9) षष्टि is repeated in A only.
10) समादापितवान् left out in Cb.
11) संहर्षितवान् left out in B. Cb. O.
12) ति A. W. तेः B. तीनां Cb. K. O.
13) कोटि added in A. B. Ca. W.
14) त्ययात् K.

च स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतो[1] येन तद्धर्मासनं तेनोपसंक्रामदुपसंक्रम्य[2] प्रज्ञप्त एवासने न्यषीदत् ॥

समनन्तरनिषण्णश्च खलु पुनर्भिक्षवः स भगवान्महाभिज्ञाज्ञानाभिभूस्तथागतस्त[3]-स्मिन्धर्मासने ऽथ[4] तावदेव सर्वावन्तं पर्षन्मण्डलमवलोक्य भिक्षुसंघमामन्त्रयामास । आश्चर्यप्राप्ता भिक्षवो ऽद्भुतप्राप्ता इमे षोडश श्रामणेराः[5] प्रज्ञावन्तो बहुबुद्धकोटीनयुत[6]शतसहस्रपर्युपासिताश्चीर्णचरिता बुद्धज्ञानपर्युपासकाः[7] बुद्धज्ञानप्रतिग्राहकाः[8] बुद्धज्ञानावतारका बुद्धज्ञानसंदर्शकाः । पर्युपासध्वं भिक्षव एतान्षोडश श्रामणेरान्पुनः पुनर्ये केचिद्भिक्षवः श्रावकयानिका वा प्रत्येकबुद्धयानिका वा बोधिसत्त्वयानिका वैषां कुलपुत्राणां धर्मदेशनां न प्रतिक्षेप्स्यन्ति न प्रतिबाधिष्यन्ते सर्वे ते क्षिप्रमनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेर्लाभिनो भविष्यन्ति सर्वे च ते तथागतज्ञानमनुप्राप्स्यन्ति ॥

[9]तैः खलु पुनर्भिक्षवः षोडशभिः कुलपुत्रैस्तस्य भगवतः शासने ऽयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः पुनः पुनः संप्रकाशितो ऽभूत् । तैः खलु पुनर्भिक्षवः षोडशभिः श्रामणेरैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैर्यानि तान्येकैकेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन षष्टिषष्टिगङ्गानदीवालुका[10]समानि सत्त्वकोटीनयुत[6]शतसहस्राणि बोधाय समादापितान्यभूवन्सर्वाणि च तानि तैरेव सार्धं

1) From महा till गतो left out in Cb.

2) क्रामदुपसं left out in A. B. W. क्रामुपसं K.

3) From महा till गतस् left out in Cb. O. तथागतस् left out in K.

4) A. B. K. W. add खलु.

5) From अद्भुत till णेराः left out in Cb.

6) All but O. नियुत.

7) Left out in Cb.

8) In Cb. only. In O. much more prolix.

9) तेन B. Cb. तैश्च O.

10) कोप B.

तासु तासु जातिष्वनुप्रव्रजितानि तान्येव समनुपश्यन्तस्तेषामेवान्तिकाद्धर्म[1]मश्रौषुः । तैश्चत्वारिंशद्बुद्धकोटीसहस्राण्यारागितानि केचिदद्याप्यारागयन्ति ॥

आरोचयामि वो भिक्षवः प्रतिवेदयामि वो ये ते षोडश राजकुमाराः कुमारभूता ये तस्य भगवतः शासने श्रामणेरा धर्मभाणका[2] अभूवन्सर्वे ते ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धाः सर्वे च त एतर्हि तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति दशसु दिक्षु नानाबुद्धक्षेत्रेषु बहूनां श्रावकबोधिसत्त्व[3]कोटीनयुतशतसहस्राणां धर्मं देशयन्ति । यदुत[4] पूर्वस्यां दिशि भिक्षवो ऽभिरत्यां लोकधातावक्षोभ्यो १ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो २ मेरुकूटश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पूर्वदक्षिणस्यां दिशि भिक्षवः ३ सिंहघोषश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ४ सिंहध्वजश्च[5] नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणस्यां दिशि भिक्षव ५ आकाशप्रतिष्ठितश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ६ नित्यपरिनिर्वृतश्च[6] नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । दक्षिणपश्चिमायां दिशि भिक्षव ७ इन्द्रध्वजश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ८ ब्रह्मध्वजश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । पश्चिमायां दिशि भिक्षवो ९ ऽमितायुश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः १० सर्वलोकधातूपद्रवोद्वेगप्रत्युत्तीर्णश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः ।[7] पश्चिमोत्तरस्यां दिशि भिक्षवस्तमालपत्रचन्दनगन्धाभिज्ञश्च ११ नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो १२ मेरुकल्पश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः । उत्तरस्यां दिशि भिक्षवो १३ मेघस्वरदीपश्च[8] नाम तथागतो ऽर्ह-

---

1) कात्सद्धर्म K.

2) Left out in Cb.

3) बोधिसत्त्व left out in A. W.

4) यदिदं Cb. O.

5) ब्रह्मध्वजश्च A. K. W.

6) निर् left out in A. K. W.

7) The whole sentence is left out in A. B.

8) मेघस्वरा B. मेघस्वरदीपश्च Cb. मेघस्वरश्च K. मेघस्वरदीपो नाम O.

न्सम्यक्संबुद्धो १४ मेघस्वरराजश्च[1] नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः। [2]उत्तरपूर्वस्यां दिशि भिक्षवः १५ सर्वलोकभय[3]च्छम्भितत्वविध्वंसनकरश्च नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ऽहं च भिक्षवः १६ शाक्यमुनिर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः षोडशमो मध्ये सहायां लोकधातावनुत्त[4]रां सम्यक्संबोधि[4]मभिसंबुद्धः॥

ये पुनस्ते भिक्षवस्तदास्माकं श्रामणेरभूतानां सत्त्वा[5] धर्मं श्रुतवन्तस्तस्य भगवतः शासन एकैकस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य[6] बहूनि गङ्गानदीवालुकासमानि सत्त्वको[7]टीनयुतशतसहस्राणि यान्यस्माभिः समादापितान्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ तान्येतानि[8] भिक्षवो ऽद्यापि श्रावकभूमावेवावस्थितानि परिपाच्यन्त[9] एवा[10]नुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। एषैवैषामानुपूर्व्य[11]नुत्तरायाः[12] सम्यक्संबोधेरभिसंबोधनाय[13]। तत्कस्य हेतोः। एवं दुरधिमोच्यं[14] हि भिक्षवस्तथागतज्ञानम्। कतमे च ते भिक्षवः सत्त्वा ये मया बोधिसत्त्वेन तस्य भगवतः

1) मेघस्वर B. W. O. मेघश्वर Cb. मेघेश्वर Ca.

2) This sentence till बुद्धः is left out in A.

3) भय B. W. भया Cb. K. लोकादीप्तभयमन्यितविध्वंस° O. Var. rr. mentioned in English translation p. 179: भयाज्ञितच्छम्भि° and भयद्वागच्छम्भि°.

4) रायां °धौ A. W.

5) सत्त्वाना A. B. Cb. K. सत्त्वा W.

6) In B. only.

7) कोप A. B. Cb. W.

8) एतानि left out in W.

9) पच्यंत Cb.

10) एव left out in B.

11) पूर्वा अनु A. B. Cb. W.

12) रां Cb.

13) बोधिमभिसंबुध्य Cb.

14) धिगमो वा A. धिमोच्या B. धिमोद्यं Cb. धिमोच्यं K. धिमोचा W. धिमुच्यनीयं O.

शासने अप्रमेयाण्यसंख्येयानि गङ्गानदीवा[1]लुका[2]समानि सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि सर्व[3]ज्ञताधर्मनुनश्रावितानि । एवं ते भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन सत्त्वा अभूवन् ॥

ये[4] च मम परिनिर्वृतस्यानागते ऽध्वनि श्रावका भविष्यन्ति बोधिसत्त्वचर्यां च श्रोष्यन्ति न चावभोत्स्यन्ते बोधिसत्त्वा वयमिति । किं चापि ते भिक्षवः सर्वे परिनिर्वाणसंज्ञिनः परिनिर्वास्यन्ति । अपि तु खलु पुनर्भिक्षवो यदहमन्यासु[6] लोकधातुष्वन्योन्यैर्नामधेयैर्विहरामि[7] तत्र ते पुनरुत्पत्स्यन्ते तथागतज्ञानं पर्येषमाणास्तत्र च ते पुन[8]रेवैतां क्रियां श्रोष्यन्ति । एकमेव तथागतानां परिनिर्वाणं नास्त्यन्या[9]द्द्वितीयमितो बहिर्निर्वाणं तथागतानाम् । एतद्भिक्षव उपायकौशल्यं वेदितव्यं धर्मदेशनाभिनिर्हारश्च । यस्मिन्भिक्षवः समये तथागतः परिनिर्वाणकालसमयमात्मनः समनुपश्यति परि[10]शुद्धां च पर्षदं पश्यत्यधिमुक्तिसारां शून्यधर्मगतिंगतां ध्यानवतीं महाध्यानवतीम् । अथ खलु भिक्षवस्तथागतो ऽयं काल इति विदित्वा [11]सर्वान्बोधिसत्त्वान्सर्वश्रावकांश्च संनिपात्य[12] पश्चा[13]देतमर्थं संश्रावयति । न भिक्षवः किंचिदस्ति लोके द्वितीयं नाम[14] यानं परिनिर्वाणं वा कः पुन-

---

1) लि K. W.

2) कोप Cb.

3) ता left out in B. ज्ञता left out in Cb. ज्ञताय ध O.

4) ते A.

5) समर्पयि B. W. समयि K.

6) न्येषु B. Ca. K.

7) र्व्यवह्रियेय B. K. °र्यवह्रिये Cb.

8) पुनरेतां K.

9) द्वि K.

10) परि in K. O. only.

11) सर्वान्सर्वश्रा° B. सर्वबोधि° K.

12) संनिपातयित्वा Cb. समानयित्वा O.

13) व Cb. दिदमर्थं श्रा O.

14) Left out in Cb.

र्वादस्तृतीयस्य। उपायकौशल्यं खल्विदं भिक्षवस्तथागतानामर्हतां[1] दूरप्रणष्टं सत्त्वधातुं विदित्वा हीनाभिरतान्[2]कामपङ्कमग्नांस्तत[3] एषां भिक्षवस्तथागतस्तान्निर्वाणं भाषते यद्-धिमुच्यन्ते[4]॥

तद्यथापि नाम भिक्षव इह स्यात्पञ्चयोजनशतिक[5]मटवीकान्तारं महांश्चात्र जनकायः प्रतिपन्नो भवेत्। रत्नद्वीपं गमनाय देशिकश्चैषामेको भवेद्व्यक्तः पण्डितो निपुणो[6] मेधावी कुशलः खल्वटवीदुर्गाणां स च तं सार्थमटवीमव[7]क्रामयेत्। अथ खलु स महाजनकायः श्रान्तः क्लान्तो भीतस्त्रस्त एवं वदेत्। [8]यत्खल्वार्य देशिक[9] परिणायक जानीया वयं हि श्रान्ताः क्लान्ता भीतास्त्रस्ता अनिर्वृताः। पुनरेव प्रतिनिवर्तयिष्यामो ऽतिदूरमितो[10] ऽटवीकान्तारमिति। अथ खलु भिक्षवः स देशिक उपायकुशलस्तान्पुरुषान्प्रतिनिवर्ति[11]तुकामान्विदित्वा एवं चिन्तयेत्। मा खल्विमे तपस्विनस्तादृशं महारत्नद्वीपं न गच्छेयुरिति। स तेषामनुकम्पार्थमुपायकौशल्यं प्रयोजयेत्।[12] तस्या अटव्या[13] मध्ये योजनशतं वा

1) अर्हतां left out in Cb.

2) तां A. B. Cb. ता W. तं K.

3) मग्नां तत्र A. मग्नां तत K. मग्नांस्तत Cb. विलग्नंस्तत K. लग्नां तत्र W. लग्नाः ततो भि° O.

4) न्तः B. ये for यद् O.

5) क left out in K.

6) Left out in Cb. O.

7) अति for अव O.

8) यत् left out in Cb.

9) A. B. K. W. O. add आर्य.

10) दूरेयम O.

11) वर्ति A. Cb. K. वर्त्तयि B. वर्त्ति W.

12) Cb. K. add स.

13) व्यां A. Cb. वी B. व्या K. W. All तस्याम°.

द्वियोजनशतं वा[1] त्रियोजनशतं वा[2]तिक्रम्यर्द्धिमयं नगरमभिनिर्मिमीयात् । ततस्तान्पुरुषानेवं वदेत् । मा भवन्तो भैष्ट[3] मा निवर्तध्वमयमसौ महाजनपदो[4] ऽत्र विश्राम्यत ।[5] अत्र वो यानि कानिचित्करणीयानि तानि सर्वाणि कुरुध्वमत्र निर्वाणप्राप्ता विहरध्वमत्र विश्रान्ताः । यस्य पुनः कार्यं भविष्यति स तं महारत्नद्वीपं[6] गमिष्यति ॥

अथ खलु भिक्षवस्ते कान्तारप्राप्ताः सत्त्वा आश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता[7] भवेयुर्मुक्ता वयमटवीकान्तारादिह निर्वाणप्राप्ता विहरिष्याम इति । अथ खलु भिक्षवस्ते पुरुषास्तदृद्धि[8]मयं नगरं प्रविशेयुरागतसंज्ञिनश्च भवेयुर्निस्तीर्णसंज्ञिनश्च भवेयुः[9] । निर्वृताः शीतीभूताः स्म इति मन्येरन् । ततस्तान्स देशिको विश्रान्तान्विदित्वा तदृद्धि[10]मयं नगरमन्तर्धापयेदन्तर्धापयित्वा च तान्पुरुषानेवं वदेत् । आगच्छन्तु भवन्तः सत्त्वा अभ्यासन्न[11] एष महारत्नद्वीपः । इदं तु मया नगरं युष्माकं विश्रामणार्थमभिनिर्मितमिति ॥

एवमेव भिक्षवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो युष्माकं सर्वसत्त्वानां च देशिकः । अथ खलु भिक्षवस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध एवं पश्यति । महदिदं[12] क्लेशकान्तारं निर्गन्तव्यं[13]

---

1) वा द्वि° वा left out in A. W.

2) त्रि° वा left out in B. Cb. K.

3) A. adds मितो B. W. add मितः Cb. reads माषध (meant भायध) for भैष्ट. O. has भायथ.

4) जनपदं K.

5) श्राम अत्र K. श्रमथ O.

6) द्वीपनगरं A. W. महानगरं रत्नद्वीपं B. K.

7) Left out in Cb.

8) मृ B. Cb. K.

9) K. adds निर्वाणसंज्ञिनश्च भवेयुः.

10) मृ B. Cb. K.

11) न्ने B. K. शे O.

12) महान्तमिदं Cb. O.

13) र्भ A. B. K. W.

निष्क्रान्तव्यं[1] प्रक्रान्तव्यम्[2] । मा खल्विम एकमेव[3] बुद्धज्ञानं श्रुत्वा द्रवेणैव[4] प्रतिनिवर्तयेयुर्नैवोपसंक्रमेयुः । बहुपरिक्लेशमिदं[5] बुद्धज्ञानं समुदानयितव्यमिति । तत्र तथागतः सत्त्वान्दुर्बलाशयान्विदित्वा यथा स देशिकस्तदृद्धिमयं नगरमभिनिर्मिमीते तेषां सत्त्वानां विश्रामणार्थं विश्रान्तानां चैषामेवं[6] कथयतीदं खल्वृद्धिमयं नगरमिति । एवमेव भिक्षवस्तथागतो ऽप्यर्हन्सम्यक्संबुद्धो महोपायकौशल्येनान्तरा द्वे निर्वाणभूमी सत्त्वानां विश्रामणार्थं देशयति संप्रकाशयति[7] । यदिदं श्रावकभूमिं प्रत्येकबुद्धभूमिं च । यस्मिंश्च भिक्षवः समये ते सत्त्वास्तत्र स्थिता भवन्ति । अथ खलु[8] भिक्षवस्तथागतो ऽप्येवं संश्रावयति । न खलु पुनर्[9]भिक्षवो यूयं कृतकृत्याः कृतकरणीयाः ।[10] अपि तु खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमभ्याश[11] इतस्तथागतज्ञानं व्यवलोकयध्वं भिक्षवो व्यवचारयध्वं यद्युष्माकं निर्वाणं नैव[12] निर्वाणम् । अपि तु खलु पुनरुपायकौशल्यमेतद्भिक्षवस्तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानां यत्त्रीणि यानानि संप्रकाशयन्तीति ॥

अथ खलु भगवानिममेवार्थं[13] भूयस्या मात्रयोपदर्शयमानस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

---

1) In Cb. only.

2) Left out in B. Cb.

3) खलु मे एमेव A. खल्विमे एकमेव B. खल्विमे एवमेव Cb. खल्विदमेव K. खल्वमे एकमेव W. खल्विमे सत्वा एक एव O.

4) द्राविनाथ Cb.

5) A. W. add सं.

6) K. adds सत्त्वानाम् before एवम्.

7) In A. W. only.

8) Left out in A. K. W.

9) पुनर् left out in A. B. Cb. K.

10) From अपि till निर्वाणम् left out in A.

11) अभ्यासे in B. K. W.

12) नैतन्नि K. नैव O. नैवं the rest.

13) र्थगतिं A. B. W. मामेवार्थगतिं K.

अभिज्ञज्ञानाभिभु लोकनायको यद्बोधिमण्डस्मि[1] निषण्ण आसीत् ।
दशेह[2] सो अन्तरकल्प पूर्णान्न लप्सि बोधिं परमार्थदर्शी ॥ ६० ॥
देवाश्च नागा असुराश्च गुह्यका उद्युक्त पूजार्थ जिनस्य तस्य ।
पुष्पाण वर्ष प्रमुमोचु तत्र बुद्धे च बोधिं नरनायके ऽस्मिन् ॥ ६१ ॥
उपरिं च[3] खे दुन्दुभयो विनेदुः[4] सत्कारपूजार्थ जिनस्य तस्य ।
सुदुःखिता चापि जिनेन तत्र चिरबुध्यमानेन अनुत्तरं पदम् ॥ ६२ ॥
दशान चो अन्तरकल्प[6] अत्ययात्स्पृशे स बोधिं भगवाननाभिभूः ।
हृष्टा उदग्रास्तद आसु[7] सर्वे देवा मनुष्या भुजगासुराश्च ॥ ६३ ॥
वीराः कुमारा अथ तस्य षोडश पुत्रा गुणाढ्या नरनायकस्य ।
उपसंक्रमी प्राणिसहस्रकोटिभिः पुरस्कृतास्तं द्विपदेन्द्रमग्र्यम् ॥ ६४ ॥
वन्दित्व पादौ च विनायकस्य अध्येषिषू धर्म प्रकाशयस्व ।
अस्मांश्च तर्पेहि इमं च लोकं सुभाषितेनेह नरेन्द्रसिंह ॥ ६५ ॥
चिरस्य लोकस्य दशद्दिशे ऽस्मिन्विदितो ऽसि उत्पन्नु महाविनायक ।
निमित्तसंचोदनहेतु प्राणिनां ब्राह्मा[8] विमानानि प्रकम्पयन्तः[9] ॥ ६६ ॥
दिशाय पूर्वाय सहस्रकोट्यः क्षेत्राण पञ्चाशदभूषि कम्पिताः ।
तत्रापि ये ब्राह्म[10] विमान अग्रास्ते तेजवन्तो अधिमात्रमासि[11] ॥ ६७ ॥

---

1) यदि Cb. O.
2) दशसहस्रो K.
3) उपरि खे A. उपरिश्च खे B. K. उपरेव च Cb. उपरिं खे W. उपरे च ते O.
4) विनर्दति Cb. निनादयी O.
5) चासि O.
6) म Cb. O.
7) सो A. स B. सि Cb. W. O. सु K.
8) ब्राह्मं K. W.
9) प्रकाश Cb. °यन्तो O.
10) ब्र A. W.
11) अधिमानमासी A. W. अधिमात्र आसि B. Cb. K. O.

विदित्व ते पूर्वनिमित्तमीदृशमुपसंक्रमी लोकविनायकेन्द्रम् ।
पुष्पैरिहाभ्योकिरियाण[1] नायकमर्पयन्ति[2] ते सर्व विमान तस्य ॥ ६८ ॥
अध्येषिषू चक्रप्रवर्तनाय गाथाभिगीतेन[3] अभिस्तविंसु ।
तूष्णीं च सो आसि नरेन्द्रराजा[4] न ताव कालो मम धर्म भाषितुम् ॥ ६९ ॥
एवं दिशा दक्षिणयापि तत्र अथ पश्चिमाहेष्टिम[5] उत्तरस्याम् ।
उपरिष्टिमायां विदिशासु चैव आगत्य ब्रह्माण[6] सहस्रकोट्यः ॥ ७० ॥
पुष्पेभि[7] अभ्योकिरियाण नायकं[8] पादौ च वन्दित्व विनायकस्य ।
निर्यातयित्वा च विमान सर्वान[9]भिष्टवित्वा पुनरभ्ययाचि[10] ॥ ७१ ॥
प्रवर्तया[11] चक्रमनन्तचक्षुः सुदुर्लभस्त्वं बहुकल्पकोटिभिः ।
दर्शेहि मैत्रीबल[12] पूर्वसेवितमपावृणोही[13] अमृतस्य द्वारम् ॥ ७२ ॥
अध्येषणां ज्ञात्व अनन्तचक्षुः प्रकाशते[14] धर्म बहुप्रकारम् ।
चत्वारि सत्यानि च विस्तरेण प्रतीत्य सर्वे इमि[15] भाव उत्थिताः[16] ॥ ७३ ॥

---

1) अभ्यो B. K. O. अभ्या the rest.

2) स्पर्शेषु Cb. °किरि तं महामुनि निर्यादयिन्सुश्च वि O.

3) गीतेन A. K. W. O. गीतेभि the rest.

4) जिने Cb.

5) महे A. W. मेहे B. माहे Cb. मह्यो K. पश्चिमायोत्तरहेष्टिमायाम् O.

6) ब्रह्मण W. ब्राह्मण Cb.

7) Only in O.

8) च तथ तायिनं B. अभ्योकिरीयान च ते तायिनं K. अभ्योकिरिय विनायकं O. अभ्याकिरियाण च Cb.

9) सर्वे K. O.

10) पुनरभ्ययाचि A. B. K. W. पुनरप्यवाचि Cb. पुनरेव याचि O.

11) य K. O. The final vowel long before the pause.

12) मैत्राबल O.; cp. Pāli *mettā*.

13) वृणाहि O.; better.

14) प्रभाषते Cb. प्रकाशि स O.

15) इम K.

16) उत्थिता A. W. उच्छ्रिता B. संभुता Cb. उत्थिताः K.

अविद्य आदीकरियाण[1] चक्षुमान्प्रभाषते न मरणान्तदुःखम्[3] ।
जातिप्रसूता इमि सर्वदोषा मृत्युं च मानुष्यमिमेव जानथ ॥ ७४ ॥
समनन्तरं भाषितु[4] धर्म तेन बहुप्रकारा विविधा अनन्ताः ।
अुत्रानशीतीनयुतान[5] कोट्यः सत्त्वाः स्थिताः श्रावकभूतले लघुम्[6] ॥ ७५ ॥
क्षणं द्वितीयं अपरं अभूषि जिनस्य तस्यो[7] बहुधर्म भाषतः ।
विशुद्धसत्त्वा यथ गङ्गवालुकाः[8] क्षणेन ते श्रावकभूत[9] आसीत् ॥ ७६ ॥
ततोत्तरी[10] अगणियु[11] तस्य आसीत्संघस्तदा लोकविनायकस्य ।
कल्पान कोटीनयुता गणेन्त[12] एकैक[13] नो चान्तु[14] लभेय तेषाम् ॥ ७७ ॥
ये चापि ते षोडश राजपुत्रा ये औरसा चैलकभूत[15] सर्वे ।
ते श्रामणेरा अवचिंसु[16] तं जिनं प्रकाशया[17] नायक अग्रधर्मम् ॥ ७८ ॥

---

1) आदि A. W. आशी B. Cb. आदी K. O.
2) णाय K.
3) All but O. मरणामनन्त.
4) त K. O.
5) Left out in Cb.
6) भूमिये लघु O.; the others भूतलेघुम्.
7) तस्य O., preferable.
8) लि Cb. K. W. O.
9) भूमि B. K. सर्वि Cb. O.
10) रं A. read रिं.
11) य A. B. W.
12) गणेन्तो K. गणेया O.
13) कु Cb. K. कि O.
14) न्त A. Cb. K. W. न्तु B. नो च लभेत अन्तम् O. The others have लभेयु.
15) बल A. चेह्ल B. K. वेह्ल Cb. चेल W. चेड O.
16) °चित्सु K. चिन्सु O.
17) शय O.; correctly.

BIBLIOTHECA BUDDHICA.

СОБРАНІЕ БУДДІЙСКИХЪ ТЕКСТОВЪ,

ИЗДАВАЕМЫХЪ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІЕЮ НАУКЪ

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ АКАДЕМИКА С. Ѳ. ОЛЬДЕНБУРГА.

Изданы: Publiés:

I. Çikṣāsamuccaya. Ed. C. Bendall. I—IV Fsc.

II. Rāṣṭrapālaparipṛcchā. Publ. par L. Finot. I Fsc.

III. Avadānaçataka. Ed. J. S. Speyer. Vol. I (I—IV Fsc.). Vol. II) Fsc. I—II).

IV. Madhyamakavṛtti. Publ. par L. de la Vallée Poussin. Fsc. I—VI.

V. Сборникъ 300 Бурхановъ. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ. Ч. I.

VI. А. Грюнведель. Описаніе буддійскаго собранія кн. Э. Э. Ухтомскаго. I—II Fsc.

VIII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (тибетскій переводъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I—II.

IX. Madhyamakāvatāra par Candrakīrti (traduction tibétaine). Publ. par L. de la Vallée Poussin. Fsc. I—III.

X. Saddharmapuṇḍarīka. Ed. by Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio. Fsc. I—II.

XI. Nyāyabinduṭīkāṭippaṇī толкованіе на сочиненіе Дармоттары Nyāyabinduṭīkā. Санскритскій текстъ съ примѣчаніями издалъ Ѳ. И. Щербатской.

Печатаются: Sous presse:

III. Avadānaçataka. Ed. J. S. Speyer. Vol. II (Fsc. III—IV).

IV. Madhyamakavṛtti. Publ. par L. de la Vallée Poussin. Fsc. VII.

VII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (санскритскій текстъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I.

VIII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (тибетскій переводъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. III.

IX. Madhyamakāvatāra (traduction tibétaine). Publ. par L. de la Vallée Poussin. Fsc. IV.

X. Saddharmapuṇḍarīka. Ed. by Prof. H. Kern and Prof. Bunyu Nanjio. Fsc. III.

XII. Tiшаствуштік (Diçasvāstik), ein buddhistisches Sūtra in uigurischer Sprache. I. Textausgabe und Uebersetzung von W. Radloff. II. Analyse der Brāhmī-glossen von Baron A. von Staël-Holstein.

Abhisamayālaṃkāraprajñāpāramitopadeçaçāstra (санскритскій и тибетскій тексты). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I.

Mahāvyutpatti съ указателемъ. Изд. И. П. Минаевъ и Н. Д. Мироновъ. Fsc. I.

Приготовляются къ печати: En préparation:

Karuṇāpuṇḍarīka. Ed. by C. M. Ridding.

Pañcaviṃçatisāhasrikāprājñāpāramitāsūtra. Изд. Ѳ. И. Щербатской и Б. Б. Барадинъ.

Amarakoça (тибетскій переводъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской и Н. Д. Мироновъ.

Kālacakratantra. Ed. Prof. A. Grünwedel.

Sādhanamālā. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ.

Saddharmalaṅkāvatāra. Изд. Ѳ. И. Щербатской.

Pañcarakṣā. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ.

Çālistambasūtra (санскритскій и тибетскій тексты). Изд. L. de la Vallée Poussin.

PK
4591
S34
1908
v.2

Saddharmapundarika
Saddharmapundarikasutram

East
Asiatic
Studies

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY